

1983/84:36

Onsdagen den 30 november

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1983/84:77 till lagutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:251–263 till skatteutskottet

4 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1983/84:13 om allemanssparandet (prop. 1983/84:30) och

1983/84:14 om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel
(prop. 1983/84:43).

Anf. 1 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 13 och 14 kommer att behandlas i tur och ordning, och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas finansutskottets betänkande 13 om allemanssparandet.

Allemanssparandet

Anf. 2 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Det skattesparande som infördes under den borgerliga regeringstiden har blivit en stor och obestridlig framgång. Det totala antalet sparkonton är nu nära 1 400 000. Det är möjligt för en person att ha flera konton, men man kan ändå tryggt räkna med att mer än en miljon svenskar deltar i skattesparandet. Det genom åren hopsamlade sparbeloppet uppgår till nära 16 miljarder kronor. I år sparas drygt 4 miljarder, ungefär jämnt fördelade mellan bank- och aktiesparande.

Detta betyder att skattesparandet på fem år har lett till bättre resultat än alla tidigare existerande sparsystem. Särskilt betydelsefull är den breddning av aktiesparandet som skett. Ungefär 600 000 personer deltar i skattefondssparandet. Närmare 400 000 av dessa är helt nya aktieägare. Aktiesparfonderna har därmed spelat en stor roll för den snabba spridning av aktieägandet som ägt rum under senare år. Enligt en färsk undersökning äger i dag 1,8 miljoner svenskar aktier.

Alltifrån sin tillkomst har skattesparandet utsatts för en närmast besiningslös kritik från socialdemokraterna. Det har inte varit någon hejd när det gäller alla fel. Enligt socialdemokraternas mening har skattesparandet gynnat de redan rika, det har inte gett något nysparande, det har medfört höga statsfinansiella kostnader – ja, det har t. o. m. liknats vid en Ebberöds bank, där fattiga människor fått bekosta skattesubventioner för de bättre bemedlade.

Redan skattesparandets framgång och utbredning visar att denna kritik skjutit långt vid sidan av målet. Vad det verkligen handlar om är naturligtvis socialdemokraternas motvilja mot att sprida ägandet bland de enskilda människorna. Av ideologiska skäl föredrar de att sparandet sker i kollektiva former. Särskilt aktiesparfonderna har utgjort ett allvarligt hot mot deras planer på kollektiva löntagarfonder. Att skattebortfallet per insatt krona skulle bli ungefär dubbelt så stort vid ett införande av löntagarfonder som i skattefondssparandet har man talat tyst om.

Mot bakgrund av den hårda kritiken framstår det som minst sagt anmärkningsvärt att det nya allemanssparande som regeringen nu föreslår uppvisar så stora likheter med skattesparandet. Båda systemen bygger på skattestimulanser, båda inrymmer *en* del för banksparande och *en* del för aktiesparande. De grundläggande skillnader som finns är två. För det första ges det inte någon riskpremie vid aktiesparande, varför huvuddelen av sparmedlen torde sättas in på de nya rikssparkontona. För det andra slopas skattereduktionen för under året gjorda insättningar, och i gengäld blir bindningen av sparmedlen betydligt mindre.

I själva verket har socialdemokraterna blivit sin egen kritiks fångar. Med hänsyn till skattesparandets popularitet var det naturligtvis riskfyllt att gå till val på löftet om att avskaffa det. Någon dryg vecka före valdagen fann sig därför den blivande finansministern Kjell-Olof Feldt föranlåten att uttala att systemet skulle bli kvar någon tid. För 1983 nöjde sig den nya regeringen med att minska skattelättnaderna. Och när man nu föreslår att skattesparandet nästa år skall avskaffas och ersättas med det snarlika allemanssparandet, får man en känsla av att det sker så att säga för skams skull. Av sin egen retorik har socialdemokraterna tvingats att bruka större våld än nöden kräver. Det hade varit fullt möjligt att nå det resultat de åsyftar med hjälp av ändringar inom det befintliga systemets ram. Risken är nu stor att bytet av system bryter ett kontinuerligt sparande, med bortfall av insättningar som följd.

Finansutskottets majoritet, som tillstyrker propositionen, betonar värdet av att allemanssparandet inriktas på att finansiera budgetunderskottet. Men det sägs inget om att insättningar på rikssparkonton endast kan ge ett mindre

– egentligen mycket blygsamt – bidrag till statskulden. Som påpekas i den gemensamma borgerliga reservationen nr 1 är det endast genom ett målmedvetet besparingsarbete på den offentliga utgiftssidan som det stora sparandeunderskottet i samhällsekonomin kan hävas.

Regeringen och utskottsmajoriteten anger som en fördel med allemanssparandet att det utgör en mindre belastning för statskassan än skattesparandet. Men detta är ju detsamma som att säga att den sparstimulerande effekten är mindre.

Den tidigare kritiken mot skattesparandet för att det inte ger ett tillräckligt stort nysparande framstår i egendomlig dager, när det nya systemets upphovsmän dels medger att nysparandet kommer att bli lågt, dels säger att även överflyttning av medel kan vara värdefull. Det sistnämnda argumentet är ju i betydligt högre grad giltigt för skattesparandet, där bindingsgraden är högre och där sparmedlen i större utsträckning omvandlas till riskvilligt kapital i näringslivet.

Det är troligt att frånvaron av bindningstid gör att sparvolymen i allemanssparandet till en början blir ganska stor genom överföringar från existerande bankkonton till företrädesvis rikssparkonton. Men just därför att medlen blir likvida, får man räkna med att tillväxten i systemet efter en tid saktar av. Lättheten att ta ut pengarna innebär också en risk för högre inflationstryck under t. ex. en högkonjunktur. Den femåriga spärrtiden i skattesparandet låser in likviditeten, och detta är väl värt de statsfinansiella kostnader skattereduktionen medför.

I reservation 1 anges som en lösning på det s. k. femårsproblemet i skattesparandet att skattefrihet bör ges för avkastningen även efter femårsperiodens utgång. Därigenom stimuleras spararna att låta medlen kvarstå i sparsystemet. För nya insättningar skall naturligtvis skattereduktion utgå precis som hittills. Skattereduktionen är som sagt en ersättning för att spararen binder sina pengar under en femårsperiod. I reservation 2 anger de moderata ledamöterna av finansutskottet de övriga justeringar vi anser det befogat att göra i skattefondssparandet.

Herr talman! Genom att ersätta skattesparandet med allemanssparandet vill socialdemokraterna förmå medborgarna att spara i statskulden och inte i näringslivet. Att spara i aktier är enligt deras mening inget för enskilda löntagare – ägandet i näringslivet skall i stället koncentreras till kollektiva löntagarfonder under facklig kontroll.

Det är en händelse som ser ut som en tanke, att samtidigt som aktiesparfondernas årliga tillskott av riskkapital på ca 2 miljarder till sin huvuddel kan väntas bortfalla, skall löntagarfonderna skattevägen tillföras just 2 miljarder för aktieköp.

Men även om det heter att aktiesparfonderna skall avskaffas, försvinner de inte omedelbart. Den femåriga spärrtiden medför att de kommer att finnas kvar fram till 1980-talets slut. Eftersom de stora insättningarna gjordes fr. o. m. 1981, kommer aktiefonderna ännu 1985 att förfoga över betydande tillgångar. Efter en borgerlig seger i det årets val är det fullt möjligt att anknyta de sparstimulanser som då införs till det tidigare skattesparandet. En

ny borgerlig regering skulle alltså kunna koppla löntagarfondernas avskaffande till ett återupplivande av de hittills så populära aktiesparfonderna. Med det perspektivet för ögonen yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 2 i finansutskottets betänkande nr 13.

Anf. 3 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Ett markant inslag i vårt lands ekonomiska problem är det otillräckliga sparandet. Med alla reservationer för svårigheten att med hjälp av tillgänglig statistik göra rättvisa bedömningar framstår det dock som synnerligen anmärkningsvärt att vårt land i fjol med en sparkvot på bara 1,7 % har det lägsta sparandet i hela OECD-gruppen av länder. Enligt tillgängliga prognoser kommer vi att behålla den föga hedervärda positionen också i år.

Medan den genomsnittliga sparkvoten för hushållen i den europeiska delen av OECD sedan något år stabilt har legat över 13 %, låg den alltså i Sverige i fjol på 1,7 % och beräknas i år hamna på litet drygt 3 %. Ett land som Finland noterade en sparkvot hos hushållen på över 11 % i fjol och kommer sannolikt att hamna på samma nivå i år. Danmark låg på 11 % i fjol och kommer över 12 % i år, om man skall tro prognosen. Jag vill betona att denna statistik naturligtvis har stora svagheter, och det är svårt att göra en rättvis bedömning mellan länderna; men det kan ändå illustrera tendenser, som ur svensk synpunkt är oroande.

Det är alltså ett eftersatt sparande, som i hög grad är ett inslag i våra samhällsekonomiska problem. Man kan då självfallet fråga sig om hittillsvarande insatser från statsmakternas sida varit otillfredsställande. Om man ser till hushållssparandet finner man att det inte finns fog för detta påstående.

Det skattesparande som infördes 1978 har ju blivit en stor framgång, som f. ö. Lars Tobisson påpekade här tidigare. Nästan en och en halv miljon svenskar deltar, och det sammanlagda sparbeloppet uppgår till nästan 16 miljarder kronor. F. n. uppgår det årliga sparandet inom detta system till 4,2 miljarder, ungefär jämt fördelat på bank- och aktiesparandet. 600 000 människor sparar i aktiesparfonderna, och av dessa beräknas två tredjedelar, eller 380 000, vara helt nya aktieägare. Det är alltså en mycket väsentlig effekt av skattesparandet att landet har fått många nya aktieägare, dvs. medverkat till den ägarspridning i vårt samhälle som är mycket angelägen. Denna omständighet har vi från centerpartiets sida också funnit vara mycket värdefull och värd att bygga vidare på i fortsättningen.

Skattesparandet har alltså trots allt varit en stor framgång. Den komponent i samhällsekonomin som framför allt medfört att sparkvoten gått tillbaka är naturligtvis de sjunkande reallönerna, som är en produkt av de grundläggande problemen med obalans i samhällsekonomin. Det finns alltså anledning att i detta sammanhang med kraft understryka vad som också sägs i den gemensamma reservationen nr 1 från oppositionen i finansutskottet: "Det är -- -- endast genom ett målmedvetet besparingsarbete avseende den offentliga sektorns utgifter som det totala sparandeunderskottet i samhällsekonomin kan hävas." Det är den stora och avgörande uppgift som kvarstår

och som kommer att sätta alla partier i kammaren på ett avgörande prov inför behandlingen av den nya statsbudgeten i januari nästa år.

Om nu skattesparandet fungerat så väl som statistiken visar, vad finns det då för skäl att ändra detta system? Ja, det är en fråga man måste ställa sig. Finns det markanta fördelningspolitiska skillnader mellan skattesparandet och det förslag till allemanssparande som vi nu behandlar? Ja, den enda skillnaden utgörs egentligen av sparstimulansens storlek. Skillnaden är ytterst marginell, och om premieringen i skattesparandet ansetts vara för stor hade det varit enkelt för regeringen att ändra procenttalen. Det har också sagts från regeringens sida att skattesparandet har blivit för dyrbart ur samhällets synpunkt. Jag tror inte heller att den argumenteringen håller vid närmare granskning. Kostnaden för skattesparandet skall ju ses mot bakgrund av den bindning som görs av sparmedel. Man får ju även från statens sida se affärsmässigt på detta, och det är någonting man måste vara beredd att betala för. Kostnaden för skattereduktionen när det gäller aktiesparandet skall dessutom ses som en ersättning för det risktagande som är kombinerat med den femåriga bindningen.

När man så småningom kan göra en utvärdering av allemanssparandet och dess långsiktiga effekt på nettosparandet, utesluter jag inte att det visar sig vara allemanssparandet som ur samhällets synpunkt blir det dyrbara såsom systemet konstruerats – om man ser till den nettoeffekt man kan vänta.

De två huvudsakliga motiven för att införa allemanssparandet och låta det avlösa det hittills gällande skattesparandet förefaller alltså vid närmare granskning vara mycket svagt grundade. Det verkligt negativa med allemanssparandet är ju att man bryter upp en inkörd och etablerad sparform för en ny. Det innebär att hela det svenska banksystemet skall omprogrammeras. Det innebär att informationen till allmänheten kommer att kräva betydande insatser, en information som gäller teknikaliteter och som i stället borde inriktas på allmänt sparfrämjande insatser. De miljoner som nu satsas i kampanjen för allemanssparandet borde i stället ha satsats på allmänt sparstimulerande information.

Jag föreställer mig också, även om bankerna i konkurrensen om kunderna självfallet nu gör sitt yttersta för att också utnyttja allemanssparandet, att det hade varit långt rationellare ur samhällets synpunkt att utnyttja bankpersonalens engagemang för en inkörd sparform och inte växla spår på det sätt som nu sker, där f. ö. bankerna – vilka tidigare haft ansvar och engagemang – begränsas till att bli en förmedlande part.

Bankpersonalen har nu inte kvar den stimulans som ligger i att själv aktivt medverka till ett nysparande, i medvetande om att detta också stärker vederbörande banks möjligheter att också klara kundernas lånebehov. Jag tror att man på ett olyckligt sätt bortsett från bankernas strävan att arbeta med inriktningen på helkunder och se inlåningen som en del av bankens service även till hushållskunderna. Sambandet mellan sparandet och övriga banktjänster har med allemanssparandet brutits på ett olyckligt sätt.

Centerns ledamöter i finansutskottet har i reservation nr 4 funnit anledning att återkomma till det av partiet tidigare framförda kravet på en parlamenta-

risk utredning av hela komplexet – sparandets roll i samhället och villkoren som erbjuds sparandet.

Att vi nu återupprepar förslaget beror på att det nu mer än tidigare finns anledning att försöka nå en bred enighet i riksdagen om vilka åtgärder som skall vidtas för att stimulera och långsiktigt och planmässigt utveckla hushållens sparande. Vi beklagar att detta inte har fått en bredare anslutning – vi anser att detta hade varit ett lämpligt tillfälle att ta det beslutet.

Vi måste få en bättre kontinuitet och mer långsiktig planering i de sparstimulerande åtgärderna.

Vi har också i reservation 4 återkommit till tanken på privata investeringskonton, som skulle erbjuda stora fördelar för den private spararen. Det är ett system som redan tillämpas inom vissa områden av samhället. Tanken är helt enkelt att när medlen lyfts från dessa privata investeringskonton i bankerna skulle det åligga vederbörande bank att till statsverket betala den reduktion som då skulle vara förknippad med systemet. Det skulle kunna omfatta också sparande i aktiesparformer av olika slag. Det skulle finnas möjligheter att med detta privata investeringskonto medge att sparade medel utan skattekonsekvenser överfördes t. ex. till annat produktivt sparande, t. ex. aktier eller insats i eget företag eller varför inte i ett utvidgat bostadssparande. De på detta sätt från investeringskontot enligt särskilda bestämmelser överförda sparmedlen kan ju sedan beskattas när man realiserar de produktiva investeringar för vilka medlen disponerats. Privata investeringskonton enligt den här skisserade modellen bör inte bara privatekonomiskt fylla ett stort behov för många medborgare utan sannolikt också ge en ur samhällets synpunkt överlägsen spareffekt.

Kritikerna invänder naturligtvis att kostnaderna genom skattebortfallet skulle bli betydande. Jag är inte säker på det. Jag tror nämligen att nettoeffekten samhällsekonomiskt skulle vara väl värd det priset. Framför allt skulle det innebära en administrativ förenkling och möjligheter till en långsiktig planering av hushållens sparande. Det skulle också onödiggöra de systemförändringar och jippobetonade informationskampanjer som nu i alltför stor utsträckning sätter sin prägel på samhällets sparstimulanser.

Jag måste erkänna att det är med djupt beklagande som jag finner att moderata samlingspartiet och folkpartiet inte har kunnat acceptera den i hög grad individuellt baserade och effektiva sparfrämjande reform som centern här har föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservationerna nr 1, 3 och 4 i finansutskottets betänkande.

Anf. 4 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det finns ingen oenighet i sak mellan Nils Åsling och mig, men jag begärde ordet med anledning av hans djupa beklagande av att vi inte hade ställt oss bakom tanken på investeringskonto. Det rör sig nog snarare, Nils Åsling, om hur vi bedömer vad som är lämpligaste handlingsätt i nuvarande läge. Vi ser det så att vi har ett alternativ i form av skattesparandet. Valet står nu mellan det borgerliga skattesparandet och det som

socialdemokraterna vill ersätta detta med, allemanssparandet. Av allt att döma får vi, med den majoritet som föreligger, fr. o. m. nästa år ett allemanssparande.

Jag menar att det vore inte bra om vi i oktober 1985, när vi skall sätta in nya sparstimulanser genom att återuppliva skattesparandet, står där med en parlamentarisk skatteutredning med socialistiska direktiv och med en socialistisk majoritet som blockerar fortsatt handlande i den här frågan. Jag tror alltså att vi i första hand skall inrikta oss på att vi i samband med att vi avskaffar löntagarfonderna också återupplivar aktiesparfonderna och skattesparandet i dess helhet. Sedan kan vi i lugn och ro utifrån borgerliga förtecken också komma överens om vilka ytterligare sparstimulanser som då behöver sättas in.

Anf. 5 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att Lars Tobisson litet för enkelt spelar på socialdemokratins villkor i den här debatten. Det är riktigt, som Lars Tobisson säger, att vi nu har att ta ställning till allemanssparande kontra en fortsättning av den sparform som vi har f. n.

Men vi som ser hushållssparandet och nödvändigheten av att öka sparbenägenheten i samhället som ett mer långsiktigt och viktigt inslag i det samhällsekonomiska arbetet måste även vid detta tillfälle ha ett perspektiv. Vi har velat kombinera vårt avståndstagande från allemanssparandet, där vi ju är överens med övriga borgerliga partier, med ett ställningstagande till sparandet i samhället i ett mer långsiktigt perspektiv. Jag hyser ingen oro för att utredningar tillsätts nu. Med ett ändrat majoritetsförhållande här i kammaren är det inget som helst tvivel om hur utredningsdirektiven för en sådan utredning skulle se ut. Det hoppas jag att vi är överens om.

Jag beklagar att moderata samlingspartiet inte har kunnat ansluta sig till vår tanke på privata investeringskonton, som långsiktigt skulle lösa många av de problem som vi nu diskuterar kortsiktigt.

Det gäller, som sagt, att ha ett långsiktigt perspektiv. Då är de privata investeringskontona en mycket intressant lösning, som också öppnar möjligheter att på ett administrativt enkelt sätt styra över sparandet till skilda former av produktiva investeringar, vilket måste vara målsättningen för samhällets sparstimulans.

Anf. 6 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! I propositionen föreslås att det nuvarande skattesparandet avskaffas och ersätts med ett s. k. allemanssparande. Detta föreslås få två former, sparande på rikssparkonto i bank och aktiesparande i kapitalsparfond.

Sparandet på rikssparkonto skall slussas vidare till riksgäldskontoret. Syftet är att förmå allmänheten att bidra till finansieringen av statens budgetunderskott.

Direktavkastningen på aktier är f. n. ca 3–4 %, vilket är avsevärt mindre än bankräntan eller avkastningen på statsobligationer. De skattemässiga

stimulanserna för de båda föreslagna sparformerna är lika stora och består av skattefrihet för avkastning och värdestegring. Den ena formen av sparande är emellertid helt riskfri, nämligen sparandet på rikssparkonto, medan aktiesparandet i kapitalsparfond är ett risksparande. Det är därför mycket troligt – för att inte säga helt säkert – att hushållen kommer att välja den riskfria sparformen. Det privata aktiesparandet kommer därför att minska. Möjligen är detta också avsikten med förslaget, eftersom man då kan låtasas som om kollektiva löntagarfonder skulle vara nödvändiga för näringslivets försörjning med riskkapital.

Vi anser att det är felaktigt att avskaffa ett existerande och väl fungerande system, nämligen skattesparandet, och ersätta det med något nytt, oprövat och sämre.

Skattesparandet bör således behållas. Det har under kort tid utvecklats och vuxit till stor omfattning. F. n. deltar ungefär 1,4 miljoner människor, varav ca 600 000 sparar i aktiesparfond. Ungefär 400 000 av dessa uppger sig tidigare icke ha sparat i aktier.

Genom skattesparandet har näringslivet kunnat tillföras stora mängder riskvilligt kapital. Nyemissionerna har under senare år varit avsevärt mycket större än under något år under 1970-talet. Bara under första halvåret i år har emissionsvolymen uppgått till ca 5 miljarder kronor. I själva verket har emissionerna sedan hösten 1980 varit större än under hela 1970-talet.

Kritik har riktats mot skattesparandet på några punkter. Denna kritik anförs nu som motiv för att avskaffa skattesparandet. Det har ansetts att det inte åstadkommer något nysparande, att den statsfinansiella kostnaden är för hög, att det har en olämplig fördelningspolitisk profil och att den femåriga bindningstiden är alltför lång.

Fördelningsprofilen bland dem som deltar i skattesparandet har varit föremål för flera undersökningar. Inte någon av dessa tyder på att det skulle förhålla sig så som kritikerna har påstått, nämligen att det enbart är höginkomsttagare som kan delta. Tvärtom utgörs en mycket stor del av spararna av personer med måttliga eller låga inkomster och utan förmögenhet. Även i regeringens förslag till allemanssparande finns f. ö. samma beloppsgräns i fråga om månatliga insättningar, nämligen 600 kr., vilket tyder på att regeringen insett det felaktiga i den tidigare kritiken.

I fråga om hur stor del av skattesparandet som består av rent nysparande finns naturligtvis inga helt säkra uppgifter. Detta ligger i sakens natur och gäller f. ö. också förslaget om allemanssparande. Det finns emellertid uppgifter om att en relativt stor andel av deltagarna i skattesparandet inte tidigare har sparat regelbundet vare sig i bank eller i aktier. Det sannolika är att skattesparandet leder till en större del nysparande än vad som skulle bli fallet med allemanssparandet. Mycket tyder nämligen på att en stor del av den vanliga bankinlåningen, framför allt från sparbankerna, skulle komma att flyttas över till sparande på rikssparkonto. Det skulle således inte bidra till någon ökning av det totala privata sparandet i ekonomin.

Skattesparandet innebär en femårig bindning av de sparade medlen. Någon motsvarande bindning finns inte föreslagen för allemanssparandet.

Detta påstås i propositionen innebära att andra grupper, som är beroende av att ha sitt sparkapital tillgängligt med kort varsel, kan delta i allemanssparandet. Detta kan man inte med säkerhet vare sig påstå eller avvisa. Det är emellertid ett obesträtt faktum att det totala sparandet i Sverige f. n. är för litet. Hushållens sparkvot har på några år sjunkit katastrofalt, och statens sparande är som bekant stort men negativt.

Den sparpremie som finns inom ramen för skattesparandet är avsedd att bl. a. vara en kompensation just för att sparandet är långsiktigt och bundet. Sparmedlen kan nämligen tas ut före utgången av femårsperioden, men då går sparpremien förlorad. Inget tvivel torde råda om att det är ett långsiktigt stabilt sparande som behöver uppmuntras och stimuleras. Den föreslagna möjligheten att omedelbart ta ut de sparade medlen från allemanssparandet förefaller därför mindre väl övervägd. För att stimulera spararna att låta sparmedlen stå kvar efter femårsperiodens utgång bör fortsatt skattefrihet gälla.

Skattereduktioner i skattesparandet bör ses som en premie för den femåriga bindningen. Den högre skattereduktioner, även efter det att den nya regeringen har sänkt procentsatsen, för aktiefondsparandet bör därutöver ses som en kompensation för det risktagande som ett sparande i aktier alltid innebär.

De människor som började spara t. ex. 1979 har fått en kompensation för bindningen genom skattereduktioner. Medlen blir då tillgängliga för lyftning 1984. Detta bör inte diskriminera dessa människor från att delta i skattesparandet för en ny femårsperiod med samma sparmedel och då även för denna period erhålla en kompensation för att medlen står bundna.

Det finns anledning att öka andelsägarnas inflytande i aktiesparfondernas styrelser som ett inslag i ansträngningarna att motverka makt- och ägarkoncentrationen inom svenskt näringsliv. Det förslag till styrelsesammansättning i fondbolagen som framförs i propositionen är ett steg i rätt riktning. Vi anser dock att anledning numera saknas för att regeringen skall utse två ledamöter.

Vi vill därför tillstyrka det förslag som finns i reservation nr 3 i finansutskottets betänkande och som också ledamöterna från centern och folkpartiet i näringsutskottet ställer sig bakom.

Bortsett från förslaget till förändrad styrelsesammansättning är det enda intressanta i förslaget till allemanssparande, att socialdemokraterna nu blivit medvetna om det nödvändiga i att ge sparare en positiv real avkastning på sitt sparande. Detta är i och för sig glädjande, men vittnar förmodligen bara om medvetande om behovet att finansiera det stadigt växande budgetunderskottet utanför banksektorn. Förslagen i övrigt och den allmänna skattepolitiska inställning som regeringen hittills givit uttryck för tyder på att det inte är fråga om någon grundläggande förändring av inställningen till privat sparande, utan enbart om ett uttryck för regeringens oförmåga att ta itu med saneringen av statens finanser.

Inställningen till privat aktiesparande är uppenbarligen fortsatt negativ hos regeringen. Allemanssparandets konstruktion innebär att man vill

undvika en fortsatt utveckling och expansion av hushållens privata sparande i aktier.

Under de borgerliga regeringsåren genomfördes flera åtgärder för att minska beskattningen i flera led av sparande i riskkapital. Därigenom underlättades näringslivets riskkapitalförsörjning, samtidigt som de enskilda hushållen stimulerades att spara och fördela sitt sparkapital på olika sparformer. Vi anser att detta är åtgärder som bidrar till att öka industriinvesteringarna och i väsentlig grad bidrar till att underbygga den industriella tillväxten. Folkpartiet ser det därför som utomordentligt viktigt att det privata kapitalet inte låses i vissa former genom beskattning eller på annat sätt. Enligt folkpartiets mening bör åtgärder omedelbart vidtas till att stimulera hushållens förmögenhetsuppbyggnad. Straffbeskattningen av enskilt ägande bör därför avskaffas.

Folkpartiets sammanfattande slutsats är att det nuvarande skattesparandet fungerat väl. Det har haft stor framgång hos hushållen. Det har i väsentlig grad bidragit till näringslivets riskkapitalförsörjning och stimulerat till ett långsiktigt och regelbundet sparande. Folkpartiet ser därför inte skäl att ersätta skattesparandet med det allemanssparande som föreslås i propositionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 5 i finansutskottets betänkande.

Anf. 7 ARNE GADD (s):

Herr talman! I proposition nr 30 föreslår regeringen att de nu existerande sparformerna skattesparande och skattefondssparande skall ersättas med vad man vill kalla allemanssparande. Som redan har sagts här i debatten har man tänkt att allemanssparandet skall ske i två former, nämligen dels ett rent banksparande i s. k. rikssparkonton, dels ett sparande i s. k. kapitalsparfonder, vilkas uppgift är att placera medlen i svenska aktier eller andra värdepapper.

Såväl det tidigare skattesparandet, som tillkom 1978, som det föreslagna allemanssparandet syftar alltså till att stimulera hushållen att spara – och helst också spara långsiktigt. Nödvändigheten av att öka sparandet i landet är uppenbar. Som framhålls i finansutskottets betänkande 13 har hushållssparandet sjunkit från ca 10 miljarder 1980 till ungefär 3 miljarder 1983. För att citera utskottets skrivning: "Hushållens sparkvot sjönk från 1981 till 1982 med 3,2 procentenheter och sparandet uppgick 1982 endast till 1,7 % av hushållens disponibla inkomster. Det är en som utskottet ser det mycket oroande utveckling."

Detta innebär att det totala sparandet i ekonomin måste öka kraftigt. Därom råder total politisk enighet i utskottet och sannolikt också i kammaren.

I och för sig var det alltså bra att den tidigare borgerliga regeringen försökte vidta åtgärder för att stimulera hushållssparandet. De åtgärder som vidtogs 1978 var dock helt präglade av borgerligt tänkesätt och borgerliga värderingar. Skattesparandet och skattefondssparandet var oerhört dyrt för

staten. Man har beräknat att det när det var som dyrast innebar att varje nysparad krona från hushållen tvingade fram en satsning på mer än 1 kr. i ersättning över statsbudgeten. Det är klart att ett så dyrt sparande inte kan bibehållas särskilt länge till.

När Nils Åsling exempelvis säger att skillnaden i kostnader mellan det nu existerande sparandet och det föreslagna allemanssparandet är obetydlig, så må det vara ett naturligt uttryckssätt för en ansvarig politiker i de borgerliga regeringarna, som lyckades få fram ett statsbudgetunderskott från praktiskt taget noll till ungefär 75 miljarder. Men de beräkningar som har gjorts i departementet över skillnaden i kostnader mellan allemanssparandet och det nu existerande sparandet tyder på att om man under en femårsperiod skulle få detta nysparande på 4 miljarder per år, så skulle kostnaderna för det existerande sparandet vara 6,1 miljarder över statsbudgeten, medan allemanssparandet beräknas kosta 3,5 miljarder. Allemanssparandet är alltså 2,6 miljarder billigare. Vill man kalla detta för en obetydlighet, så må det vara hänt. Vi socialdemokrater tycker inte att det är en obetydlighet. Denna statsfinansiella kostnad är skäl nog för att införa en ny teknik för att stimulera fram ett önskat hushållssparande.

Konstruktionen måste också av rent statsfinansiella skäl ses över efter de första fem åren, eftersom de medel som sparats under 1979 ju blir tillgängliga 1984. Dessa medel skulle i ett mekaniskt oförändrat system kunna återanvändas för att man skall erhålla alla de förmåner som är avsedda att locka fram ett rent nysparande.

Sparandet i aktiesparfonderna har i långa stycken formellt också blivit en framgång – vilket ingen förnekar – så till vida att aktiemarknaden tillförts betydande medel. Däremot har det tidigare kapitalfondssparandet inte alls gett spararna någon egentlig möjlighet till inflytande över sina placerade medel. I princip var syftet med de gamla aktiesparfonderna gott, men de borgerliga regeringarnas intresse för att få fonderna att fungera demokratiskt imponerar inte. Säkert låg ideologiska skäl bakom. I själva verket var det bara de bakomliggande bankerna som via sina aktiesparfonder ökade sitt inflytande över aktiemarknaden. Vi hävdar att den s. k. individuella anknypningen i ett fondsystem misskrediterades genom den slappa hantering av spararnas inflytande i aktiesparfonderna som de borgerliga regeringarna ansvarar för.

Förslaget till allemanssparandet försöker komma till rätta med skattesparandets svagheter. Allemanssparandet är öppet för alla som har fyllt 16 år. All ränta, utdelning och värdestegring är fria från skatt. En sparare får sätta in högst 600 kr. per månad i allemanssparandet. Inget krav ställs på visst lägsta belopp per månad eller på minsta antal insättningar per år. Det gör att man kan räkna med att människor i jämförelsevis normala inkomstlägen vågar delta i det här sparandet. Spararna kan vid valfri tidpunkt göra uttag från rikssparkonto eller lösa in sina andelar i kapitalparfonderna. Det är alltså en väsentlig skillnad mellan de här två sätten att stimulera hushållssparandet. Vi tror att allemanssparandet kommer att få åtskilligt fler människor än tidigare att aktivt ta del i sparandet.

Beträffande kapitalparfonderna, den aktiesparande delen av allemanssparandet, föreslås att fondstyrelserna skall bestå av minst sju ledamöter, varav flertalet, inkl. ordföranden, efter förslag av en valberedning väljs av en obligatorisk andelsägarstämma. I allemanssparandet tar man alltså frågan om inflytandet över aktiemedlen på allvar. Så gjorde aldrig de borgerliga regeringarna. Det är också en väsentlig skillnad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 13, eftersom allemanssparandet ger folk i vanliga inkomstlägen en chans att vara med i sparandet, bl. a. genom att bindningen av medlen inte är så benhård som den var i det tidigare sparandet. Jag gör det också därför att allemanssparandet blir väsentligt billigare för statskassan. Det går inte att i dagens statsfinansiella läge nonchalera att allemanssparandet kommer att kosta bortåt två miljarder mindre än nuvarande system. Jag gör det också för att andelsägarna i kapitalparfonderna nu kan få ett mer direkt demokratiskt inflytande över de medel som de placerar i denna sparform.

Med det synsätt jag har redovisat yrkar jag också avslag på reservation 1, som har fogats till betänkandet och bakom vilket samtliga borgerliga ledamöter i finansutskottet står. I den reservationen är man nöjd med att ungefär 380 000 nya aktiesparare tillkommit. Det är klart att detta är något positivt. Men man är över huvud taget inte ett dugg intresserad av att ungefär sju och en halv à åtta miljoner svenskar skall vara med och betala kostnaderna för detta sparande.

Med det synsätt jag har, yrkar jag också avslag på reservation 2, bakom vilken står utskottets moderata ledamöter. De anser att staten, trots att den bidrar med väsentliga medel även i allemanssparandet, inte alls skall tillåtas att ha någon insyn i fondstyrelserna, utan att det liksom tidigare är de sparförmedlande bankerna som i praktiken skall ha det övervägande inflytandet.

Med mitt synsätt yrkar jag också avslag på reservation 3 som centerpartiets ledamöter i utskottet står bakom. Någon representant för staten anses inte heller av dem vara lämpligt.

Reservationerna 4 och 5 har, herr talman, en något annan inriktning. Utskottets centerpartister vill, som meningsutbytet mellan Tobisson och Åsling antydde, att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning och inrättar privata investeringskonton. Centern anser att det mest effektiva sättet att stimulera hushållens sparande vore ett nytt skattesystem som byggde på utgiftsskattens principer. På vägen mot ett sådant Lodinskt lyckorike – en tanke som centern nu ställer sig bakom – vill man förorda att privata investeringskonton införs. Kostnaderna för ett sådant system blir sannolikt påtagliga – åtminstone under ett uppbyggnadsskede – och av den anledningen bör tanken på privata investeringskonton direkt avvisas.

I ett vidare sammanhang, när man skall beakta inte bara hushållens sparande utan också vårt avdragssystem, våra skatter och hela vår förmögensbildning, kan självfallet även ett uppslag av den här typen prövas. Men, herr talman, inte lär väl ett sådant intresse ligga bakom centerns reservation på den här punkten just nu. Att hålla fast vid skatteöverenskommelser verkar

det partiet inte vara alltför entusiastiskt för.

Utifrån det synsätt som jag redovisat yrkar jag avslag på reservation 4.

I reservation 5 slutligen, som avgivits av utskottets folkpartiledamot, föreslår man att det skall vidtas allmänna åtgärder för att stimulera hushållens förmögenhetsuppbyggnad. Man hänvisar, med den charmiga envishet som karakteriserar folkpartiet, till att perioden 1976–1982 bör stå som mönster för hur landets ekonomi skall skötas. Vi förstår att folkpartiets företrädare måste säga någonting i varje fråga, men innehållet i den här reservationen tycker vi är litet speciellt. Vi ser inte anledning att göra någonting annat än att klart yrka avslag på den.

Herr talman! Med det jag nu har sagt vill jag än en gång yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 13 i alla dess delar.

Anf. 8 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Arne Gadd sade att skattesparandet är präglad av borgerliga värderingar. Ja, det hoppas jag verkligen, och det framgår ju av att det har åstadkommit – vilket Arne Gadd också uttalade sig berömmade om – en breddning av aktieägandet i Sverige bland enskilda medborgare. Men det betyder inte att systemet skulle innebära slöseri med statens medel eller att det skulle gynna de redan rika.

Jag förstår inte hur Arne Gadd kan fortsätta att tala om de höga kostnaderna. I vår motion har vi utförligt redovisat att den skattereduktion på 10 resp. 20 % som förekommer i skatte- resp. aktiesparandet utslagen över hela den femåriga bindningsperioden uppgår till några ören per sparad krona. Det är, som jag framhöll tidigare, inte på något vis ett högt pris att betala för att åstadkomma just denna bindning av sparmedlen under fem år. Det är när vi får den långsiktiga inriktningen av sparandet som det är särskilt värdefullt för balansen i vår ekonomi.

När det sedan gäller påståendet att det här sparandet är så gynnsamt för dem som har råd, så har vi ju konstruerat systemet på det viset att maximibeloppet är satt till 600 kr. i månaden, och den skatteförmån man kan tillgodogöra sig är en reduktion på skatten, lika för alla, oavsett vilka inkomstförhållanden man har.

Arne Gadd menade att den borgerliga reservationen på denna punkt präglas av att man är nöjd med att ha fått 400 000 nya aktieägare och inte tänker på hur deras inflytande tar sig ut. Får jag säga att vi inte är *nöjda* med att det har blivit 400 000 nya aktieägare. Vi är inte nöjda förrän vi har spritt aktieägandet så att varje svensk medborgare som är intresserad av att bli aktieägare också är med i aktieägandet i landet.

Det är för mig däremot något av ett under att så många har engagerat sig i sparandet, trots den intensiva motpropaganda mot aktiespridning bland enskilda som socialdemokraterna bedrivit alltifrån introduktionen av systemet – och även dessförinnan. Det tycker jag tyder på att det här finns ett ännu större intresse; det finns de som har kommit av sig därför att Arne Gadd och hans partikamrater – i syfte att bädda för löntagarfonder – har bedrivit en felaktig konsumentupplysning om vad skattesparande innebär. Jag återkom-

mer till vad jag sade i mitt inledningsanförande: Hur ni än försöker vrida och vända på det här kommer ni aldrig ifrån att löntagarfonder innebär ett större bortfall av skatteintäkter än det frivilliga skattesparande som de borgerliga regeringarna infört kan leda till.

Arne Gadd sade inledningsvis – och det sätter jag värde på – att det totala sparandet i samhällsekonomin måste öka. Det är naturligtvis helt riktigt. Men i det perspektivet spelar frågan om allemanssparande eller skattesparande tyvärr inte någon större roll. Det framgår med all önskvärd tydlighet om man studerar sparandeutvecklingen i landet att den stora bristen har uppkommit i den offentliga ekonomin. Därför är det där de väsentliga insatserna skall göras. Det måste ske genom att man sänker utgifterna, eftersom vi redan slagit i och brutit igenom skattetaket.

När vi från borgerligt håll ville skriva in detta i de utgångspunkter för vårt ställningstagande som återges i utskottsbetänkandet, vägrade de socialdemokratiska ledamöterna av finansutskottet. Passusen om hur viktigt det är att man sparar i samhällsekonomin i stort har vi därför fått skriva in i reservation – det är inledningen till vår reservation nr 1.

Jag skulle gärna vilja fråga Arne Gadd, varför det är så farligt att i skrift låtsas om vad Arne Gadd muntligt framhöll i inledningen av sitt anförande, nämligen vikten av att vi ökar det totala sparandet i ekonomin och att vi då naturligtvis gör det på alla fronter – inte tror väl Arne Gadd att enbart allemanssparandet skall lösa upp det stora sparandeunderskott som svensk ekonomi f. n. dras med?

Anf. 9 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Arne Gadd började sin polemik med mig med att hänvisa till utvecklingen av budgetunderskottet under ett antal år. Jag tycker att det är litet förmätet av Arne Gadd, som representerande ett parti som under sex år i opposition envetet ställde förslag som skulle ha ökat budgetunderskottet ytterligare och som så sent som vid valet i fjol kom med en lång rad förslag till reformer som har en påtagligt negativ budgeteffekt. Jag känner Arne Gadd som en av regeringens pålitligaste tennsoldater, men jag tycker inte ens Arne Gadd skall använda det exemplet som någonting som kan stärka den socialdemokratiska positionen här. Socialdemokratien behöver f. n. använda all den tid den har för begrundan och självanalys.

När det gäller värderingen av spareffekten av t. ex. skattesparandet är det, som Lars Tobisson har påpekat, tämligen meningslöst att rycka ut startfasen 1978 och använda den som underlag för en analys av de kostnader som samhället har åtagit sig för den sparstimulansen. Man måste se hela perioden, man måste se nettoeffekten, och man måste se den totala effekten av sparandet, om den här diskussionen över huvud taget skall vara meningsfull. Då är det faktiskt anledning att säga att erfarenheterna av skattesparandet är positiva från samhällsekonomisk synpunkt.

Det blev en betydande nettoeffekt av det sparandet. Däremot finns det anledning att sätta ett stort frågetecken inför allemanssparandets långsiktiga effekter. Dess konstruktion med den ringa bindning av medel som den

ålägger spararna och den stora rörlighet som man kan vänta i sparandet gör att nettoeffekten kan ifrågasättas. Det är just nettoeffekten som man betalar för ur samhällsekonomisk synpunkt. Låt därför värderingen av allemanssparandet anstå. Men det finns anledning att vara starkt kritisk till den konstruktion som har föreslagits.

I detta skede, när sparandet på nytt blir föremål för diskussion, tycker vi att det är rimligt att en utredning i parlamentarisk enighet försöker finna gemensamma kriterier på hur man långsiktigt skall stimulera hushållssparandet. Vi tycker det är beklagligt att övriga partier inte är med på detta. Det är också beklagligt, som jag sade tidigare, att vårt förslag till privat investeringskonto avfärdas på detta sätt.

Arne Gadd säger att det knappast har samband med de reella spareffekterna. Men självklart har det ett samband. Vi skulle naturligtvis gärna se att man kunde införa ett nytt skattesystem. Det nuvarande är ju väl förbrukat och utslitet. Vi är också medvetna om att det tar tid att komma fram till ett utgiftsskattesystem, men de privata investeringskontona skulle med fördel kunna komplettera även det nuvarande skattesystemet, utan att på något sätt öka byråkratin. Det skulle vara lätt att applicera dem på angelägna sparmål, och de skulle lätt kunna appliceras på möjligheterna att i skattehänseende göra undantag för vissa ur samhällets synpunkt strategiska och produktiva investeringar. Därför är det inte bara beklagligt utan även ett mysterium varför övriga partier i finansutskottet på detta sätt har motsatt sig att göra en analys av denna nya sparform.

Anf. 10 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag kan inte riktigt förstå vad Arne Gadd menar med att endast de enskilda bankerna har fördel av sparandet i aktiesparfonder. Såvitt jag vet har näringslivet fått sig tillfört ett stort kapital genom detta sparande. Vi skall inte heller förglömma den stimulans som det har inneburit för de enskilda spararna att få vara aktieägare.

Vi tvivlar på att allemanssparandet ger fler sparare, eftersom stimulansen på skattесidan blir svagare. Denna svaga stimulans skall vägas mot det förhållandet att det i det nya systemet inte finns en femårig bindning. Vår slutsats är att förmånerna på skattесidan utgör den starkaste stimulansen för människor.

Anf. 11 ARNE GADD (s):

Herr talman! Det är ett oomtvistat faktum att hushållens sparande i dag uppgår till ungefär 1,7 % av deras samlade inkomster. För var och en som har åhört denna debatt framstår det också som ett oomtvistat faktum att de tre borgerliga partierna uppfattar sitt skattесparande som en framgång. Men om man vet att hushållens sparande fram till år 1976 konstant låg på 9–10 %, samtidigt som alltså de borgerliga partierna ansåg att skattefondssparandets konstruktion var en framgång, så inser man hur dålig deras politik i övrigt måste ha varit. Det är i alla fall logiken av vad vi vet och av vad vi har hört i dag.

Beträffande bankernas inflytande, Kenth Skårvik, kan jag konstatera att de borgerliga partierna helt enkelt inte hade sett till att de som sparade i aktiefonderna fick något inflytande. De pengar som spararna satte in styrdes i realiteten av bankerna. Jag hävdar att vi nu har fått en regering, som ser till att det finns en individuell anknytning. Det ligger en viss poäng i detta tycker jag.

Lars Tobisson anser att kostnaderna inte spelar någon större roll. Nej, det är klart att man kan säga så, men alla beräkningar visar ju att bara en tredjedel av beloppen möjligen är nysparande. Då är det inte särskilt framgångsrikt. Då är det fråga om omplaceringar av medel från tidigare tillgångar till aktier. Det imponerar inte, när också alla andra som inte har haft möjlighet att spara får vara med och betala dessa subventioner. För oss är det en väsentlig sak att alla kan få vara med.

Då börjar Nils Åsling tala om budgetunderskottet. Var och en vet att det var praktiskt taget ± 0 under tiden fram till 1976. Sedan ökade det så kolossalt. Var det den socialdemokratiska minoriteten som styrde den borgerliga regeringen? Det måste ju vara konsekvensen av det undanglidande centersnacket. I själva verket har vi nu på gång en rekonstruktion av svensk ekonomi. Då behövs ett allemanssparande för att stimulera hushållet. Då behövs också löntagarfonderna för att få en garanti för att även det kollektiva sparandet finns med i bilden.

Jag tror, herr talman, att vi behandlar allemanssparandet bäst i dag. Sedan får vi diskutera vissa ekonomisk-politiska åtgärder om någon vecka och i julveckan löntagarfonderna. Så nog kan vi få diskutera dessa frågor. Men i dag gäller det finansutskottets betänkande om allemanssparandet, och jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 12 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Nu gäller det för Arne Gadd att hänga med i svängarna. Nu fick vi höra igen att en anmärkning mot skattesparandet var att nysparandet var så litet i aktiesparfonderna. Där har vi i debatten visat att det i alla fall har tillkommit ett stort antal personer, som aldrig har sparat i aktier förut. Det är en stor framgång. Det var något som Arne Gadd i sitt förra inlägg var beredd att ge ett erkännande åt. Därför är denna anmärkning inte så särskilt stark.

Såsom ett argument för det nya allemanssparandet anför man att det visserligen inte blir något nysparande att tala om, men att det ändå är värdefullt att få till stånd en överflyttning av pengar till allemanssparandet. Därför är man beredd att bjuda på skatteföavorer. Det är ju samma argumentation som vi förde, men vi gjorde det med större rätt. Vi kunde med vår uppläggning av skattesparandet få en överflyttning från vanligt banksparende till riskvilligt sparande i aktier i betydligt större utsträckning än vad allemanssparandet kommer att leda till. Vi kunde dessutom genom de *skattestimulanser* som sattes in åstadkomma en bindning av medlen i fem år, vilket det inte finns en tillstymmelse till – jo, en tillstymmelse men inte mer – i allemanssparandet. Om man såsom görs i förarbetena till allemanssparandet vill hävda att det är värdefullt att åstadkomma en överföring av tidigare

sparande är det något som absolut också gällde när vi anförde det såsom argument för skattesparandet. Men med allemanssparandets konstruktion är det argumentet betydligt mindre relevant.

Arne Gadd har talat mycket om aktiespararnas inflytande. I vår reservation har vi vissa förslag om ändringar i aktiesparfondernas styrelser. Jag tror dock inte att det är möjligt att åstadkomma att en delägare i en kapitalsparfond i det nya allemanssparandet får uppleva ett inflytande via stämmor och ledamotskap i styrelser. Det är trots allt ett mycket begränsat antal som kan göra det. På detta område är det normalt på två andra vägar som man kan öva sitt inflytande. Den första vägen är helt enkelt att man lämnar fonden och går till en annan, om man inte är nöjd. Här har jag ända från min reservation i löntagarfondsutredningen arbetat för att få större rörlighet, att det skall vara lättare för sparare att gå från en fond till en annan och gärna också få med sig sitt tidigare sparade kapital, även om det finns en del tekniska problem på det området.

Det andra sättet att skaffa inflytande är naturligtvis att arbeta på det vis som är naturligt, nämligen i samverkan med andra likasinnade. Det område där de små aktiespararna verkligen har fått framgångar och inflytande under senare tid är där de har samverkat inom ramen för Aktiespararnas riksförbund; man kan bara erinra om utgången av Volvos Norgeavtal för några år sedan.

Herr talman! Socialdemokraterna tar en stor risk när de känner sig förpliktade av retoriken under oppositionstiden och före valet att avskaffa skattesparandet och införa ett snarlikt system i form av allemanssparande. I detta senare sparande är sparstimulanserna sämre. Därmed blir det naturligen så, att intresset inte blir lika utvecklat. I den mån man i början ändå får upp en volym därför att folk tycker att det är lika bra att ha pengarna här som på ett vanligt bankkonto, kommer den att avta just därför att bindingsgraden är liten och det inte är förenat med någon nämnvärd kostnad att ta ut pengarna ur systemet.

Det är det ena som jag tycker verkar fel. Det andra är just att man var så fast i sin egen propaganda att man inte kunde vidta förändringarna inom ramen för det redan rådande systemet. Nu är det många som har instruerat sin bank eller sin arbetsgivare – hur man nu har gjort det – att månatligen överföra medel till en aktiesparfond eller till ett skattekonto i bank. I och med att man byter system bortfaller detta, och med den tröghet som man många gånger kan iaktta på det här området kommer därmed många månadsinsättningar att bortfalla. Orsaken är just detta tekniska förfarande som socialdemokraterna av propagandistiska skäl har känt sig tvungna att välja.

Herr talman! Jag menar att det är värdefullt, som jag sade förut, att aktiesparfonderna ändå finns kvar, trots att man inte kan göra avsättningar och få någon skatteförmån under de närmaste åren. Tillgångarna är alltså i stor utsträckning bevarade när vi kommer fram till hösten 1985. Då finns det möjlighet att koppla avskaffandet av de kollektiva löntagarfonderna med ett

återupplivande av de skattesparfonder som över en miljon svenskar har funnit vara ett tillförlitligt och bra sätt att ordna sitt sparande på.

Anf. 13 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Arne Gadd säger att vi får återvända till budgetunderskottet i senare sammanhang. Ja, det är riktigt. Det finns rika tillfällen att diskutera detta, men det var inte jag som aktualiserade den frågan här.

Det är litet märkligt med den dubbla socialdemokratiska bokföringen. Jag var i fem år industriminister och mötte oupphörligt socialdemokraterna i debatten i kammaren. Inte en enda gång krävde man mindre insatser eller besparingar. Hela tiden gick kraven ut på ökade insatser och därmed ökat budgetunderskott. Då menar jag att det är litet förmätet att ständigt åberopa budgetunderskottets ökning. Socialdemokratin hade ett stort ansvar i det sammanhanget även i oppositionsställning. Men vi återvänder till den frågan.

När det gäller effekten av skattesparandet säger Arne Gadd att sparbenägenheten ökar. Ja, sparkvoten var 1,7 % i fjol och beräknas öka till drygt 3 % i år. Därom vet vi ingenting säkert, men sannolikt ökar den.

Man kan naturligtvis tycka att det är ett blygsamt resultat, men man får ju inte bedöma det här isolerat från samhällsekonomin utveckling i stort. Det totala nettosparandet är ändå betydande inom skattesparandets ram. Det finns anledning att notera att det var en så pass framgångsrik sparform att det inte finns någon anledning att ersätta den med allemanssparande.

Arne Gadd vill inte diskutera privata investeringskonton eller mera långsiktiga sparmål, och det är ganska betecknande för hela den här debatten. Jag har en känsla av att socialdemokratin glömmer bort det väsentliga i sammanhanget, nämligen just hushållssparandets långsiktiga roll i samhällsekonomin. Man glömmer också på vanligt sätt bort småspararna och deras insatser i samhällsekonomin, som vi menar är av avgörande betydelse ur många synpunkter – också som en stabiliserande faktor i fråga om synen på konsumtionsutveckling och investeringar, ägarspridande och engagemang i näringslivet och alla de övriga aspekter som döljer sig bakom ett framgångsrikt hushållssparande.

Socialdemokratin glömmer bort småspararna, och det beklagar jag. Det har blivit rätt mycket en diskussion om teknikaliteter, sett ur budgetunderskottets och ur samhällets synpunkt. Men frågan är förvisso inte begränsad till den aspekten, utan man får också tänka på att spararna bör få en rimlig erkänsla för sin insats i sammanhanget.

Anf. 14 ARNE GADD (s):

Herr talman! Vi har väl i den här debatten kommit dithän att de flesta argumenten har ventilerats. Jag konstaterar att det inte är något väsentligt problem för de borgerliga att kostnaderna för det tidigare sparandet var närmare 2 miljarder högre än de nu kommer att bli. Det är inte ens något problem för centern att man sätter sig emot ett system där det direkta inflytandet över de aktiesatsningar som kommer att ske blir påtagligt mer

demokratiskt än i det nuvarande skattesparandet. Jag beklagar centerns inställning.

Samtidigt vill jag säga att ett så drastiskt förslag som det om privata investeringskonton är en fråga som rör hela skattesystemet. Att komma med ett förslag som kanske skulle tömma statskassan på uppemot 10 miljarder kronor, innan man får grepp om utvecklingen, i en situation där vi redan har de borgerligt konstruerade jättelika budgetunderskotten, går inte. Privata investeringskonton är en fråga med mycket långsiktiga perspektiv. Vi noterar att inte ens de andra två borgerliga partierna iddes stödja reservationen.

Jag konstaterar också att det för Lars Tobisson inte är något problem att de tidigare sparsystemen huvudsakligen innebar en omplacering av tillgångar för människor med redan mycket god ekonomi. Det är inget problem för moderaterna, men för oss socialdemokrater är det ett problem. Det finns faktiskt också andra som tycker som vi. Låt mig för en gångs skull, herr talman, få citera SE-bankens broschyr: "Det nya allemanssparandet – bättre finns inte."

Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av finansutskottets betänkande 14.)

Anf. 15 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 14 om fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska medel.

Fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska medel

Anf. 16 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Rent formellt kan det kanske tyckas som om skillnaderna är små mellan regeringens och utskottsmajoritetens ståndpunkt å ena sidan och den borgerliga oppositionens å den andra. Det rör sig strängt taget om huruvida man vill förorda en förlängning av den gällande lagstiftningen med tre år eller med ett år. Emellertid framgår det ganska snart att det finns djupgående meningsmotsättningar. De går i sin tur i stor utsträckning tillbaka på den olika tilltron i de skilda lägren till marknadsekonomin och det naturliga förord som man från socialistiska utgångspunkter alltid har för regleringar och reglerad ekonomi.

Den kreditpolitiska utredningen lade fram ett antal ganska okonventionella förslag hur man skall komma till rätta med de påtagliga snedvridningseffekter som de nuvarande kreditmarknadsregleringarna, av skilda slag, har medfört och medför. Typexemplet är likviditetskraven och den allmänna placeringsplikten. På den punkten har i och för sig lättnader temporärt skett.

Dessa regleringar riktar sig mot banker, försäkringsbolag och AP-fonder.

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Fortsatt giltighet av
lagen om kredit-
politiska medel*

Innebörden är, ganska enkelt beskrivet, att bankinsättare, försäkringstagare och de som betalar vår AP-pension, dvs. den aktiva generationen, missgynnas genom en långtgående reglering av kreditmarknaden som medför försämrad räntabilitet. Genom att dessa institutioner påtvingas statspapper till räntesatser som ofta är ofördelaktiga, tillskyndas givetvis just försäkrings-tagare och andra förluster. Någon måste betala för att marknaden sätts ur spel, helt eller delvis.

Även i denna fråga avtecknar sig alltså en klar motsättning mellan förordet för en så fritt fungerande marknadsekonomi som möjligt – som är de tre borgerliga partiernas linje – och den långtgående tilltro till begränsning och dirigerig som är det socialistiska receptet. Det är ju dessa alternativ som vi har att ta ställning till.

Det kan kanske – om än bara i förbigående – erinras om att den sämst fungerande marknaden i Sverige är bostadsmarknaden. Det är också den marknad som är mest reglerad. Det borde vara en tankeställare för dem som nu menar att långtgående regleringar även på kreditmarknaden är den enda utväg som står till buds.

Ingreppen på kreditmarknaden har i många stycken lett till en sämre funktion. I reservationen pekas på en negativ företeelse av betydelse, nämligen den försvagning av bankernas ställning och styrka som följer av den stora andelen statspapper i balansräkningarna, som får till följd att andelen eget kapital kan framstå som väl låg. Det är en viktig negativ effekt – men alls icke den enda – av att under lång tid så detaljerat reglera kreditmarknaden som man har gjort i Sverige.

Reservanterna anser att ett förverkligande av huvudtankarna i kreditpolitiska utredningen väl bör kunna genomföras inom något år. Utredningens förslag har på många håll fått ett starkt stöd i remissbehandlingen. Hos dem som verkligen behärskar ämnesområdet finns det inte något tvivel beträffande möjligheterna att förhållandevis snabbt åstadkomma förändringar. Mot denna bakgrund, herr talman, finner vi det vara en tillräckligt lång period att under endast ett år förlänga den nu gällande lagen om kreditpolitiska medel.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 17 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har i och för sig ingen avvikande mening gentemot majoriteten i utskottet när det gäller att föreslå att lagen om kreditpolitiska medel skall förlängas under tre år och att de borgerliga motionerna skall avslås. Men jag vill framföra särskilda meningar på ett par punkter, vilket jag också har gjort i ett särskilt yttrande.

Jag tycker, för det första, att man på något sätt borde ha definierat vad som menas med uttrycket "en marknadskonform kreditpolitik". Jag återkommer till det.

För det andra tycker jag att utskottsmajoriteten tar en felaktig ståndpunkt när man i utskottets betänkande talar om en "i och för sig önskvärd marknadskonform politik".

Den fråga som jag vill ställa till utskottets talesman är: Vad menar

utskottsmajoriteten när man skriver på detta sätt? Har man samma uppfattning som de borgeliga motionärerna och reservanterna, eller menar man eventuellt någonting annat?

Jag tror att det är mycket viktigt att man, när man skriver utskottsbetänkanden, tar hänsyn till att de skall läsas och kunna förstås inte bara av specialister på olika frågor. Vad som skrivs i utskottsbetänkandena och sägs här i kammaren måste ju också ha en sådan form att det kan förstås av den stora allmänheten, av de medborgare vilkas intressen vi skall företräda i riksdagen. Använder man sådana specialuttryck som "en marknadskonform kreditpolitik" har man också skyldighet att utförligt beskriva vad man menar med ett sådant begrepp, som ju för de flesta människor är grekiska.

Det är självklart – och det ligger i detta begrepps natur – att det kan vara svårt att ge en exakt definition, men desto farligare är det att använda sig av begreppet utan att tala om vad man menar. "Konform" betyder anpassad, och en marknadskonform kreditpolitik måste då vara en sådan kreditpolitik som anpassas efter marknaden.

I den kreditpolitiska utredningen, som kom för någon tid sedan, finns en viss beskrivning av vad man kan mena med detta uttryck. Om vi tittar på den beskrivningen finner vi att det talas om att man måste skilja mellan marknadsanpassade eller marknadskonforma styrmedel och reglerande styrmedel. Till de marknadskonforma styrmedlen för man diskonto- eller räntepolitik från riksbankens sida, s. k. operationer på öppna marknaden, dvs. att riksbanken köper värdepapper, obligationer och annat eller säljer sådana till allmänheten. Men man är t. o. m. i en sådan utredning osäker om riksbankens kassakrav på bankerna, dvs. att de skall ha en viss likvid kassa, en viss mängd penningmedel varje period, kan hänföras till en marknadskonform penningpolitik eller om det är ett uttryck för reglering.

Motsatsen till en marknadsanpassad kreditpolitik är, enligt utredningen och de borgerliga, regleringar av olika slag. Denna statliga utredning nämner två slag av sådana regleringar. Det ena är de medel som regleras av lagen om kreditpolitiska medel, som vi nu diskuterar och som vi skall förlänga. Dit hör likviditetskrav, kassakrav, utlåningsreglering, emissionskontroll, allmän placeringsplikt, särskild placeringsplikt och räntereglering. Det är i och för sig också begrepp som behöver förklaras för att kunna förstås.

Den andra typen av direkt reglering på den svenska kreditmarknaden är enligt utredningen valutaregleringen. Man anser alltså att den i princip också bör ligga utanför en s. k. marknadskonform kreditpolitik, som de borgerliga partierna ju här har talat för. Nu föreslår inte utredningen att valutaregleringen omedelbart skall avskaffas, men i princip ligger den också utanför de former för kreditpolitiska medel som man vill använda sig av.

Vad innebär nu detta? Jo, det innebär att de borgerliga partierna vill att det inte skall vara riksbanken, som är riksdagens organ, som har bestämmanderätten på kreditmarknaden, utan det skall i stället vara de andra agerande grupperna på kreditmarknaden. Och vilka är då de? Ja, i betydande utsträckning är det de stora affärsbankerna i vårt land och en rad andra finansinstitut.

Jag vill bara kort erinra om att det inom affärsbanksväsendet har skett en oerhörd stark koncentration under de senaste årtiondena. Vi upplevde i början av seklet att det fanns över 100 affärsbanker, nu finns det ett dussintal, av vilka endast två är stora. De mindre affärsbankerna är i hög grad beroende av de två stora affärsbankerna – dessa är aktieägare i småbankerna osv.

Vidare har vi att notera att det finns en kartell mellan affärsbankerna, där de diskuterar olika monopolistiska medel som de vill använda sig av för att reglera kreditmarknaden. Det gör de också i betydande utsträckning.

Skillnaden i uppfattning står alltså inte här mellan dem som vill ha regleringar och dem som är motståndare till regleringar, utan diskussionen handlar om vilka maktorgan i detta land som skall vara bestämmande på kreditmarknaden och som skall reglera den.

De borgerliga vill att de stora privata finansintressena, framför allt affärsbankerna, skall vara bestämmande och sköta regleringen på kreditmarknaden, medan majoriteten här i kammaren av socialdemokrater och vpk-are anser att det är riksbanken såsom riksdagens och folkets organ som skall vara reglerande på kreditmarknaden. Det är alltså den skillnaden som finns, inte motsatsen mellan dem som vill reglera och dem som inte vill reglera.

I realiteten har vi, även om riksbanken inte ingriper, en i hög grad reglerad kreditmarknad, liksom de flesta marknader i dag i Sverige är reglerade av stora monopol, av stora företag och av mäktiga finansgrupper.

Jag upprepar till slut min fråga till finansutskottets majoritets talesman: Vad menar man när man talar om en "i och för sig önskvärd marknadskonform kreditpolitik"? Menar man samma sak som de borgerliga? Då vill jag bestämt protestera och säga att socialdemokratin är inne på farliga vägar. Eller menar man eventuellt något annat?

Anf. 18 PER-AXEL NILSSON (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande 1983/84:14 behandlar frågan om fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska medel. Nu gällande lag gäller till utgången av år 1983, och i proposition 1983/84:43 föreslås att den skall få fortsatt giltighet till utgången av år 1986.

I propositionen framhålls att balansproblemen i den svenska ekonomin fortfarande är betydande, vilket givetvis inte kan bestridas. Man påpekar att det stora budgetunderskottet i förening med behovet att hålla tillbaka bankernas kreditexpansion gör att de kreditpolitiska medlen alltjämt behöver utnyttjas. I utskottets betänkande behandlas tre motioner, en från vardera moderaterna, folkpartiet samt centerpartiet. Samtliga motioner har ett yrkande om att lagens giltighetstid skall begränsas till endast ett år.

I den gemensamma reservationen från de borgerliga partierna inleder man med talet om det stora statliga underskottet och att det skapar allvarliga problem på kreditmarknaden. Man nämner också de vägar som använts för att finansiera detta. Man tillägger att dessa vägar lämnat för långivarna dålig avkastning. Man menar att det är nödvändigt att i större utsträckning än hittills finansiera statsbudgetens underskott utanför bankerna. Reserveranter-

na anser att man under år 1984 skall kunna arbeta om den kreditpolitiska lagstiftningen i liberaliserande riktning. Av denna anledning bör, enligt reservanterna, giltighetstiden för den kreditpolitiska lagstiftningen endast förlängas med ett år.

Jag kan hålla med om att det kan finnas skäl att se över den kreditpolitiska lagstiftningen. Men om det skall ske bör man i vart fall avvakta och se vad valutakommittén kommer att föreslå angående valutapolitiken.

Alla förefaller vara överens om att den kreditpolitiska och valutapolitiska lagstiftningen bör samordnas. Valutakommittén beräknas bli klar med sitt arbete någon gång under första halvåret 1984. Remissbehandlingen av förslagen kan inte förväntas vara avslutad förrän till hösten 1984. Det är därför osäkert om förslag kan föreläggas riksdagen i så god tid att en ny lagstiftning kan träda i kraft redan i januari 1985.

Det är viktigt att förändringar i den kreditpolitiska lagstiftningen, liksom i den valutapolitiska lagstiftningen, presenteras i så god tid att de berörda parterna kan anpassa sig till de regler som gäller och de som kommer att gälla. Det är ju för företagen och bankerna en fråga om att kunna planera sin verksamhet på lång sikt.

Utskottets majoritet anser att trots att åtgärder vidtas för att komma till rätta med obalanserna i den svenska ekonomin kommer underskottet i statsbudgeten under de närmaste åren att ligga kvar på en hög nivå. Av den anledningen måste riksbanken få disponera alla de medel som enligt lagen om kreditpolitiska medel står till förfogande.

Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionerna 61, 126 och 156.

I ett särskilt yttrande till betänkandet framhåller C.-H. Hermansson att utskottet borde ha klaggjort vad som menas med marknadskonform kreditpolitik samt att utskottet klart borde ha tagit avstånd från en s. k. marknadskonform lagstiftning.

Låt mig säga att ordet marknadskonform har introducerats av kreditpolitiska utredningen. Ordet återfinns också i propositionstexten. Man kan ersätta det med ordet marknadsanpassad eller marknadsmässig. Utskottsmajoriteten tar liksom C.-H. Hermansson avstånd från kreditpolitiska utredningens förslag att införa en marknadsanpassad lagstiftning, som innebär införandet av s. k. lagreglerade vita perioder. Självfallet måste en regering kunna utnyttja kreditpolitiska åtgärder som ett bland många andra ekonomisk-politiska medel för att nå uppsatta mål. Detta är naturligtvis synnerligen angeläget i den situation med svår obalans som i dag råder i den svenska ekonomin. Det är litet svårt att förstå att en utredning vill föreslå en lagstiftning med innebörden att vissa stabiliseringspolitiska åtgärder inte får vidtas av regeringen under en given tidsperiod, oavsett vilken situation landets ekonomi befinner sig i. Det är i själva verket av stor betydelse att riksbanken kan utnyttja dessa medel utan onödigt dröjsmål.

I betänkandet heter det vidare att lagstiftningen inte utgör något hinder för en i och för sig önskvärd marknadskonform politik. Eftersom ordet marknadskonform återigen dyker upp här kanske det bör förtydligas. Med detta menas helt enkelt att när vår ekonomi når balans – dvs. full

*Fortsatt giltighet av
lagen om kredit-
politiska medel*

sysselsättning råder, inflationen ligger på en låg nivå och inga problem finns med vår utrikeshandel – minskar givetvis behovet av att vidta kreditpolitiska åtgärder. Men tyvärr dröjer det ännu en tid innan vi återigen får balans i vår ekonomi.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 14.

Anf. 19 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Den interna meningsmotsättningen mellan våra socialistiska partier skall inte jag självfallet lägga mig i. Den är intressant att åhöra. Jag spårar emellertid fortfarande hos Per-Axel Nilsson en betydande sympati för regleringsåtgärder som alltså inte är förenliga med grundvärderingarna bakom de motioner som reservanterna vill stödja.

Begreppet marknadskonformitet är – som också herr Hermansson har påpekat – naturligtvis relativt ofullständigt definierat i den grundläggande utredningen, men så mycket är i varje fall klart, vilket framgår av referatet i propositionen, att kassakraven anses vara marknadskonforma. Vi som förordar en uppluckring på detta område är alls icke – på något sätt – på väg att upphäva exempelvis riksbankens suveränitet över räntepolitik och annat. Men vad det gäller är ändå att få bort en del av en rad regleringsinstrument som har visat sig vara negativa på ett antal olika områden. Vi har också konstaterat att dessa alltid drabbar någon; de drabbar försäkringstagarna, bankspararna och den generation som betalar ATP-avgifterna.

Summan av detta kan ändå inte vara annat än att man i görligaste mån bör försöka uppnå en ökad effektivitet i medelsförvaltningen genom färre regleringar.

Diskussionen om dessa frågor blir naturligtvis ganska kortfattad i det här sammanhanget. Jag vill bara avslutningsvis erinra om att man från de instansers sida som har ansvaret för att på bästa sätt förvalta stora och omfattande medel som tillhör individuella personer har lagt ett intressant bud, nämligen att de är beredda att mot avsevärda lätnader på de reglerade områdena låna ut betydande belopp till staten. Det är framför allt försäkringsbolågen med SPP i täten som har tagit detta initiativ. Det intressanta är att ersättningen skall utgöra ersättning för inflationen plus en ränta i storleksordningen 3 %. Det vore i och för sig intressant att få en reaktion från socialdemokraterna – de skall ju som bekant hålla tillbaka inflationen så att den blir högst 4 % – om inte detta är en utomordentligt bra och lockande affär.

Anf. 20 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan tyvärr inte finna att någon större klarhet har skapats om socialdemokraternas inställning i de här frågorna genom Per-Axel Nilssons inlägg. Han säger visserligen att när vi har kommit till den punkt då inga problem finns, då vi har full sysselsättning, då vi har balans i ekonomin, inte längre någon inflation och inga problem när det gäller vår utrikeshandel, blir de kreditpolitiska ingripandena mindre betydelsefulla. Det kan man

kanske i och för sig säga. Men när uppstår det läge i vår samhällsekonomiska utveckling då det inte finns några problem, tror Per-Axel Nilsson?

Jag tror att vi bägge två vill vara rätt försiktiga när det gäller att precisera tidpunkten för detta. Jag undrar om denna tidpunkt över huvud taget kommer att inträda. Jag tror att vi under den historiska utvecklingen får dras med olika problem. Och då behövs också ingripanden från samhällsorganens sida, bl. a. riksbankens åtgärder beträffande pengar och krediter. För det är ju det kreditpolitiken handlar om.

Den kreditpolitiska utredningen har också framlagt förslag om "vita perioder". Det är modernt med vita veckor, men att överföra den terminologin på det penningpolitiska området förefaller mig rätt misslyckat. Det är inte någon höggradig berusning som riksbanken och riksdagen ägnar sig åt när man försöker reglera krediter och pengar i det här samhället. Baksmälla kan naturligtvis infinna sig efter vissa åtgärder. Men den botas knappast genom att man plötsligt avskaffar alla riksdagens och riksbankens möjligheter att styra utvecklingen och i stället överlämnar de möjligheterna till de stora makthavarna inom det privata näringslivet.

Skillnaden i synsätt finns, som jag förut framhållit, inte mellan dem som vill ha en reglering av kreditmarknaden och dem som är motståndare till en sådan reglering. Skiljelinjen går mellan å ena sidan dem som vill att folkets organ – riksdagen och riksbanken – skall ha kontrollen över kredit- och penningmarknaden och å andra sidan dem som vill att de stora privata affärsbankerna, försäkringsbolagen, finansinstituterna och finansfamiljerna skall sköta denna reglering. Jag tror att även socialdemokratin tvingas att ta en klar ställning i denna för samhällsutvecklingen grundläggande fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Finansutskottets betänkande 13

Mom. 1, 2 och 4–7 (skattesparandet och allemanssparandet)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 147 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl.

Mom. 3 (lagen om aktiesparfonder)

Först biträdades reservation 2 av Lars Tobisson m. fl. med 87 röster mot 65 för reservation 3 av Nils Åsling m. fl. 159 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 78 för reservation 2 av Lars Tobisson m. fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (tillsättandet av en parlamentarisk utredning och inrättande av privata investeringskonton)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 54 för reservation 4 av Nils Åsling och Rolf Rängård. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Fortsatt giltighet av
lagen om kredit-
politiska medel*

Mom. 9 (behovet av stimulanser till hushållens privata förmögenhetsuppbyggnad)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 19 för reservation 5 av Kenth Skårvik. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Finansutskottets betänkande 14

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 144 för reservationen av Björn Molin m. fl.

5 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1983/84:16 Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1982/83
(redog. 1983/84:2)

Lades till handlingarna.

6 § Vissa grundlagsfrågor, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:8 om vissa grundlagsfrågor, m. m.

Anf. 21 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag skall ägna mitt anförande åt den viktiga frågan om närings- och yrkesfrihet samt egendomsskydd. Konstitutionsutskottets betänkande 8 behandlar en rad övriga frågor, och min partikamrat Hans Nyhage kommer senare att gå in i debatten när det gäller frågan om kollektivanslutningen.

Vi har i Sverige ett svagt skydd för egendomsrätten. Vi skiljer oss faktiskt på denna punkt från en rad andra västeuropeiska länder. Det förtjänar också påpekas att Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna, som Sverige undertecknat, ger ett ganska starkt skydd för den enskilda äganderätten. Sverige blev för drygt ett år sedan också fället i Europadomstolen för brott mot bl. a. egendomsskyddet. Som framgått av tidigare diskussioner i kammaren har den svenska regeringen hittills inte lämnat besked om hur man avser att handla i denna fråga. Detta är betecknande för det ringa intresse som socialdemokratin hyser för att skydda den enskildes egendom. Det svenska handlandet på den här punkten har väckt berättigad uppmärksamhet inom Europarådet, och den uppmärksamheten kommer nog att öka, om det icke sker något snabbt när det gäller att bringa den svenska lagstiftningen i överensstämmelse med konventionen.

Det finns därför, herr talman, anledning att också generellt se över den svenska lagstiftningen då det gäller egendomsskyddet. Jag medger gärna att frågan ingalunda är okomplicerad, men Sverige har faktiskt en del att lära av andra länder, som lyckats ge egendomsskyddet en tillfredsställande lösning i sina resp. konstitutioner. Skyddet för egendomsrätten bör naturligen för

svenskt vidkommande regleras i grundlag. Det är viktigt att detta beredningsarbete påbörjas snabbt, därför att man kan räkna med att det kommer att ta en viss tid. En sådan utredning bör, herr talman, givetvis ske i parlamentariska former.

Låt mig säga några ord om närings- och yrkesfriheten. Frågan om skydd för denna rättighet har fått stor aktualitet på sistone. Det förtjänar påpekas att vi 1864 fick näringsfrihet i Sverige. Man bröt då med den gamla, den medeltida traditionen med skräväsendet och dess begränsningar i rätten att fritt utöva sitt yrke. Nu går vi dess värre i riktning mot den gamla ordningen. Det finns klara tendenser att begränsa yrkes- och näringsfriheten. Det talas vitt och brett om etableringskontroll. Detta är inte bara en konstitutionell fråga – det är tvärtom en för hela vårt lands välbefinnande mycket, mycket viktig fråga. 1864 års lagstiftning om näringsfrihet blev startskottet för den utveckling som vi fick med industrialismens genombrott, och detta avstamp har vi fortfarande glädje av. Näringsfrihetslagstiftningen från 1864 lade grunden till den industriella utvecklingen och därmed också till det välbefinnande som vi har i Sverige.

Det är naturligtvis här inte bara fråga om formella förbud. Vi har också i ökad utsträckning fått reella yrkes- och näringsförbud. Det kan bl. a. ha samband med att statliga eller kommunala monopol i praktiken gör det omöjligt för enskilda att utöva yrke eller näring. I andra fall är det så att offentliga bidragsbestämmelser slår ut de människor på den enskilda sidan som vill utöva sitt yrke eller bedriva viss näringsverksamhet. Formellt sett, herr talman, kan de fortsätta sin verksamhet – reellt sett är chanserna minimala. Detta är någonting som självfallet borde betraktas som oacceptabelt.

Det finns därför anledning att begära att åtgärder vidtas för att slå vakt om det svenska näringslivet, för att slå vakt om entreprenörsanda och en god ekonomisk utveckling, för att slå vakt om grundläggande rättigheter på det här området, för att slå vakt om att vi följer den konvention om mänskliga rättigheter som finns upprättad inom Europarådet och som Sverige för över 30 år sedan tillträdde.

Det är glädjande att de tre borgerliga partierna i konstitutionsutskottet nu för första gången har enats om att kräva en utredning av de aktuella problemen, i syfte att få till stånd ett förstärkt skydd på de här tre punkterna. Omvänt är det beklagligt att socialdemokraterna motsätter sig ett förstärkt skydd för egendomsrätten och för yrkes- och näringsfriheten. Det borde vara en tankeställare för dem som tror på de socialdemokratiska löften, t. ex. om löntagarfonderna – man har där hävdade att de inte innebär något hot mot den framtida ekonomiska utvecklingen i Sverige. Det finns all anledning att känna oro på den punkten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 3, som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 8.

Onsdagen den
30 november 1983

*Vissa grundlags-
frågor, m. m.*

Anf. 22 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna återkommer också i år med krav på en grundläggande översyn av hur det medborgerliga fri- och rättighetssystemet i Sverige tillämpas. Behovet av en sådan mer ingående analys har enligt vår mening starkt ökat.

Det tycker dock inte KU:s majoritet. Först hänvisar man till vissa förändringar i lagtexter, som företagits på senare tid – dvs. till pappersgarantier som inte betyder så mycket för verkligheten. Sedan hänvisar man beträffande praktiken till JO:s övervakande roll.

Men nu är det inte alls detta saken handlar om. Det handlar i stället om det fortskridande sönderfall i fri- och rättighetssystemets innehåll som justitieombudsmannen antingen inte kan ingripa mot, därför att det förvandlat sig självt till accepterad praxis, eller också inte orkar ingripa mot, därför att dess omfattning vida överstiger JO-ämbetets arbetskapacitet.

Låt mig försöka åskådliggöra vad det hela rör sig om. Låt mig för ovanlighetens skull göra det genom en kort fallstudie. Det står ju i överensstämmelse med tankar i läroplanen för grundskolan – att med konkreta verklighetsexempel levandegöra förståelsen av en princip. Det är nu ingen garanti för att förståelsen når fram till utskottets majoritet, men vi får tålmodigt pröva olika metoder.

Mitt åskådningsexempel när det gäller problemet med människors fri- och rättigheter är en neurosedynskadad ung kvinna.

Hennes konfrontation med rättighetssystemet började i skolan. Hennes skolkamrater fick, som alla skolbarn, gratis simundervisning. Eftersom hon var född utan ben fick hon själv betala för att lära sig simma. Det lär visserligen stå några fraser i lagtexter och förarbeten rörande skolan om att den skall särskilt ta sig an barn med speciella svårigheter, men sådant bryr sig ju inte myndigheter om.

När hon var 16 år beviljades hon det allra lägsta sjukbidrag som finns plus handikappersättning.

När hon så gått ut grundskolan, vände hon sig till arbetsförmedlingen. Hon hade bestämda yrkesplaner, och hon hade av fackmän inom yrket ansetts ha goda anlag – hon hade praktiserat i yrket. Men på förmedlingen ville man inte höra talas om sådana planer. Var det någon som tänkte på friheten att välja yrke och utbildning – allt det där som det står om i lagar och motivskrivningar? Glöm det i så fall!

Arbetsförmedlingen bestämde att flickan inte skulle klara det yrke hon ville välja, trots att det var ett "sittande" jobb. Om hon framhärdat med att välja det yrket skulle hon inte få något utbildningsbidrag, sade man. Hon skulle inte heller få hjälp med att ta körkort. Utan ben har man som bekant ett visst behov av det.

I stället skickades hon till en folkhögskola. Efter fullgjord utbildning där ville hon återigen söka bidrag för att skaffa bil – utan ben låter man sig inte så lätt förflyttas till fots eller per cykel.

Men också där bedrog hon sig. Hon skulle ju inte använda bilen i förvärvsarbete eller till yrkesinriktad utbildning, som det står i bestämmel-

serna. Och då fås inte bidrag. Att först arbetsförmedlingen hindrar henne att ta en yrkesinriktad utbildning och sedan en annan myndighetsinstans använder just detta som skäl att neka henne stöd till bil – det är ju en pikant form av samarbete mellan myndigheter, vilkas gemensamma målsättning uppenbarligen är att trakassera medborgare.

Bidrag till handikappanpassning av sin bil, som hon själv köpte, fick hon efter mycket besvär. Den som nämligen tror att socialtjänstlagen eller någon annan lag innebär några skyldigheter för myndigheter att hjälpa medborgare som har det svårt gör ett stort misstag. Det är myndigheterna som har rättigheterna och bestämmer när det skall hjälpas, inte medborgaren.

Nåväl, vår medborgarinna skaffade sig så småningom gymnasiekompetens med goda betyg. Under tiden hann myndigheterna dra in hennes handikappersättning. Ingen talade med henne om detta i förväg, och hon fick inte yttra sig. Det meddelades bara att man efter utredning funnit för gott att så besluta. Denna gång orkade vår medborgarinna inte bråka.

I januari 1982 fick hon ett brev från försäkringskassan. Där varnade man henne för att hennes sjukbidrag kunde dras in. Kassan ifrågasatte om hon under sina år efter grundskolan inte bort skaffa sig ett yrke och själv försörja sig. Observera återigen – arbetsförmedlingen vägrar hjälpa henne till ett yrke hon klarar av, och senare anklagar försäkringskassan henne för att inte ha skaffat sig ett yrke.

Våra myndigheter menar oftast allvar med sina hotelser, även om de kan vara långsamma med verkställandet. I november i fjol drogs sjukbidraget in av pensionsdelegationen. Föredraganden tyckte att hon kunde ha skaffat sig ett kontorsarbete som hon klarade av. Något annat yrkesval tyckte han tydligen inte borde komma i fråga för en handikappad med gymnasiekompetens.

Riksförsäkringsverket startade en process för att beröva vår medborgarinna sjukbidraget. I väntan på detta drogs alltså bidraget in. Medborgare skall ju inte genom att åtnjuta bidrag ges några fördelar i en process mot socialförsäkringssystemet.

Det lär finnas en lag om rättshjälp här i landet. En sådan passerade för några år sedan riksdagen, medan jag satt i kammaren. Men sådant trams gäller givetvis inte i tvister med socialförsäkringsväsendet. Riksförsäkringsverket har att företräda såväl sig självt som den sökande motparten. Vår medborgarinna behövde följaktligen ingen juridisk hjälp i den tvist med myndigheten som myndigheten själv hade påtvingat henne.

Vår medborgarinna får inte välja det yrke hon vill ha. Hon skall välja kontorsarbete, även om hon har högre kompetens. Väljer hon inte det yrke myndigheten vill får hon ingen hjälp, och om hon fullföljer de studier hon anvisats, tar man ifrån henne hennes bidrag med hänvisning till att hon studerat i stället för att skaffa sig ett yrke i låglöneklassen.

Låt oss med utgångspunkt i denna lilla fallstudie fråga oss: Vad har denna vår medborgarinna egentligen för rättigheter? Vari består hennes medborgerliga frihet? Vad betyder grundlagen för henne?

Man kan kanske hävda att hon dock har rösträtt. Hon kan välja mellan

centern, socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna, som alla i konstitutionsutskottet visar sig ointresserade av att granska hur de medborgerliga rättigheterna fungerar. Eller också kan hon proteströsta på vpk, som ständigt får sina välmenande motioner i medborgarrättsfrågor avslagna. I Hur hon än betar sig gör det ju ingen skillnad.

Vem bevakar hennes rättigheter? Inte gör konstitutionsutskottet det och inte heller riksdagen. Och justitieombudsmannen kan inget göra. Alla inblandade tjänstemän har förfarit fullständigt lagligt eller åtminstone inte direkt olagligt. Det finns ju alltid någon förordning som upphäver de samhälleliga skyldigheter som riksdagen stiftar lag om. Till socialministern försökte vår medborgarinna vid ett tillfälle vända sig, men han var, som det framgick av pressreferaten, lika strykrädd för ämbetsmän som alla andra statsråd – så det gav föga resultat.

Jag skulle naturligtvis kunna stå här till sent i kväll och relatera fall efter fall av denna typ. Jag skulle utan svårighet kunna tillbakavisa varje påstående om att det rör sig om ett undantagsfall. Detta är verkligheten. Detta är sönderfallet av de medborgerliga rättigheterna. Det pågår som en process runt omkring oss, opåverkat av att vi fäster några garantier på ett papper, som i brist på maktpolitisk ryggrad inte får någon större verkan. Det är detta som vi inom vpk vill att man nu skall göra något åt. Därför yrkar jag bifall till reservation 4.

Vpk har ytterligare en reservation till detta betänkande, nr 1, till vilken jag också yrkar bifall. Den rör frågan om övergång till ett republikanskt statsskick. Den historiska erfarenheten av det monarkiska styrelseskicket i Sverige har varit nedslående. Kungamakten har ställt sig i tjänst hos krafter, som gång på gång har konspirerat mot demokratin. Så var fallet i samband med intrigerna för att få bort ministären Hansson och ersätta den med en minister Nothin. Så var fallet då det gällde att dra in Sverige i krig på Finlands sida. Så var fallet när Tyskland ville påtvinga Sverige genomfart av truppförband i strid med neutraliteten. Också regeringsbildningen och spelet kring densamma 1957 väntar på en vetenskaplig analys. Resultatet torde bli rätt intressant.

Numera är monarken inte längre regeringsbildare. Ämbetet är berövat sin konstitutionella makt. Det är alltså från den utgångspunkten i författningspolitiskt avseende en fullständigt överflödigt post. Men det betyder inte att monarkins makt, dess irrationella makt, är slut. Den kan ta slut bara när monarkin själv avskaffas. Vari består denna irrationella makt? För att belysa detta kan man börja med en annan fråga: Vad är kännetecknet på en fri människa, en fri medborgare? Jo, en fri medborgare skaffar sig en verklig, rationell bild av samhället och samhällsprocessen. Utifrån denna verklighetsbild, denna rationalitet, förhåller sig den fria medborgaren aktiv till det som händer. Ställs man såsom medborgare inför problem, definierar man dem och angriper dem. Hotas man i sina rättigheter, kämpar man för dem.

Det finns också ett annat sätt att förhålla sig till förtryck och svårigheter. Det är att fly. Det är att ljuga sig bort från dem. Det är att ersätta det rationella synsättet med falsk romantik. Det är att lämna friheten och

självförtroendet ifrån sig och nedfalla i passiv beundran för irrationella auktoriteter. Det är att medalj- och blomsterpryda förtryckets symboler.

Denna flyktmekanism erbjuder monarkin. Däri består dess destruktiva och socialt reaktionära egenskap. Om det inte vore så, skulle inte TV bjuda folk timmar av sändningar från kungabröllop. Då skulle TV i stället tala om och undervisa om den sociala verkligheten i länder såsom England och Sverige på ett sätt som uppmuntrade människorna att kämpa.

Då skulle inte veckotidningarna överflöda av reportage, som förhärliigar det kungliga familjelivet. För det är ju så tydligt vilken atmosfär denna romantisering syftar till att skapa i samhället. I krisens Sverige tjänar detta till att leda kvinnors tankar till moderskap och hemmatillvaro i en tid, när det är viktigare än någonsin att de kämpar för arbete och jämlikhet.

En demokratisk författning skall vara ett stöd för sociala frigörelsesträvanden. Den skall uppmuntra till kritiskt tänkande. Den skall motverka passivitet, förljugenhet och vördnad för tomma och irrationella auktoriteter. I en sådan demokratisk författning har monarkin inget som helst att göra.

Anf. 23 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! I regeringsformen 1 kap. 1 § sägs det att "all offentlig makt i Sverige utgår från folket", dvs. att Sverige är och skall vara en folkstyrelse. I andra styckets första mening anges den svenska folkstyrelsens grundvalar vara "fri åsiktsbildning samt allmän och lika rösträtt". Därefter heter det att folkstyrelsen "förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse".

Därmed har klarlagts rollfördelningen mellan olika aktörer i vår demokrati enligt våra nuvarande grundlagar, som bygger på den s. k. folksuveränitetläran. De faktiska aktörerna i modellen är först och främst folket, de valda representanterna eller riksdagen, den parlamentariskt förankrade regeringen med departementen samt förvaltningen. Besluten formas delvis på så sätt att folket uppdrar åt riksdagen att fatta beslut och regeringen uppdrar åt förvaltningen att utföra besluten. Besluten leder till resultat, som sedan direkt eller indirekt påverkar folket, och efteråt kan från detta komma reaktioner som på nytt sätter den politiska beslutsprocessen i rörelse.

Jag har denna folksuveränitetsprincip som utgångspunkt för de kommentarer jag här skall göra till de reservationer som Anders Björck och Jörn Svensson talat för, nämligen reservationerna 1, 3 och 4.

Först tar jag frågan om statsformen. Riksdagen föreslås i vårt betänkande att stå fast vid de ställningstaganden som gjordes i samband med att parlamentarismen konsekvent skrevs in i våra grundlagar och de sista resterna av personlig kungamakt rensades ut ur författningen. Jag anser att man fortfarande principiellt kan stå fast vid republikkravet, och jag är övertygad om att om vi – vilket ingenting nu tyder på – skulle få uppleva yttringar av personlig kungamakt, skulle det socialdemokratiska republikkravet inte ses som en relik utan kunna bli en politisk realitet.

Enligt min uppfattning skall den politiska instansen fullfölja sitt ansvar gentemot underställd förvaltning; den kommentaren vill jag gärna göra till

Jörn Svenssons fallstudie. Någon självhärskande förvaltning kan inte finnas i ett statskick, grundat på folksuveränitetsprincipen.

Vi har i olika sammanhang försökt att beskriva de politiska organens möjligheter att styra förvaltningen, men man bör då också uppmärksamma regeringsformens 11 kap. 7 §, där det sägs:

”Ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, får bestämma, hur förvaltningsmyndighet skall i särskilt fall besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag.”

Förklaringen till att svensk förvaltning är långt självständigare än sina motsvarigheter i flertalet andra länder får sökas i ett äldre författningsideal, som återspeglar en situation där förvaltningens uppgifter främst gällde myndighetsutövning i egentlig mening. Men – jag medger det, och det vill jag särskilt understryka – i dag vet vi att myndigheterna inte kan begränsa sig till ett passivt tillämpande av gällande lagar. På förvaltningen har lagts viktiga politiska funktioner, och därför är det viktigt att frågor av den typ som diskuteras i förvaltningsutredningens nyss framlagda betänkande – politisk styrning, administrativ självständighet – lyfts fram i debatten. Jag menar att utredningen bekräftar att den offentliga sektorn har ökat i volym och komplexitet, och den offentliga planeringen och regleringen har på många områden fått en vidgad räckvidd. Samtidigt reses de frågor som bl. a. Jörn Svensson var inne på kring de förtroendevaldas reella kompetens att styra den offentliga sektorn och kring förvaltningens demokratiska legitimitet.

Utredningens ordförande, min tidigare konstitutionsutskottskollega Daniel Tarschys, har i en temperamentsfull artikel i Dagens Nyheter påpekat att det inte är fel på den konstitutionella kostymen; den är stor nog. Felet är att regering och riksdag i sin blygsamhet inte förmått växa in i den för att ta sitt ansvar. Jag vill gärna understryka att de här frågorna i framtiden måste bli föremål för ett ökat intresse. Det är alltså fråga om ett ökat engagemang från folkstyrelsens sida. Detta sammanhänger med den del av förvaltningens uppgifter som har vuxit kraftigt under senare tid i samband med den offentliga sektorns tillväxt. Här måste politikern ta sitt ansvar. Som utskottet påpekar kommer frågan efter förvaltningsutredningens kartläggning att föras vidare, bl. a. i den s. k. verksledningsutredningen.

I en motion från vpk, som Jörn Svensson talade om, framförs krav på en särskild medborgarkommission för att övervaka fri- och rättighetsreglernas tillämpning. Utskottet avvisar dessa krav med hänvisning till den praktiska bedömningen, att det inte finns behov av en översyn i de former motionärerna förespråkar. Däremot bejakar jag givetvis att de problem som Jörn Svensson aktualiserat ägnas ökad uppmärksamhet. Jag vill emellertid hänvisa till att flera utredningar pågår. Vi har att emotse yttrandefrihetsutredningens utomordentligt viktiga betänkande, som kommer att läggas fram i december, och den debatt som väntas följa i dess spår. I det förflutna har vi två fri- och rättighetsutredningar med fempartirepresentation, tillkomna efter beställning just från konstitutionsutskottet. Lagg till detta den JO-

utredning som nyligen tillsatts och i vilken Jörn Svensson är en av medlemmarna.

Jag menar att det utan tvivel finns en risk för att en medborgarkommission inte skulle bli ett instrument för att åstadkomma sådana snabba förändringar som kan synas önskvärda, utan i stället en utredningssump dit alla reformkrav hänvisas. En kommission kan lika väl som en lagregel bli en pappers-tiger.

Vad gäller de borgerliga kraven på förstärkt grundlagsskydd för egendomsrätten samt närings- och yrkesfriheten kan ingen säga att dessa har negligerats under förarbetet eller av de särskilda utredningar som har arbetat efter 1974 års grundlagsbeslut. Den gällande regleringen har genomförts i stor enighet, och det tyder på att vi har kommit fram till den gemensamma nämnare som är möjlig att uppnå, samtidigt som den är brett parlamentariskt förankrad.

I fråga om egendomsskyddet är de nuvarande grundlagsreglerna grundade på två parlamentariska utredningar och på riksdagsbeslut efter partiledarförhandlingar. Beträffande närings- och yrkesfriheten vill jag säga att jag minns hur ingående vi som tillhörde Hjalmar Mehrens utredning analyserade frågan. Vi kom fram till att en grundlagsregel skulle bli meningslös på grund av omfattningen av de inskränkningar i skyddet som måste göras. Särskilt betänkligt är, att om man ändock skulle göra en sådan diffus grundlagsregel, förde man in i RF en lagtext som på grund av de många undantagen sänker nivån på dess tillämpningsområde. Denna skepsis mot att föra in detta i en grundlag kan jag spåra också i reservationen, som svävar på målet på den punkten. Jag kan i det fallet notera en positiv influens från mittenpartierna, som den här gången går samman med moderaterna.

Till sist vill jag i anslutning till dessa motioner återknyta till vad jag inledningsvis sade om den folksuveränitetsprincip vår författning bygger på. Det är tydligt att rättighetsregleringen i grundlag i åtskilliga fall måste öppna möjligheter till begränsningar. Här vill jag citera ur det betänkande som framlades av 1973 års fri- och rättighetsutredning:

”Rättighetsreglerna får med andra ord *inte leda till hinder för den ordinära lagstiftningen*, dvs. för lagstiftning som är naturlig i ett folkstyrt samhälle som skydd för viktiga enskilda och allmänna intressen eller som led i en fortgående social och ekonomisk reformverksamhet. Ett annat sätt att uttrycka saken är att man måste *slå vakt om majoritetsprincipen*, som är grundläggande för ett demokratiskt politiskt system. Denna princip kan beskrivas så att den majoritet i riksdagen som har utkristalliserats genom ett val skall kunna med ansvar inför väljarna fatta de beslut som vid varje tillfälle anses bäst gagna samhället.

Ett annat krav som måste kunna ställas på en rättighetsreglering i grundlag är att *politisk makt inte får föras över till icke-politiska organ*, t. ex. domstolarna. I samband med detta står att *domstolarnas sammansättning inte får politiseras*.

Ett riktmärke bör, slutligen, vara att grundlagsreglerna om fri- och

rättigheter är så utformade att *den politiska diskussionen i sakfrågor inte belastas av juridiska tvistigheter.*”

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter. Kurt Ove Johansson kommer senare att redovisa vår uppfattning i kollektivanslutningsfrågan.

Anf. 24 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Låt mig säga till Olle Svensson att regleringen av fri- och rättigheterna ingalunda har, som han påstår, genomförts i full enighet. När det gäller t. ex. egendomsskyddet och – för att ta ett konkret exempel inom den sfären – förstärkt skydd vid expropriation har det tvärtom varit så, att exempelvis vi från moderat sida haft avvikande mening under nästan hela beredningsprocessen i samband med grundlagarna. Vi har reserverat oss, och vi har i enlighet därmed debatterat och voterat här i kammaren. Även från andra partiers sida har man haft en annan syn på dessa frågor än den som företräds av socialdemokraterna.

Jag vill dessutom, herr talman, peka på det som också har hänt – och som Olle Svensson icke nämner – nämligen att Sverige de facto har blivit fältt i Europadomstolen. Vi har undertecknat konventionen om mänskliga rättigheter av den 20 mars 1952, och sedan dess har Sverige år 1982 fällts på just den punkt som berör egendomsskyddet och som alltså är direkt relaterad till det vi diskuterar i dag. Detta om något visar väl att det finns anledning att ta upp frågan till förnyad behandling. Europadomstolen är förvisso icke känd för att fälla medlemsländerna på lösa boliner, utan har av internationella jurister snarast karakteriserats som försiktig i sin dömande verksamhet. När nu Sverige har fällts får man utgå från att domstolen har haft skäl för detta, och då tycker jag att den naturliga slutsatsen är att vi bör vidta de förändringar på det här området som behövs.

Anf. 25 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall i denna korta replik uppehålla mig vid frågan om de medborgerliga fri- och rättigheterna.

I Sveriges riksdag har det blivit allt vanligare att man fattar beslut som har formen av rambeslut. Lagar är ramlagar i allt större utsträckning. Det betyder att det är tillämpningen ute på det administrativa fältet som fyller dem med innehåll. Fortsätter man allt längre på den vägen, blir den oundvikliga konsekvensen att lagstiftaren avhänder sig mer och mer av det verkliga inflytandet över vad administrationen gör, och då får man allt fler sådana groteska fall som jag i mitt inledningsanförande pekade på.

Den här processen är strukturell – det är viktigt att påpeka det. Det är lätt att demagogiskt angripa enskilda tjänste- och ämbetsmän. Men det är ju inte så att ämbetsmän och tjänstemän här i landet – åtminstone inte de flesta av dem – håller på med någon sorts allmän konspiration mot demokratin. De här effekterna är något som följer av att styrelseskick och praktisk struktur i styrelseskick och administrativ förvaltning stegvis förändras, utan att någon egentligen kan kontrollera den processen. Vi måste därför gå in och se vad

denna process åstadkommer. När den har åstadkommit felaktiga ting måste de systematiskt rättas till. Erfarenheten visar nämligen, vågar jag påstå, att de hittillsvarande rättelserna och korrektionsmekanismerna uppenbarligen icke har varit tillräckliga. Det tråkiga är att dessa missförhållanden i så hög grad finns inom de system, t. ex. socialförsäkringssystemet, som skall vara bra system, som ursprungligen var tänkta att verkligen vara till medborgarnas fromma och som skulle kunna vara det, i full utsträckning.

Något måste alltså göras, och det vi kritiserar konstitutionsutskottets majoritet för är att man inte riktigt håller med om det. Man avvisar den form som vi föreslår för att göra någonting åt problemen. All right, gör då det – men kom gärna med något eget förslag som åstadkommer bättre effekt. Det har konstitutionsutskottet hittills inte orkat med.

Anf. 26 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill ingalunda bestrida att det har funnits olika uppfattningar i de frågor som berör egendomsskyddet, och det finns säkert principiella olikheter i synen mellan moderater och socialdemokrater och även mellan partierna i övrigt. Men vad jag har velat peka på är att det har varit en allvarlig strävan att i samband med grundlagsregleringen och i de utredningar och de partiledaröverläggningar som föregått denna hitta en gemensam nämnare som sedan skulle kunna bli grundlag och förankras så brett som möjligt i parlamentet.

Anders Björck tar upp frågor kring Europadomstolen och Europarådet. Jag anser självfallet också att man noggrant bör pröva detta och vidta de förändringar som kan behövas. Men de ändringarna behöver inte ske i grundlag utan kan ske i vanlig lagstiftning. Detta är alltså inget argument för tillsättande av en utredning, utan frågan bör kunna klaras på annat sätt.

Till Jörn Svensson: Jag delar faktiskt hans grundläggande syn på att de politiska instanserna måste finna ett bättre sätt att styra förvaltningen, så att de politiska besluten får de åsyftade verkningarna på samhällslivet. Jag tycker att vi här bara befinner oss i inledningen av en debatt om hur detta skall ske. Jag är glad att han noterade att vad vi var oeniga om på den punkten närmast bara var i vilka former diskussionen skall föras, så att vi kommer fram till de åtgärder som kan förändra det hela.

Jag kan här citera Daniel Tarschys, som var ordförande i förvaltningsutredningen. Han skrev i en artikel i Dagens Nyheter:

”I synen på statsmakten går de politiska åskådningarna isär. På vänsterkanten önskar man i allmänhet en större offentlig sektor, på högerkanten en mindre.

Men i synen på regeringsmakten borde alla demokrater kunna vara ense. En självhärskande förvaltning kan inte vara något ideal. Med en alltför svag regering riskerar vi att hamna i det tillstånd som den norska maktutredningen har beskrivit som offentlig styrning utan politisk kontroll.”

Det är bl. a. därför som verksledningsutredningen har ett viktigt uppdrag, och även på annat sätt tas initiativ för att politikerna skall kunna leva upp till sitt ansvar gentemot förvaltningen.

Anf. 27 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig bara i hast notera att det är glädjande att Olle Svensson och jag har en hel del beröringspunkter i de här frågorna. Jag vill dock inte gå så långt att jag reducerar åsiktsskillnaden mellan Olle Svensson och mig till bara en fråga om vilka former kontrollen och förbättringarna inom förvaltningen skall ske i. Det är trots allt en viss kvalitativ skillnad mellan att förorda en form, som vi har gjort, och att inte förorda någon form alls, som ni gör.

Anf. 28 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att man kan lösa detta genom ett förslag om en medborgarkommission, att det skulle vara något slags Sesam öppna dig för lösningen av de här problemen. Jag tycker att det är viktigare att angripa problemen på bred front. Det görs f. n. av regeringen, och det finns säkert anledning att återkomma till de resultat som kan komma fram genom de vidtagna åtgärderna.

Anf. 29 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Debatten om tvångsanslutningen av medlemmar till det socialdemokratiska partiet är en skammens debatt i Sveriges riksdag. Den lär så förbli till det ögonblick då riksdagen beslutar om lagstiftning på området. Förhoppningarna om att fackföreningsrörelsen och socialdemokraterna själva skulle visa omdöme nog att rensa bort detta icke-demokratiska inslag i sin verksamhet kommer aldrig att infrias. De har inte kraft nog att befria sig från detta simpla och orättfärdiga sätt att skaffa medlemmar och få in medlemsavgifter. De vägrar inse innebörden av varje individs rätt till personlig integritet. De saknar vilja att respektera den grundlagsfästa valhemligheten.

Frågan om tvångsanslutningen är en skammens fråga. Den här gången är den det därtill så mycket mer, eftersom LO-chefen Stig Malm visat det otroligt dåliga omdömet att vägra att komma till konstitutionsutskottet för att redovisa LO:s synsätt när det gäller kollektivanslutningen. Mig veterligt är detta första gången någon visat en dylik nonchalans och bristande respekt för Sveriges riksdag och det utskott vars uppgift är att handlägga frågor rörande landets grundlagar och människornas fri- och rättigheter. Stig Malm befinner sig i sinnevärlden tydligen redan i Fackfondssverige, med den maktutövning som där skall äga rum. Det är hög tid att han tas ur den villfarelsen. Hans handlande är ingenting annat än en skandal.

Två tredjedelar av det socialdemokratiska partiets medlemmar är kollektivt anslutna. Det stora flertalet av medlemmarna har således inte själva tagit initiativet till medlemskap utan anslutits genom beslut på fackföreningsmöten. Många av dem känner inte till att de blivit medlemmar i ett politiskt parti. Många åter står för helt andra politiska värderingar än vad det socialdemokratiska partiet gör. Det är förnedrande att de skall behöva utsättas för en dylik behandling.

För alla andra partier är det en fullkomlig självklarhet att medlemskapet

skall grundas på en frivillig handling, där den enskilde själv har fattat beslutet och där hans egen vilja har varit avgörande.

Föga bekymrar det socialdemokraterna att de har tvångsanslutna medlemmar och att många av dessa också är medlemmar i andra partier. I ett krampaktigt sätt att söka försvara detta icke-demokratiska handlande hänvisar man till reservationsrätten. Var och en har ju rätt att reservera sig mot medlemskapet, hävdar man. Att detta strider mot vars och ens rätt att behålla sin politiska uppfattning för sig själv, har man ingen känsla för. Den socialdemokratiska partisekreteraren Bo Toresson sökte inför KU göra gällande, att den enskildes personliga integritet var skyddad vid reservationsförfarandet genom att i regel endast *en* förtroendevald, som åtnjuter stort förtroende i den lokala fackliga organisationen, handlägger frågan. Partisekreterarens uttalande vittnar om att man i det socialdemokratiska partiet inte har minsta begrepp om innebörden av personlig integritet eller snarare att man inte vill begripa det, därför att det inte passar in i mönstret att få in miljontals kronor till partiet från människor som inte är socialdemokrater.

Ofrånkomligt är att såväl själva anslutningsformen som reservationsrätten är djupt kränkande för den som vill stå utanför kollektivanslutningen. Att hävda motsatsen är att bruka våld på allt vad anständighet kräver. Det måste vara oerhört genant att behöva försvara tvångsanslutning av medlemmar till ett politiskt parti.

Från socialdemokratiskt håll söker man göra gällande att tvångsanslutningen uteslutande är fackföreningarnas egen angelägenhet. Fullt så enkelt är det emellertid inte. Den enskildes partitillhörighet är uteslutande den enskildes egen angelägenhet och absolut ingenting som en liten klick socialdemokratiska fackföreningsmedlemmar har rätt att besluta om på ett möte. Dessutom föreligger ingen skyldighet för det socialdemokratiska partiet att ta emot medlemmar genom tvångsanslutning. Om någon vilja funnes i partiet att låta var och en själv avgöra partitillhörighet, skulle man givetvis betacka sig för tvångsanslutningen. Nu saknar man den viljan, och så är det som det är.

För att riktigt rättfärdiga den ovärdiga hantering som kollektivanslutningen innebär, hänvisar man till föreningsfriheten i grundlagen. Men man läser lagen som en viss potentat läser Bibeln. Man underlåter att ta fasta på hur föreningsfriheten för den enskilde är definierad i grundlagen, där det heter, att föreningsfrihet är "frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften". Tvångsanslutningen till det socialdemokratiska partiet står klart i strid med föreningsfriheten så som denna är definierad i grundlagen. Det är hög tid för socialdemokraterna att inse detta.

I det här sammanhanget finns det anledning att understryka det berättigade i kravet att med rätten att fritt ansluta sig till och tillhöra en förening också skall följa en rätt att *slippa* tillhöra en förening. F. n. är skyddet i regeringsformen mot tvång att tillhöra en förening begränsat på skilda sätt och gäller dessutom enbart förhållandet mellan den enskilde och det allmänna. Regeringsformen garanterar således inte någon generell rättighet för en enskild person att stå utanför en organisation. Detta är klart

otillfredsställande. Frågan om negativ föreningsrätt bör därför snarast, som anges i reservation 2, bli föremål för utredning med sikte på att finna lämpliga åtgärder för att fastslå den enskildes rätt att stå utanför en organisation.

Herr talman! Återigen står en majoritet i riksdagen bakom ett fördömande av kollektivanslutningen, vilket framgår av reservationerna i KU:s betänkande. Återigen får vi uppleva att socialdemokraterna i sin maktfullkomlighet struntar i vad riksdagen säger. Att vädja till förnuftet och anständigheten i denna fråga är alltså totalt meningslöst, vilket t. o. m. kommunisterna nu borde kunna begripa. Det är endast genom lagstiftning vi kan få bort denna skamfläck. De tre borgerliga partierna står eniga bakom kravet på en lagreglering om förbud mot kollektivanslutningen. Detta krav framförs i reservation 5, som jag härmed yrkar bifall till, liksom till reservation 2.

Anf. 30 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Debattämnet kollektivanslutning och negativ föreningsrätt skulle lika gärna kunna ges rubriken "Den enskilde och kollektivet – 80-talets svenska knäckfråga".

Det finns säkert många personer som vill reducera debatten om kollektivanslutningen till en fråga som blott och bart gäller ekonomiseringen av det socialdemokratiska partiets verksamhet. Och förvisso torde en del kassörer se saken så.

Men frågan har en mycket djupare innebörd än så. Den inrymmer bilden av Folkrorelsensveriges utveckling på gott och ont under 1900-talet. Och den utvecklingen stämmer till eftertanke.

Sverige har sedan länge formen av en folkrörelsedemokrati. Oavsett vilket politiskt parti vi representerar i dagens debatt, är vi alla delaktiga av Folkrorelsensverige. Vi känner stolthet över detta byggnadsverk och dess historia.

Redan på tidigt 1900-tal började framväxten av organisationer på det kooperativa, fackliga, politiska och det övriga ideella föreningsområdet. På den tiden gällde uppgiften att genom organisatorisk samverkan värna den enskilt svaga mot den enskilt starke. På detta stadium av utvecklingen framstod sådana ting som kollektivanslutning som en ganska harmlös fråga.

Men utvecklingen gick vidare och organisationerna blev starkare, och de som ledde organisationerna kände sig också allt starkare. Organisationerna började gripa in på andra områden än sina ursprungliga. Man krävde och fick direktinflytande i form av egen representation i statliga styrelser och partssammansatta specialdomstolar. Det gällde både arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Bilden av ett samhälle med klara korporativa drag har växt fram oavbrutet. Organisationerna har börjat sätta sig i det parlamentariska systemets ställe. Organisationernas ledning har samtidigt i kraft av sin växande makt börjat fatta beslut som reglerar också medlemmarnas fritid. Man har exempelvis uteslutit medlemmar från den fackliga gemenskapen bara därför att de gått på kurs under fritid och ferier.

Kollektivanslutningsidén är egentligen endast ett utflöde av samma överordnade tänkesätt. Kollektivet reglerar eller försöker reglera också den

enskildes liv, hans och hennes politiska tänkesätt, hans och hennes integritet – ibland utan att det står i organisationens stadgar. Men i vår upplysta tid, med en skola som fostrar eleverna till självständigt och kritiskt tänkande, kan övergreppen mot den enskildes integritet inte längre ske utan uppmärksamhet och protester. Och den enskildes röst hörs allt starkare i den debatten. Där har vi bakgrunden till den ständiga debatten om kollektivanslutningen, som ofta pågår i tidningar och här i kammaren varje år.

Under de år jag deltagit i kammardebatterna om denna fråga – det är en lång räckta av år vid det här laget – har jag efteråt mött åtskilliga socialdemokrater, en del med ombudsmannastatus, som energiskt påstått att de inte har märkt av någon opinion mot kollektivanslutningen. Nej, naturligtvis inte! Inte går den tvångsanslutne centerpartisten till den socialdemokratiska förtroendemannen och klagar, men helt naturligt går han till mig och berättar hur det går till och kräver att riksdagen skall rätta till vad socialdemokraterna har ställt till med. Socialdemokraterna fortsätter i det längsta att försvara en partianslutningsform som är förlegad och som de enskilda medborgarna i allt större skaror fronderar emot.

I en nyligen genomförd opinionsundersökning – gjord av Stiftelsen för opinionsanalyser i samarbete med statistiska centralbyrån – framkom att två svenskar av tre anser att kollektivanslutning till politiskt parti är helt felaktig. Bara 21 % tyckte att den inte var felaktig. Dessutom skall noteras hur samma undersökning visade att 35 % av de socialdemokratiska väljarna delade uppfattningen att kollektivanslutningen är helt fel.

Det är förstås någon månad sedan den här fältundersökningen gjordes, så det kan hända att en del av dessa personer har tagit steget från socialdemokratin helt och hållet vid det här laget.

Opinionen finns i alla fall, och den blir alltmer märkbar. Det har för resten alltid funnits en viss opinion både inom facket och socialdemokratin, även om den varit ganska tyst utåt. Jag kan här erinra om den utfrågning som KU för ett par år sedan hade med professor Leif Lewin, som har lett en undersökning vid statsvetenskapliga institutionen i Uppsala om just kollektivanslutningen.

Det var en undersökning av grundforskningskaraktär, dvs. den var inte beställd av någon, men också den gav en klar bild av opinionen. Den speglade klart demokratiproblemet i samspelet mellan ledare och medlemmar. Och i den undersökningen visade det sig att 64 % av alla medlemmar i facket ansåg att kollektivanslutningen till ett parti är en felaktig form av medlemskap. Slutsumman av den undersökningen var att ingenting skulle förbättra demokratin mer än att denna företeelse kom bort.

Låt mig också peka på hur kravet på personlig integritet har påverkat den lagstiftning som reglerar den enskildes förhållande till myndigheterna. Här har vi under stor enighet och med socialdemokratisk medverkan kunnat skapa skydd åt den enskilde mot dataregistrering, för sekretess, för åsiktsfrihet osv. Och det har varit riktigt. Den upplyste medborgaren kräver och skall ha sin rätt mot samhället.

Men varför inte samma rätt till integritet i valet av parti, eller valet att stå utanför ett parti?

Låt mig få ställa ytterligare några frågor till den socialdemokratiska talesmannen:

Känns det inte genant att tvinga fackföreningsmedlemmen att antingen tita och satsa pengar till ett parti som man inte sympatiserar med eller reservera sig och därmed ge till känna att man inte vill vara ansluten till socialdemokraterna?

Känns det inte genant att det på den socialdemokratiska föreningens möten kan sitta personer som tillhör andra partier och som med eller mot sin vilja fungerar som femtekolonnare?

Känns det inte genant att personer blir anslutna utan att de känner till det?

Känns det inte genant att reserveranter trakasseras på sin arbetsplats för sina politiska åsikters skull?

Allt sådant förekommer ju! Det finns brister, det erkände t. o. m. den socialdemokratiska partisekreteraren Toresson under utfrågningen i konstitutionsutskottet. Ni slipper ifrån allt detta om ni gör som andra partier och endast tar emot enskilda som medlemmar.

Centern har i det längsta hoppats att socialdemokraterna självmant skulle avstå från kollektivanslutningen. För vår del sade vi redan i början av 1970-talet att problemet inte i första hand skulle lösas med lagstiftning. De ideella organisationerna – och dit hör ju partierna – borde få stå fria från lagreglering.

Men det är också vår uppgift att värna om den enskildes rätt.

Vi trodde oss skymta ett ljus i tunnelns mörker under mitten av 1970-talet. Socialdemokraterna startade en internutredning. Men det hoppet har grusats, och nu återstår inte något annat än ett bestämt krav på lagstiftning. Vi kräver en snabb utredning om detta. Vi kräver det för andra året i rad. Vi noterar med stor glädje att de tre icke-socialistiska partierna står eniga om detta krav i dag. Vi vet numera att socialdemokraterna anser sig mera bundna av sin partikongress än av riksdagsuttalanden. Ett riksdagsuttalande är då meningslöst. Däremot har vi fått besked om att socialdemokraterna kommer att följa en eventuell lag som förbjuder kollektivanslutning. Det avgör frågan.

Att åstadkomma ett utredningsförslag som reglerar den enskildes rätt att genom en självständig handling välja parti är inte någon svår uppgift. Det är däremot svårare att finna lösningar på den negativa föreningsrätten i riktning mot enskilda och organisationer, men också den frågan pochar på sin lösning, och den är i vissa stycken knuten till kollektivanslutningsfrågan.

Av tidsskäl skall jag inte utveckla frågan om den negativa föreningsrätten ytterligare. Jag skall heller inte beröra näringsfrihetsfrågorna. Dessa har f. ö. behandlats av Anders Björck, och vi har en gemensam icke-socialistisk reservation på alla de här punkterna. Jag ber i stället, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 31 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Frågan om den enskilda människans rätt att själv avgöra om han eller hon vill tillhöra ett politiskt parti har många gånger diskuterats i riksdagen. Minst åtta gånger har den för en demokrati så ovärdiga registreringen av människors politiska uppfattning fördömts. När en fråga har diskuterats så många gånger som denna kan det finnas en risk att den förlorar sin udd genom att den så ofta har återkommit i debatten. Frågan om kollektivanslutningen är dock så betydelsefull för den svenska demokratin att den aldrig kan eller får bli en slentrianfråga. Den kommer alltid att vara lika angelägen så länge som detta ovärdiga förhållande råder mellan många medborgare och det socialdemokratiska partiet.

Herr talman! När jag inför den här debatten gick igenom de betänkanden där kollektivanslutningen diskuterats under senare år hade jag TV-apparaten på. Då dök konstitutionsutskottets ordförande Olle Svenssons välbekanta ansikte upp på bildskärmen. Jag blev naturligtvis intresserad och lade samlingsen med betänkanden åt sidan för att följa Olle Svensson i TV-rutan.

Den fråga som diskuterades var hur många procent av Sveriges befolkning som ansåg sig ha möjligheter att påverka politikernas beslut. En opinionsundersökning hade visat att endast 25 % av befolkningen ansåg sig ha denna möjlighet. Oavsett den felmarginal en undersökning av det här slaget kan ha, är detta naturligtvis ett observandum för alla som är engagerade i politiskt arbete. En kompletterande rapport sade därefter att det bland de LO-anslutna var endast 17 % som ansåg sig kunna påverka politikernas ställningstaganden.

Olle Svenssons svar löd, om jag inte minns fel, ungefär så här: Vi socialdemokrater anser att vi har goda kontakter med fackföreningsrörelsen. Jag tänkte då: Om undersökningen korrekt anger faktiska förhållanden, finns det hundratusentals människor som är kollektivt anslutna till socialdemokratiska partiet och som inte anser sig kunna eller vilja påverka de politiska besluten. Men kan det egentligen bli på något annat sätt så länge som enskilda människor inte anses vara mera värda än att ett representantskap på kanske 40 personer beslutar ansluta flera tusen människor kollektivt till ett politiskt parti, nämligen det socialdemokratiska? Detta parti har givetvis det fulla ansvaret för det sätt på vilket man tar emot medlemmar.

Reservationsrätten finns, men då måste individen göra ett politiskt tillkännagivande, som många gånger kan vara förödmjukande. Många vill inte göra detta tillkännagivande, för att skydda sin politiska integritet.

Inför årets ställningstagande har konstitutionsutskottet hört socialdemokraternas partisekreterare, Bo Toresson. Av utfrågningen framgår relativt klart hur socialdemokratiska partiet just nu ser på kollektivanslutningen.

För det första arbetar en arbetsgrupp inom partiet med frågan och skall lämna en rapport. Även om detta arbete inte är avslutat framgår det av utfrågningen att – otroligt nog – en stor opinion inom socialdemokratin fortfarande är för kollektivanslutningen.

För det andra anser socialdemokraternas partisekreterare att riksdagens upprepade uttalanden inte har någon egentlig betydelse för partiets ställ-

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Vissa grundlags-
frågor, m. m.*

ningstagande. Så länge som en lagstiftning inte finns, anser partiet sig ha formell och tydligen också moralisk rätt att tillämpa kollektivanslutningen.

En tredje synpunkt, som i och för sig också fanns med marginellt i föregående års debatt, är att man anser att kravet från de icke-socialistiska partierna på att kollektivanslutningen skall upphöra grundar sig på önskemål att komma åt socialdemokratiska partiet och dess samarbete med andra organisationer. För en liberal är detta ett skrämmande synsätt. När man säger så har man inte, så sent som år 1983, förstått vad frågan gäller. Det gäller den enskilda människans frihet och integritet. Fru talman! Frågan gäller grundläggande mänskliga rättigheter i en demokrati.

För det fjärde, slutligen, har tydligen kollektivanslutningen funnits i stort sett i nuvarande form sedan 1903. Sedan dess har 80 år gått, och mycket har hänt när det gäller utvecklingen av demokratin i vårt land. Vi har fått allmän rösträtt för män och kvinnor, och demokratin har successivt byggts ut. Jag behöver inte göra denna uppräkningslängre – jag konstaterar bara att kollektivanslutningen består.

Den måste upphöra! Eftersom det inte längre finns någon grund för att tro att det socialdemokratiska partiet av moraliska skäl kommer att vidta denna självsanering och rätta till denna brist i vår demokrati, måste tydligen lagstiftning mot kollektivanslutningen genomföras.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 5, där det konstateras att en lagreglering syftande till förbud mot kollektivanslutningen måste genomföras skyndsamt. I vilken form detta skall ske bör övervägas i en parlamentariskt sammansatt utredning.

Slutligen, fru talman! Varför skall en person som exempelvis inte vill tillhöra facklig organisation kunna tvingas till detta? Är det inte stötande för socialdemokraterna att människor vägras lämna organisationer, vilkas värderingar de inte delar? När de här frågorna tidigare har diskuterats i riksdagen har det hänvisats till förslag från stiftelseutredningen och nya arbetsrättskommittén. Ingen av dessa kommittéer har föreslagit några lagregleringar som tar sikte på den negativa föreningsrätten. Det finns problem med denna lagstiftning, men frågan är synnerligen aktuell.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2, där det föreslås att den enskilda människans rättighet att stå utanför en organisation skall övervägas i en parlamentarisk utredning.

Jag yrkar slutligen, fru talman, bifall till reservation nr 3, som tidigare diskuterats och som gäller utredning om förstärkning av närings- och yrkesfriheten.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Andres Küng (fp).

Anf. 32 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Frågan om kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet är ingalunda ny. Däremot kan man möjligen påstå att den rönt ett nymornat intresse för borgerligheten och dess partier, som på olika sätt initierat debatt, lagt fram förslag och gjort uttalanden om förbud i riksdagen under det senaste decenniet.

Det kan finnas skäl, bl. a. med anledning av borgerlighetens nydanade intresse för arbetarrörelsens organisationsformer, men framför allt kanske med anledning av socialdemokraternas eget agerande i denna fråga, att göra en kort historisk återblick.

Redan inför Landsorganisationens bildande var just denna fråga om anslutningen till det då enda existerande arbetarpartiet, det socialdemokratiska partiet, en av huvudfrågorna. Det var i kamp mot dåtidens borgerlighet som arbetarklassen organiserade sig, och det var partiet som blev den ideologiska och drivande kraften för också en facklig centralorganisation. Det är utifrån detta som frågan om kollektivanslutningen också skall ses.

Under arbetarrörelsens uppsving i mitten av 1880-talet började man bilda landsomfattande fackförbund, för att på så sätt ta upp kampen för fri- och rättigheter och att föra lönekamp. På tio år hade ett tjugotal sådana yrkesförbund formerats. De var dock ganska svaga, och i stället blev partiet ansvarigt och ledande i den ekonomiska kampen.

Fram till den femte skandinaviska arbetarkongressen år 1897 var en av frågorna hur man skulle förbättra samarbetet mellan de fackliga och de politiska organisationerna. På denna kongress beslutades att man skulle försöka åstadkomma förbättringar, och man utsåg också en initiativkommitté för Sveriges samverkande fackförbund och fackföreningar, som skulle utröna möjligheterna att bilda en landsomfattande centralorganisation, något som alla också var ense om borde bildas.

Den kanske hetaste diskussionen i initiativkommittén blev just frågan om relationerna till partiet. Flera då väl kända fackliga ledare i kommittén hävdade att fackföreningarna skulle ges full frihet. De skulle själva avgöra hur de ville – och om de ville – stödja partiet. Andra hävdade att de fackföreningar som ville ansluta sig till centralorganisationen skulle förbinda sig att inom två år inträda i partiet. I ett remissförfarande med detta som utgångspunkt var det dock bara två förbund som oreserverat gav sin anslutning till förslaget om tvångsanslutning.

I januari 1898, efter remissomgången, beslutades om ett nytt stadgeutkast och att en allmän fackföreningskongress skulle inkallas. På kongressen, som ägde rum i augusti samma år, drevs beslutet igenom att de fackföreningar och förbund som ville ansluta sig till den nya landsorganisationen skulle förbinda sig att inom tre år också bli medlemmar i partiet.

Beslutet stred mot vad den socialistiska rörelsens pionjärer i vårt land tidigare förfäktat. Axel Danielsson hade, enligt den historiebeteckning som Knut Bäckström gör i boken *Arbetarrörelsen i Sverige*, "flera gånger framhållit att fackföreningarna skall leda kampen för arbetarklassens dagskrav och följaktligen omfatta alla arbetare, medan partiet ställer

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Vissa grundlags-
frågor, m. m.*

betydligt mera långsiktiga uppgifter och därför omfattar arbetarklassens mest avancerade och klassmedvetna element". På samma sätt hade Hjalmar Branting, enligt samma författare, i det bekanta Gävletalet om fackföreningarnas mål uttryckt att detta "bör vara att omfatta ett yrkes såvitt möjligt alla arbetare på en ort. Meningskiljaktigheter och olika uppfattningar i olika politiska och religiösa frågor bör härvid inte utgöra något hinder."

Besluten om kollektivanslutning – treårsregeln upphävdes snart, medan reservationsrätten dröjde ända till 1909, och de fackliga organisationerna skulle själva vara suveräna att besluta om medlemskap eller inte – har alltså sedan dess varit en fråga inom fackföreningsrörelsen, men också en fråga för det socialdemokratiska partiet, som har denna organisationsform.

Dessa diskussioner har gått i vågor, och ute i de fackliga lokalavdelningarna har det fattats beslut både om utträde och om inträde i det socialdemokratiska partiet, även om det f. n. förefaller vara mera ut- än inträden när det gäller kollektiva anslutningar. Det är emellertid viktigt att framhålla att detta är de fackliga avdelningarnas egen angelägenhet, så länge det socialdemokratiska partiet tillåter en sådan kollektiv anslutning.

Förslaget om en lag mot kollektivanslutning av fackföreningar till politiskt parti, som de borgerliga partierna väckt, är i sig ett angrepp på organisationsfriheten. Det måste vara en organisation fritt att fatta sina egna beslut. Däremot berör frågan om kollektivanslutningen ett område av grundlagsstiftningen. I regeringsformens 2 kap. 2 § heter det: "Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot tvång att giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende." Kollektivanslutning av fackliga organisationer, som är breda och rymmer medlemmar med skilda politiska övertygelser, till politiska partier strider mot andan i denna paragraf, även om paragrafen bara gäller gentemot "det allmänna".

Här vill jag peka på det inkonsekventa i den borgerliga hållningen. De borgerliga partierna hävdar i grundlagssammanhang energiskt att demokratiska fri- och rättigheter bara skall gälla "gentemot det allmänna". De vägrar acceptera att grundlagen skall ha något att göra med förhållanden mellan enskilda eller mellan enskilda och enskildas organisationer. Utifrån denna princip har de borgerliga och socialdemokraterna motverkat grundlagsskydd för demokratiska fri- och rättigheter för de arbetande på arbetsplatserna. Enligt samma princip kan de demokratiska fri- och rättigheterna beskäras även av ägare till privata s. k. allmänna platser, som t. ex. av köpmän ägda "innetorg" eller affärsgator, där det är köpmännens organisation som avgör om tillstånd skall beviljas till allmänna möten etc.

Den borgerliga principsynen är alltså att rättigheter definieras gentemot det allmänna. Ett undantag vill dock borgarna göra. De vill frånga sin princip när det gäller fackföreningarna. Då vill de se en lagstiftning som går in i fackföreningarnas inre angelägenheter för att trygga enskildas fri- och rättigheter. Vi kan av detta dra bara en slutsats: Den borgerliga principen om att fri- och rättigheter skall definieras endast gentemot det allmänna gäller bara i sammanhang som gynnar de borgerliga klassintressena. Man frångår lätt och kanske oreflekterat denna princip i en fråga där man kan tillfoga

arbetarrörelsen skada. De borgerligas principer om fri- och rättigheter är således klassbetingade. De slår vakt om en princip när det gäller skyddet av den egna klassen men frångår samma princip – även om det som de i dag förordar inte är någon grundlag, så berör det ju ändå samma princip – när det gäller arbetarrörelsens organisationer.

Vi anser att man inte skall gå in med lagstiftning i enskilda organisationers beslut. Organisationernas inre angelägenheter är *deras* angelägenheter. Men vi är kritiska till kollektivanslutningen. Den strider mot sunda demokratiska principer.

Fru talman! Jag måste också något beröra en del av det som Sven-Erik Nordin sade. Han gjorde en historisk utveckling som inte överensstämde med den historiska verklighet som vi från arbetarrörelsen själva har medverkat i. Bl. a. sade han att arbetarrörelsen "pocket på" att få plats i partssammansatta domstolar.

Jag vill för Sven-Erik Nordin och även för andra som möjligen är okunniga om de historiska förhållandena på denna punkt med en gång tala om att det när det gällde lagen om arbetsdomstol – den partssammansatta domstol i vilken företrädare för fackföreningarna ingår – rådde en total enighet inom hela arbetarrörelsen år 1928, då borgerligheten under den Ekmanska ministären påtvingade arbetarklassen detta medel. Över 300 000 arbetare i det här landet var ute och demonstrerade emot kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol den dag då dessa lagar debatterades och beslutades i riksdagen. I Stockholm gick Per Albin Hansson i spetsen för demonstrationen.

Fru talman! Vänsterpartiet kommunisterna har vid tidigare tillfällen då den här frågan behandlats i riksdagen gjort ett uttalande om vår uppfattning och om hur vi ser på den här frågan. Jag vill ta tillfället i akt att göra samma sak i år. Uttalandet återfinns också i reservationen:

Det socialdemokratiska partiet tillämpar, genom att motta huvuddelen av sina medlemmar genom kollektiv anslutning, ett system för medlemsanslutning som strider mot demokratiska principer.

Fackföreningarnas uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen. Denna uppgift fylls bäst av en facklig rörelse som behåller en organisatorisk självständighet gentemot politiska partier. Underkastelse under partipolitiska hänsyn hämmar rörelsens aktionsförmåga. Att fackföreningsrörelsen i skilda lägen stöder politiska organisationer är både nödvändigt och riktigt, men det bör ske på basis av organisationens självständighet och på fackföreningsfolkets egna villkor. Enligt vår uppfattning är kollektivanslutning till politiskt parti i princip inte försvarbar.

När borgerliga politiker går till angrepp emot kollektivanslutningen är det dock inte av omtanke om fackföreningsmedlemmarna. De borgerliga har inget emot kollektivanslutningen när de anser att den tjänar deras egna syften. Sålunda torde flertalet borgerliga riksdagsledamöter vara övertygade anhängare av den religiösa kollektivanslutning som f. n. påtvingas hela folket via statskyrkan.

Riksdagen har i fråga om kollektivanslutning till politiskt parti vid

upprepade tillfällen bl. a. uttalat att "nuvarande missförhållanden bör inte i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida" och samtidigt förutsatt "att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå det parti som tillämpar denna ordning att medverka till att kollektivanslutningen avskaffas, så att som partimedlem endast registreras personer som individuellt begär inträde i partiet".

Det är beklagligt att det socialdemokratiska partiet inte respekterat riksdagens beslut och vidtagit åtgärder för att avskaffa kollektivanslutningen. Härigenom underlättas de borgerliga partiernas agerande, bl. a. för lagstiftning mot kollektiv anslutning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Anf. 33 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Två frågor har berörts i det här sammanhanget, negativ föreningsrätt sammankopplad med kollektivanslutning till politiskt parti. Jag har förstått den hittills förda diskussionen på det sättet att intresset är störst att diskutera kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet. För att i någon mån strukturera den fortsatta debatten hade jag tänkt ge min synpunkt på förslaget om negativ föreningsrätt och de utredningskrav som föreligger i samband därmed.

Att grundlagsfästa den negativa föreningsrätten har ju diskuterats många gånger här i riksdagen, det vill jag betona. I en gemensam reservation, nr 2 fogad till dagens betänkande, föreslår de borgerliga att en parlamentarisk utredning skall tillsättas. Utskottsmajoriteten har yrkat avslag på detta. Jag tycker att utskottsmajoriteten gör det på goda grunder. De bestämmelser som nu gäller för den negativa föreningsrätten är ju ganska nya. De fick sin nuvarande utformning på förslag av 1973 års fri- och rättighetsutredning och gäller fr. o. m. januari 1977.

Fri- och rättighetsutredningen hade i sitt arbete funnit mycket starka skäl för att inte grundlagsfästa den negativa föreningsrätten. Inte minst var det civilrättsliga faktorer som låg bakom denna ståndpunkt. För att göra en lång historia kort skall jag bara säga att utredningen helt enkelt fann att det inte var praktiskt möjligt att låta rättighetsskyddet generellt avse också förhållandet mellan enskilda inbördes. Utredningen hade mycket starka argument för detta ställningstagande.

I proposition 1975/76:209 slogs fast att det räckte med vanlig lag att skydda medborgarnas rättigheter mot angrepp från andra enskilda. Det blev också riksdagens beslut. Vi kan från utskottsmajoritetens sida inte finna något som helst skäl för att nu tillsätta en parlamentarisk utredning i frågan. Jag yrkar avslag på reservation 2 i konstitutionsutskottets betänkande 8.

Fru talman! Nu återgår jag till den rena kollektivanslutningsdiskussionen. Kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet har ju blivit ett hett och kärt diskussionsämne här i riksdagen. Såvitt jag har kunnat finna togs frågan upp första gången i en motion redan 1934. Det har närmast blivit en

tradition att varje år diskutera medlemsanslutningen till det socialdemokratiska partiet.

För mindre än ett år sedan, då frågan senast diskuterades, beslutade riksdagen med röstsiffrorna 150 mot 84 att avvisa moderaternas krav på en lagstiftning mot kollektivanslutning. Det fanns alltså, när riksdagen tog ställning i denna fråga för mindre än ett år sedan, en överväldigande majoritet mot en lagstiftning på området.

Det har förts, framför allt i högertidningarna, en rasande debatt, som Hans Nyhage försökte fortsätta här i dag genom att ta upp detta att LO:s ordförande inte behagade komma när konstitutionsutskottet kallade. Stig Malm hade säkert mycket goda skäl för att inte komma. Jag behöver i och för sig inte försvara Stig Malm – han gör det säkert mycket bättre själv. Men jag vill bara stillsamt erinra om att Stig Malm faktiskt är i sin fulla rätt att tacka nej till utskottets inbjudan. Eller tänker man måhända lagstifta också på detta område? På sätt och vis kan jag förstå Stig Malm. Om man ser på kollektivanslutningsfrågan rent historiskt, finner man, precis som Tommy Franzén här påpekade, att LO egentligen lämnade frågan redan 1909. Fram till dess hade LO som uppgift att försöka förmå fackföreningarna att ansluta sig till det socialdemokratiska partiet. Det är alltså 74 år sedan som LO, genom ett kongressbeslut 1909, lämnade denna uppgift. Det framgår klart i stadgarna att man inte längre skulle vara bunden av den typen av verksamhet.

Men jag tror också att det är rätt viktigt att påpeka att det vid den senaste LO-kongressen år 1981 slogs fast återigen – för vilken gång i ordningen vet jag inte – att kollektivanslutningen är en lokal angelägenhet för de lokala fackliga organisationerna. LO-kongressen ansåg således att LO inte hade någonting med detta att skaffa. Det måste väl också vara ett fullgott skäl för LO-ordföranden att inte hörsamma en sådan här inbjudan.

Dessutom vill jag påminna om Bo Toressons besök i konstitutionsutskottet och de frågor som där ställdes, bl. a. beträffande på vilket sätt LO skulle vara inblandad i det utredningsarbete som pågår inom partiet om anslutningsformerna. Bo Toresson sade ju inför utskottet att partiet inte hade några kontakter med LO när det gäller kollektivanslutningsfrågan. Så nog hade LO-ordföranden ganska starka sakliga skäl, herr Nyhage, för att tacka nej till utskottets inbjudan.

Sedan kan man naturligtvis diskutera hur man skall göra – om man alltid skall tacka ja till de inbjudningar man får. Det kan man måhända tycka. Jag tycker t. ex. att det hade sett snyggt ut om Svenska arbetsgivareföreningen hade tackat ja till den inbjudan som den svenska regeringen sände till Arbetsgivareföreningen för att få diskutera svensk ekonomi – en diskussion som man uteblev ifrån. Det kan vi alltså ha synpunkter på i olika sammanhang. Men jag vill klart understryka att om man ser på sakskalet i det här fallet, så hade Stig Malm faktiskt sakliga skäl för att tacka nej till utskottets inbjudan.

Jag har, fru talman, gått igenom allt som sagts i riksdagen under de senaste elva åren om formerna för anslutning till det socialdemokratiska partiet. Det

är på många sätt en mycket bedrövlig läsning. Genomgången visar nämligen att de borgerliga ledamöterna inte förstår någonting av den värdegemenskap som finns inom svensk arbetarrörelse. Denna bristande kunskap är sannolikt den huvudsakliga förklaringen till att de borgerliga alltid kommer fel i debatten om formerna för anslutning till vårt parti. Att tro att man kan lagstifta bort samhörigheten inom svensk arbetarrörelse är i högsta grad ett uttryck för politisk naivitet. Resultatet blir ju i stället det motsatta. Borgerlighetens allt vildsintare attacker mot fackföreningsrörelsen och dess demokratiska rörelsefrihet svetsar bara den demokratiska arbetarrörelsen allt hårdare samman. Vi socialdemokrater har aldrig ens tänkt tanken att det skulle vara möjligt att lagstadga bort den värdegemenskap som finns mellan borgerligheten, Svenska arbetsgivareföreningen och storfinansen. Vi slår vakt om föreningsfriheten. Ni är beredda att genom lagstiftning nagga denna demokratins hörnpelare i kanten bara för att komma åt fackföreningsrörelsen.

Att kommunisterna enligt min uppfattning hamnar litet snett i diskussionen om anslutningsformerna till det socialdemokratiska partiet har också sin givna förklaring. Jag tror att det beror på deras vana att hemfalla åt doktrinär leninism. De är ju skolade till det. Dessutom föreligger obestriddligen hos vpk ett visst främlingskap för de värderingar som finns inom den demokratiska arbetarrörelsen. Jag tror att vpk aldrig helt kommer att kunna frigöra sig från detta främlingskap, för då skulle vpk inte längre vara ett kommunistiskt parti.

Innan jag fortsätter vill jag gärna säga att Tommy Franzén i talarstolen rörande borgerligheten framförde många tankar och synpunkter, som jag helt delar.

Samhörigheten mellan fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet är ideologiskt betingad. Det skall man komma ihåg. Den växte fram som en historisk nödvändighet under 1800-talets slut. Man insåg tidigt att de grundläggande målen frihet, jämlikhet och broderskap inte kunde förverkligas enbart genom facklig kamp. Den politiska kampen framstod som minst lika nödvändig för att förverkliga de grundläggande idealen om ett rättvisare samhälle. Jag tror att det var Wigforss som en gång sade: Hade partiet inte funnits, hade fackföreningsrörelsen varit tvungen att uppfinna det.

Man får således aldrig glömma bort, när man diskuterar samarbetet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin, att det är folket ute i de fackliga organisationerna som grundat det socialdemokratiska partiet för att också politiskt kunna företräda sina medlemmars intressen. Innan Landsorganisationen bildades 1898 var, precis som Tommy Franzén sade, det socialdemokratiska partiet också central organisation för fackföreningarna. Politiskt står det socialdemokratiska partiet för precis samma grundläggande värderingar som fackföreningsrörelsen står för i den fackliga kampen. För de lokala fackliga organisationerna framstår därför den organisatoriska knytningen till det socialdemokratiska partiet som helt naturlig och i högsta grad förenlig med deras syfte att bäst tillvarata viktiga medlemsintressen. Jag vill

tillägga, fru talman, att det är deras självklara demokratiska rättighet att få göra detta.

När vpk i sin reservation antyder att samarbetet med socialdemokraterna hämmar facket's aktionsförmåga, känner faktiskt fackföreningsfolket inte igen situationen. Den praktiska verkligheten har ju visat att det är precis tvärtom. Samarbete har ökat aktionsförmågan.

Som jag redan nämnt beslutade riksdagen för mindre än ett år sedan, med stor röstövertikt, att avslå moderaternas krav på lagstiftning mot såväl direkt som indirekt kollektivanslutning. Det var då fråga om en omedelbar lagbeställning. Moderaterna stod ensamma för denna ståndpunkt för mindre än ett år sedan. I det betänkande som vi behandlar i dag, där moderaterna i en reservation skriver sig samman med centern och folkpartiet – eller måhända är det tvärtom, vad vet jag – kräver man en särskild parlamentariskt förankrad utredning. Vad betyder nu detta? Varför har moderaterna, som jag uppfattat det, retirerat från sina tidigare militanta krav på lagstiftning utan föregående utredning? Har moderaterna övergivit kravet på lagstiftning mot s. k. indirekt kollektivanslutning? Eller har moderaterna måhända upptäckt att en lagstiftning mot kollektivanslutning äventyrar föreningsfriheten? Men samtidigt som moderaterna tar ett steg tillbaka, så går ju centerpartiet – och kanske även folkpartiet – ett steg framåt och hojtar litet högre än tidigare om utredning och åtföljande lagstiftning.

Hur skall det tolkas? Skall det tolkas så att en borgerlig majoritet i riksdagen villkorslöst kommer att lagstifta mot kollektivanslutning? Skall det betänkande som nu ligger på riksdagens bord tolkas på det sättet att en eventuell borgerlig riksdagsmajoritet inte kommer att vila på hanen utan handla snabbt som ögat? Sven-Erik Nordin sade ju att det inte var något problem att utreda den här situationen. Men jag tycker att så som reservationen är utformad, är reservanterna skyldiga mig ett svar på den fråga som jag rest. Jag anser att centern och folkpartiet skall ge ett bestämt besked på den här punkten, om de är beredda att lägga fram förslag om en lagstiftning mot direkt och indirekt kollektivanslutning. Som reservationen är skriven, är det ju dags att sluta upp med att hymla. Det är bättre att tala ur skägget på den här punkten.

Jag skulle vilja komma tillbaka ett ögonblick till herr Nyhages inlägg. Hela hans anförande genomsyrades av okvädingsord mot fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Han sade vid flera tillfällen att det här med anslutningsformerna skulle vara en skamfläck på den svenska demokratin. Jag vill gärna till herr Nyhage säga, att moderaterna borde akta sig för att anklaga svensk arbetarrörelse för att vara odemokratisk. Man skall inte, herr Nyhage, kasta sten när man sitter i glashus. Det moderata partiets historia är inte så särskilt glansfull när det gäller demokratifrågor.

Den politiska demokratin, för att ta ett exempel, genomfördes som bekant i hård kamp mot dåtidens högerkrafter. Den demokratiska processen på det sociala området har också fått föras i kamp mot högerkrafterna i Sverige. Och man brukar säga att historien upprepar sig. Nu gäller kampen den

ekonomiska demokratin. Vi vet ju vad den kampen hittills har inneburit. Vi vet väl också vad som kommer att hända om mindre än en månad här i kammaren, när frågan om löntagarfonderna skall behandlas. Då kommer mönstret tillbaka. Då kommer Hans Nyhages partivänner på nytt att slå vakt om storfinansens privilegier. Er kamp för demokratin kommer sannolikt inte heller att bli glansfullare när det gäller den ekonomiska demokratin. Och inte – det vill jag understryka, fru talman – blir moderaternas demokratiska historia glansfullare av att man nu vill beskära föreningsfriheten och rätten för fackliga och politiska partier att själva bestämma i sina inre angelägenheter.

Det finns inom LO-området drygt två miljoner medlemmar. Av dessa är en tredjedel kollektivt anslutna. Två tredjedelar står utanför kollektivanslutningen. I det här sammanhanget skulle jag gärna vilja beröra den undersökning som Sven-Erik Nordin talade om och som visade att två av tre svenskar tyckte illa om kollektivanslutning. Det kanske inte är rätt tillfälle att i dag föra någon djupsinnigare diskussion om den undersökningen. Sven-Erik Nordin, men jag tror att man skall vara litet försiktig med att dra alltför snara slutsatser. Jag tror nämligen – det är min högst personliga uppfattning – att det är svårt att göra en undersökning i en sådan här fråga. Som jag nyss nämnde är 700 000 människor kollektivanslutna. Jag tror att det är svårt för människor som står utanför kollektivanslutningen och som inte känner till dess reella innebörd och vad den syftar till att på ett riktigt sätt medverka i en sådan undersökning. En undersökning som den som Sven-Erik Nordin hänvisade till är, tror jag, ganska meningslös; i varje fall är det inte möjligt att dra några alltför långtgående slutsatser av den.

Men vad jag ville säga i anslutning till den undersökningen var att vi naturligtvis samarbetar, fackligt och politiskt, också med de två tredjedelar som inte omfattas av kollektivanslutningen men på ett annat sätt. Vi för en ständig diskussion med dem om hur samarbetet mellan det socialdemokratiska partiet och facket skall fördjupas. Jag vill understryka detta, därför att det arbete som nu utförs och som vår partikongress 1984 skall ta ställning till inte bara innefattar formen kollektivanslutning utan även samverkan i andra former.

På en punkt råder det emellertid fullständig enighet inom arbetarrörelsen, och det är om att de lokala fackföreningarna själva skall bestämma över sina angelägenheter. Det är ingenting som de borgerliga partierna skall lagstifta om i riksdagen. Frågan om samverkansformerna, och däri inkluderas kollektivanslutningen, är – det vill jag understryka, fru talman – en angelägenhet för fackföreningarna lokalt att besluta om.

Ett förbud för de lokala fackföreningarna att fatta beslut om anslutning till ett politiskt parti skulle därför vara ett kraftigt ingrepp i den fackliga demokratin, som absolut inte hör hemma i ett samhälle av vår typ. Ett sådant ingrepp skulle allvarligt begränsa föreningsfriheten och stå i strid med regeringsformen.

I regeringsformen finns en regel till skydd för föreningsfriheten, för fackföreningarnas och de politiska partiernas frihet att genom i demokratisk

ordning fattade majoritetsbeslut bestämma om sina egna inre angelägenheter. Frågan om kollektivanslutning är en del av denna frihet.

Kollektivanslutningen är helt och hållet en lokal fråga. Det är medlemmarna i de lokala fackliga organisationerna som självständigt tar initiativ och beslutar om anslutning till arbetarekommunen. Några krav eller direktiv om anslutning ges inte, varken från fackförbund, från LO eller från det socialdemokratiska partiet.

Ett förslag om kollektivanslutning föregås av en omfattande behandling i mötesverksamheten och genom skriftlig information. När man är ansluten tas frågan om kollektivanslutningen upp till diskussion minst en gång varje år. Kollektivanslutningen omprövas också, om någon så begär.

När beslut fattas om kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet föreligger det alltid möjlighet till reservation. En enskild medlem, som av olika skäl inte ställer sig bakom beslutet, har rätt att stå helt utanför kollektivanslutningen. Den som reserverar sig behöver inte ange något skäl för sitt ställningstagande. Den enskilde reservanten röjer heller på intet sätt sin politiska hemvist. Det sistnämnda vill jag särskilt understryka. Reservation kan inlämnas när som helst och gäller naturligtvis utan tidsgräns.

Till sist, fru talman, vill jag säga att vi socialdemokrater är stolta över den värdegemenskap som finns inom arbetarrörelsen, och den kommer vi att slå vakt om, omhulda och ständigt försöka fördjupa. Man väljer själv sina vänner, brukar det heta. Ni på den borgerliga kanten har valt era. Ni har valt att utveckla och fördjupa er värdegemenskap med arbetsgivarorganisationerna och storfinsans. Det är er sak. En sak kan jag emellertid lova er på stående fot: Hur ni än organiserar ert samarbete med era vänner, så kommer vi aldrig att med uttalanden i riksdagen eller att med lagstiftning försöka lägga hinder i vägen för ert inre arbete och kränka föreningsfriheten. Vårt partis demokratiska traditioner är en garanti för detta.

Anf. 34 HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Beträffande den negativa föreningsrätten vill jag bara säga att det finns tillräckligt många exempel på hur föreställningstillhörigheten har missbrukats för att starka grunder skall finnas för att ordentligt utreda frågan i enlighet med vad vi reserveranter har anfört till betänkandet.

Stig Malm kom inte till konstitutionsutskottet därför att han hade rätt att tacka nej, säger Kurt Ove Johansson. Stig Malm kan förvisso inte tvingas till konstitutionsutskottet, men det är likväl mycket anmärkningsvärt att en person i hans ställning vägrar att åtlyda en kallelse från konstitutionsutskottet. Det är också närmast häpnadsväckande att Kurt Ove Johansson här försöker förneka det mycket nära sambandet mellan LO, dess ledning och de lokala fackliga organisationerna.

Enligt kongressbeslut skall LO inte befatta sig med frågan om kollektivanslutningen, hävdar Kurt Ove Johansson. Nu har emellertid Stig Malm i andra sammanhang inte tvekat att framföra en mening i frågan. Även andra inom LO-ledningen har deklarerat sin ståndpunkt. Det är anmärkningsvärt att inte Stig Malm har omdöme nog att komma till konstitutionsutskottet och

där redogöra för sin inställning samt LO:s synsätt.

Tvångsanslutning av enskild person till politiskt parti har ingenting med föreningsfrihet att göra, Kurt Ove Johansson. Glöm inte grundlagens definition, att föreningsfrihet är frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften. Vilken frihet har den enskilde därvidlag när han kollektivansluts till det socialdemokratiska partiet? Det är just därför att socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen inte vill respektera uttalande efter uttalande från Sveriges riksdag om att upphöra med kollektivanslutningen som vi måste tillgripa tvångsåtgärder i sammanhanget.

Vi moderater står oförändrat kvar bakom kravet på lagstiftning mot kollektivanslutning, eftersom socialdemokraterna inte respekterar riksdagens ställningstagande. I vilken form den rättsliga regleringen skall genomföras bör enligt vår mening utredas.

Kollektivanslutningen är odemokratisk. Därför kritiserar vi den i likhet med vad en majoritet av svenska folket har gjort under en lång följd av år. Reservationsrätten ändrar ingenting i detta hänseende.

Om Kurt Ove Johansson föreställer sig att löntagarfonder medför ekonomisk demokrati eller ökat inflytande för den enskilde löntagaren, har han hamnat fullkomligt snett. Även i den frågan tillhör jag en klar majoritet av svenska folket. Socialdemokraternas nonchalerande av folkviljan har inte särskilt mycket med demokrati att göra.

Anf. 35 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Fru talman! Jag lyssnade med stor uppmärksamhet på Kurt Ove Johanssons långa anförande. Jag måste notera att han ingenting lärt och ingenting glömt. Han har inte glömt att upprepa det slitna socialdemokratiska argumentet att det här är fråga om en organisations rättigheter mot andra organisationer. Han har ingenting lärt ens av vad som hände för ett år sedan.

Den historieskrivning som Kurt Ove Johansson gjorde om kollektivanslutningsdebatten och beslutet i fjol är helt fel. Det är riktigt att kammaren avvisade ett moderat krav på att den socialdemokratiska regeringen skulle få i uppdrag att framlägga förslag om en lag, som skulle förbjuda kollektivanslutning. Men det är inte hela sanningen. Kurt Ove Johansson förtiger att kammaren först slog ut en centerreservation, som krävde tillsättande av en utredning, vilken skulle lägga fram ett förslag till lag mot kollektivanslutning. Reservationen var grundad på en centermotion, som jag själv hade väckt. Vi hade då samma yrkande som de tre icke-socialistiska partierna lägger fram här i dag. Ändå påstår Kurt Ove Johansson att det här har skett en åsiktsförändring från centerpartiets sida. Men vi står på precis samma ställe med samma krav som vi hade för ett år sedan. Vi vet ju att socialdemokraterna inte lyder riksdagens uttalanden. Vi vet också att en socialdemokratisk regering aldrig skulle förmå sig till att lägga fram förslag om en lag mot kollektivanslutning. Läs snabbprotokollet från den 9 december 1982, Kurt Ove Johansson, och prata därefter.

Vidare har Kurt Ove Johansson inte lärt sig att debatten handlar om den enskildes rätt och integritet mot sådana storheter som Arbetsgivareförening-

en och LO. Det är detta diskussionen gäller. Men Kurt Ove Johansson antingen inte kan eller också inte vill diskutera sakfrågan: den enskildes personliga integritet.

Varför har Kurt Ove Johansson inte ett enda ord att säga till den enskilda människans favör? Varför talar han bara om kollektivet? Har Kurt Ove Johansson möjligen läst vad tidningen Pravda i Moskva skriver? Den säger att "den enskildes personliga integritet är ett kapitalistiskt påfund". Svara på mina frågor! Kurt Ove Johansson.

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Vissa grundlags-
frågor, m. m.*

Anf. 36 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! När riksdagen förra året tog ställning, var folkpartiet liksom tidigare mot kollektivanslutning och för en utredning om lagreglering. Formuleringarna var den gången olika, och varje parti – vi tillsammans med centern – tog ställning i voteringarna. Med nuvarande läge i den svenska riksdagen måste resultatet av en förberedande votering ses såsom en markering av var de olika partierna står. I år har de tre icke-socialistiska partierna en gemensam reservation, och det är bra och tydligen också nödvändigt för att få bort kollektivanslutningen.

Kurt Ove Johansson har, som tidigare sagts, ingenting lärt och ingenting förstått i den här frågan. Den gäller ju det socialdemokratiska partiets förhållande till enskilda människor. Vi kan lämna fackföreningarna för en stund och i stället tala om det socialdemokratiska partiet och den enskilda människan. Vad är det för fel, Kurt Ove Johansson, att en person själv skall få avgöra om han vill tillhöra ett politiskt parti?

Ta exemplet med den folkpartistiske förtroendemannen i Skåne, som var kollektivansluten samtidigt som han var förtroendevald för vårt parti. Efter många krokiga turer utslöts han från det socialdemokratiska partiet.

Ännu mer graverande är dock t. ex. fallet med ett sjukvårdsbiträde som jag känner till. Hon är folkpartist och dessutom kollektivansluten. Den personen vill emellertid ha sin politiska tillhörighet för sig själv. Hennes enda möjlighet att komma ut ur det socialdemokratiska partiet är att reservera sig och därmed göra ett politiskt ställningstagande.

Kurt Ove Johansson, är detta rimligt i ett demokratiskt samhälle?

Anf. 37 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag måste säga att Kurt Ove Johanssons sätt att argumentera nästan låter litet väl monopolistiskt. Han står här och talar som om han och socialdemokratin hade något monopol på fackföreningsrörelsen.

När han säger att vpk känner ett visst främlingskap inför fackföreningsrörelsen tror jag att han ändå är ute på villovägar. Utan tvivel är vi lika väl involverade i fackföreningsrörelsen som de socialdemokratiska medlemmarna, bara med den skillnaden att vi inte har ett kollektivt medlemskap att falla tillbaka på.

Dessutom vill jag påstå att den socialdemokratiska traditionen att kollektivt ansluta fackliga medlemmar till partiet är en dålig tradition. Den svenska socialdemokratin är också rätt ensam om denna tradition, om man

jämför med andra partier ute i världen.

Jag måste också rätta Kurt Ove Johansson i hans historieskrivning; det är tydligt att man inte bara behöver rätta borgerligheten i det här sammanhanget. Han sade att det var 1909 års LO-kongress som fattade beslut om att ta bort tvångsanslutningen. Det var förvisso icke så, och det var inte heller någon kongress 1909. Det var 1900 års LO-kongress som med röstsiffrorna 103 mot 73 beslutade att ta bort den dåvarande tvingande kollektivanslutningen. I stället antog man med röstsiffrorna 79 mot 64 ett förslag som hade utformats av Hjalmar Branting och som gäller än i dag. Det var alltså redan år 1900, två år efter den första kongressen. Med utgångspunkt i Kurt Ove Johanssons angrepp mot oss måste jag fråga, om han anser att det var en majoritet av leninister på 1900 års LO-kongress.

Vidare menar Kurt Ove Johansson att fackföreningsfolket inte känner igen sig när vi säger att man begränsar aktionsförmågan genom att ha kollektivanslutningen. Jag skulle vilja påstå att det gör man säkert. Vi behöver bara – för att ta ett exempel – titta på årets avtalsrörelse, där kopplingen till det parti som finansministern tillhör skapar utgångspunkten att man också måste ha lägre lönekrav för den kommande perioden.

Anf. 38 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vad jag närmast syftade på när jag pratade om leninismen var det förhållandet att arbetarpartiet i Norge utslöts ur Komintern därför att man vägrade att avskaffa kollektivanslutningen. Vilket var då skälet? Jo, skälet var att Lenin var motståndare till kollektivanslutning. Han ansåg att den var orimlig. Han menade att man skulle ha ett elitparti. Men vi vill som bekant inte vara ett elitparti, och därför är vårt sätt att ansluta medlemmar i högsta grad förenligt med kollektivanslutningen. Vad jag har velat föra i bevis här är att det faktum att kommunisterna är motståndare till kollektivanslutning kan ha sin historiska grund i leninismens tankegångar i de här sammanhangen.

Sedan har de borgerliga försökt göra gällande – om jag har förstått det rätt – att det skulle råda någon skillnad mellan att slåss för föreningsfriheten och för den enskildes integritet. Jag uppfattar det faktiskt inte på det sättet. Jag uppfattar mig som en förkämpe för den enskildes rätt när jag slåss för föreningsfriheten. Man skall ju som enskild också ha rätt att i fackliga organisationer fatta gemensamma beslut, utan att någon stat genom någon lag lägger hinder i vägen.

Jag tror alltså att en lagstiftning av det slag som nu föreslås av de borgerliga partierna skulle vara väldigt farlig utifrån föreningsrättsliga synpunkter, och den skulle framför allt vara mycket olycklig. Dels skulle ju riksdagen inskränka den lokala fackliga organisationens rätt att fatta beslut i inre angelägenheter, dels skulle ett sådant beslut vara liktydigt med att riksdagen går in och ändrar i ett partis stadgar.

Inser ni inte själva vilken farlig väg ni beträder? Inser ni inte att detta är en kränkning av föreningsrätten?

Kollektivanslutningen är ingen främmande fågel i vårt demokratiska

system. Den samarbetsformen har funnits länge. Däremot skulle en lagstiftning mot kollektivanslutning vara ett djupt ingrepp i den svenska demokratin.

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

Anf. 39 HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Kurt Ove Johansson: Hur respekteras den enskildes integritet, när han mot sin vilja ansluts till det socialdemokratiska partiet och tvingas reservera sig om han vill slippa vara med i partiet? Vilket skydd innebär detta för den enskildes integritet?

Kurt Ove Johansson anser det vara farligt att slå in på lagstiftningsvägen när det gäller föreningsrätten. Men det finns ett utomordentligt enkelt sätt för Kurt Ove Johansson och hans meningsfränder att slippa denna lagstiftning, och det är att det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen respekterar vad Sveriges riksdag och en majoritet av svenska folket har sagt under en lång följd av år, nämligen att kollektivanslutningen bör upphöra. Respektera detta, Kurt Ove Johansson, så löser det problemen med lagstiftning!

Låt mig, fru talman, slutligen säga att vi i högsta grad respekterar de fackliga organisationerna när de fullgör de uppgifter för vilka de finns till och som de är satta att sköta. När de däremot tvingar enskilda människor att tillhöra det socialdemokratiska partiet handlar de fel. Då kritiserar vi med rätta, och vi har i det hänseendet en klar majoritet av svenska folket bakom oss.

Anf. 40 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Fru talman! Jag skall göra ett litet försök att få Kurt Ove Johansson att starta resonemanget från samma plattform som jag. Jag gör det genom att erinra om att Kurt Ove Johansson och jag, eller socialdemokratin och centern, har varit överens om att den enskilde skall skyddas gentemot samhället när det gäller datateknik, sekretess, yttrandefrihet osv. Om vi är alldeles överens om detta, varför kan då inte samma regel till skydd för den enskilde få gälla mot de organisationer som sätter sig i statens och samhällets ställe? Svara på den frågan! Det är nämligen helt avgörande för om vi skall kunna få en debatt som är analyserande och som ger något för dem som eventuellt lyssnar. Det vore bra om vi kunde få ett besked för framtiden. Fly inte från verkligheten, Kurt Ove Johansson!

Kurt Ove Johansson vill inte diskutera den här återopade seriösa undersökningen. Jag förstår det. Kurt Ove Johansson flyr från denna undersökning på samma sätt som han flyr från dystra SIFO-siffror.

Snälla Kurt Ove Johansson, lägg av den där översäteattityden! Lägg er inte i detta! säger Kurt Ove Johansson. Han fortsätter: Det här bestämmer vi; detta är vårt bord. Det är sådant som skapar politikerförakt. Man lyssnar inte på den enskilde, på den i många avseenden svage medborgaren.

Det är den svages rätt som vi slår vakt om i vår reservation. Vi blir kanske tvungna att återkomma i detta ärende flera år, men var förvissad om en sak: den här frågan skall lösas till den enskilda människans förmån.

Vissa grundlagsfrågor, m. m.

Anf. 41 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Kurt Ove Johansson ställde en fråga i sitt inlägg som jag inte riktigt förstod. Han sade: Gäller det ställningstagande som ni i dag gör i reservationer även om ni skulle komma i majoritet? Det tycker jag är en mycket egendomlig frågeställning. Jag har i och för sig inte varit så länge här i riksdagen, men jag har förutsatt att de ställningstaganden som man gör i opposition också skall gälla när man är i majoritet. Har socialdemokraterna en annan syn på just den frågan?

Jag är medveten om att det finns problem med den negativa föreningsrätten, men från liberal synpunkt är det självklart att en person som inte vill tillhöra en organisation inte skall kunna tvingas till detta.

Jag konstaterar slutligen att vi ännu inte har fått svar på kärnfrågan: Är det rimligt att en person mot sin vilja kan anslutas till ett politiskt parti?

Anf. 42 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Av Kurt Ove Johanssons försvarstal förefaller det som om den facklig-politiska samverkan bara skulle vara betingad av en fackförenings kollektiva medlemskap i det socialdemokratiska partiet. Det är ett mycket dåligt argument, och visar framför allt en mycket dålig hörsamhet och samverkan. Fackets kamp måste vara att föra sina medlemmars kamp, och den får inte hämmas av några som helst partiegoistiska hänsyn, för då har den förfelats. Det vore därför illa om socialdemokraterna inte skulle kunna tänka sig att samverka med en fackförening som inte var medlem i partiet.

Sedan till frågan om leninismen. Kurt Ove Johansson är, såväl som många andra socialdemokrater, fullständigt ute på villovägar när han tolkar leninismen och leninismens principer om elitpartier på det sätt som han gör. Den svenska historieskrivning han tidigare gjort har fått rättas, och det skulle också behöva göras när det gäller frågan om de ideologiska utgångspunkterna för Lenin. Det skulle tyvärr bli alltför omfattande, och det medger inte tiden.

Jag kan emellertid mycket kort säga att de människor som söker sig till det parti som de vill medverka i, som också vill störta kapitalismen och bygga upp socialismen, måste ha en viss medvetenhet om det kapitalistiska systemets förfall. Axel Danielsson, som jag talade om i mitt första inlägg, uttryckte också detta, men kanske på ett annat sätt. Jag skall återigen citera honom:

”Fackföreningarna skall leda kampen för arbetarklassens dagskrav och följaktligen omfatta alla arbetare, medan partiet ställer betydligt mera långsiktiga uppgifter och därför omfattar arbetarklassens mest avancerade och klassmedvetna element.”

Jag vet inte om Kurt Ove Johansson nu kommer att gå upp och påstå att Axel Danielsson var leninist – det återstår att se, eftersom han har en replik kvar.

Slutligen vill jag bara poängtera att den argumentationsteknik som Kurt Ove Johansson använder här knappast underlättar någon samverkan inom arbetarrörelsen.

Anf. 43 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har kommit in i en konstig träta med Tommy Franzén om vilket årtal LO höll sin kongress och dylika ting. Tiden tillåter inte att jag skojar särskilt mycket om det. Men Franzén verkar så irriterad, att jag skulle vilja säga med Alf Henrikson: Retar du upp dig på ting som är små, så är de väl inte större än så.

Sedan skulle jag vilja återkomma till Nyhage. Nu kom äntligen det som vi har hört så många gånger, nämligen att det är bra så länge facket håller sig till vad facket skall göra. Då kan även Nyhage vara med. Men om facket gör någonting som Nyhage inte tycker om, då gör facket någonting som facket inte skall hålla på med. Detta resonemang kan jag aldrig acceptera. Jag har hört det från andra moderater också.

Det är facket som avgör vad man tycker är bra för sina medlemmar när man skall tillvarata sina medlemmars intressen på det ekonomiska, sociala och kulturella området. Det skall varken jag eller Nyhage sitta här i riksdagen och bestämma – det skall fackföreningsrörelsen själv bestämma.

Nordin säger att jag inte har velat diskutera det han kallar seriös undersökning. Jag tillbakavisar det, därför att jag var inne på den frågan, bl. a. i min inledning. Vad jag sade var att jag tror att en sådan diskussion inte kan bli särskilt meningsfull, eftersom undersökningen som sådan ju har omfattat människor som knappast kan ha så stor erfarenhet av kollektivanslutningen. Därför ifrågasatte jag om resultatet av den verkliga var så seriöst som Sven-Erik Nordin har försökt göra gällande.

Lars Ernestam frågade: Skall en person mot sin vilja kunna bli ansluten till ett politiskt parti? Jag har aldrig hävdats detta. Vi har reservationsrätten, för att man skall hindra en sådan utveckling. Jag vill understryka – lamporna blinkar här och min taletid är snart slut – att vi faktiskt kan gå tillbaka till tidigare riksdagsprotokoll och klara ut sådana saker som att det inte avslöjas vilket politiskt parti en person tillhör, om personen i fråga använder sig av reservationsrätten. Jag hänvisar bl. a. till Arne Geijers anförande på den punkten här i kammaren.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Nyhage, Sven-Erik Nordin och Lars Ernestam anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 44 ALLAN ÅKERLIND (m):

Fru talman! Jag måste börja med att bemöta Kurt Ove Johansson på ett par punkter. Han säger i sin sista replik att ingen skall anslutas kollektivt till det socialdemokratiska partiet mot sin vilja. Men Kurt Ove Johansson vet mycket väl att det är många fackligt anslutna som blir kollektivanslutna av sin fackavdelning och som inte har en aning om det förrän flera år efteråt, de kanske aldrig får reda på det. De blir alltså anslutna mot sin vilja.

Kollektivanslutningen är ett kärt debattämne, sade Kurt Ove Johansson. Nej, det är det inte alls. Det är ett dystert och beklagligt debattämne. Det är dystert att vi måste ta upp den här frågan år efter år. Men det behöver vi inte

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

*Vissa grundlags-
frågor, m. m.*

göra om socialdemokraterna avskaffar kollektivanslutningen och slutar med att på det här viset trampa på enskilda människor när det gäller politisk tillhörighet.

Kurt Ove Johansson sade att det förekommit okvädinsord från den borgerliga sidan. I samma anförande talade han om att borgerligheten har bristande kunskap, inte förstår någonting, är naiv, gör vildsinta attacker, osv. Han slutar med att säga att man inte skall kasta sten när man sitter i glashus. Det sista instämmer jag i.

Kurt Ove Johansson talar som om det socialdemokratiska partiet vore det enda partiet i Sverige – man får den uppfattningen. Jag vill då upplysa om att det enligt de senaste opinionsundersökningar som har gjorts har visat sig att var sjunde LO-ansluten är beredd att rösta på moderaterna. Dessutom har vi alla centerpartister, alla folkpartister, alla vpk-are och alla som röstar på andra partier. Jag tycker att Kurt Ove Johansson borde vara litet mer ödmjuk i framtoningen.

Kollektivanslutningen av fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet påbörjades redan i slutet av 1800-talet. Den var till en början tvingande, vilket har sagts här tidigare, så att ingen kunde tillhöra en fackförening som var ansluten till LO utan att vara kollektivansluten till socialdemokraterna.

På den tiden hade kollektivanslutningen olika syften. Dels utnyttjades den helt uppenbart av socialdemokraterna för att man skulle få övertag över de tidigare mycket starka liberalerna inom fackföreningarna, dels för att få styrka att kunna kväsa de olika splittringstendenser som fanns på socialisternas vänsterkant. Redan på den tiden utnyttjades alltså fackföreningsmedlemmar för politiska syften. Men det starkaste skälet för kollektivanslutningen på den tiden var trots allt att kunna få styrka nog att kunna ändra på orättvisor och förtryck gentemot de stora folkgrupper som ännu saknade många av de rättigheter som vi i dag anser självklara.

Hjalmar Branting uttryckte frågan så, att kollektivanslutningen var ett tvång till frihet, ett tvång som kunde upphöra när arbetarna fått rösträtt och föreningsrätt.

I rösträttsstriden kämpade socialdemokraterna under parollen "en man, en röst". Den allmänna rösträtten blev också genomförd.

I mitten av 1930-talet infördes så föreningsrätten, rätten att tillhöra förening och organisation. Då var skälen för att behålla kollektivanslutningen borta enligt den definition som Hjalmar Branting gav. Detta "tvång till frihet" kunde alltså då upphöra. Men så skedde inte. Socialdemokraterna behöll kollektivanslutningen. De hade funnit att det var ett bra sätt att skaffa partiet medlemmar och framför allt pengar.

Socialdemokraterna, som från början kämpade för att arbetarna skulle få sitt människovärde, få rösträtt och föreningsrätt, övergick fr. o. m. den tiden till att överta den forna överhetens förmynderi över arbetarna.

Steg för steg blir detta förmynderi allt tydligare. Det gäller ibland relativt små frågor – hur man skall förvalta sina semesterpengar, var man skall ha sina försäkringar, var man får arbeta, vem man får arbeta hos osv.

Helt nyligen blev en facklig förtroendeman, som jag känner mycket väl, inom sitt LO-förbund av en ombudsman tillsagd att sluta skriva insändare i tidningen. Bakgrunden var att denne facklige styrelseledamot var moderat och inte stack under stol med det. Men skriva positivt om moderaterna skulle han inte få göra enligt ombudsmannen.

Förr i tiden hade arbetarna förmyndare i form av arbetsgivare eller andra makthavare, som i kraft av sin ställning eller sina pengar förtryckte den enskildes rätt att påverka sin situation. Socialdemokraterna har mer och mer övertagit den förmyndarrollen över den enskilde. Det kommer till uttryck i många sammanhang, inte minst i den pågående debatten om löntagarfonder, där det är fråga om att öka den socialistiska makten på den enskilde löntagarens bekostnad.

Ännu mer öppet framstår denna förmyndarroll när det gäller kollektivanslutningen och när det gäller den negativa föreningsrätten, som också behandlas här i dag. I fråga om föreningsrätten gällde striden i grunden den lagliga rätten för arbetarna att få tillhöra en facklig organisation. När nu kravet ställs att löntagarna även skall ha laglig rätt att gå ur eller stå utanför en facklig organisation, om de vill göra det, motsätter sig socialdemokraterna detta. Det parti som kämpade för friheten att tillhöra en facklig organisation har nu övergått till att bekämpa den frihet som det innebär att även kunna stå utanför facket. Förmyndarrollen är uppenbar. När socialdemokratin kämpade för den allmänna rösträtten gjorde den det, som jag nyss sade, under parollen "en man, en röst".

Nu har man övergivit den principen. Kollektivanslutningen var ett "tvång till frihet". Tvånget att inte själv få besluta om man ville gå in som medlem i det socialdemokratiska partiet kunde ha upphört den dag som arbetarna fick rösträtt och föreningsrätt.

De har alltså rösträtt, och de borde själva ha rätten att besluta i egna angelägenheter. Men trots detta vill socialdemokraterna fortsätta att inskränka den rätten. När man i ett representantskap i en storavdelning beslutar om kollektivanslutning gäller inte tesen "en man en röst". Den tesen gällde inte då jag själv blev kollektivansluten till socialdemokraterna, trots att jag var riksdagsman för ett annat parti. Beslutet fattades av 87 personer i representantskapet, ett beslut som gällde att alla de andra 6 200 medlemmarna i avdelningen skulle vara politiskt anslutna till socialdemokraterna. Då var de övrigas röster inte med. Då gällde inte principen "en man en röst". Jag kan ta ett annat exempel: En man från Sydsverige berättade för mig för några år sedan följande. En arbetskamrat kom och sade till honom: "Vi beslöt i går kväll att du ska vara sosse."

Jag har här gett en del exempel på den nya förmyndarroll som socialdemokraterna har tagit på sig. Den här inställningen kommer fullt till uttryck i den enda mening varmed den socialdemokratiska utskottsmajoriteten avvisar motionerna om att kollektivanslutningen skall upphöra. Man skriver: "Det måste få ankomma på de fackliga organisationerna själva att fatta beslut i sina egna angelägenheter." Här avslöjas förmyndarrollen på ett mycket klart sätt. Det är ju inte de fackliga organisationernas angelägenheter det handlar

om när det gäller den enskildes tillhörighet till ett visst politiskt parti. Det är i allra högsta grad den enskildes egen angelägenhet, inte fackets. Arbetarna behöver inga förmyndare. Ge oss vårt människovärde tillbaka, skulle vi kunna säga. Återge oss rätten att bestämma i våra egna angelägenheter precis som andra människor.

Socialdemokraterna behåller kollektivanslutningen, trots att inga tidigare giltiga skäl kvarstår. Men socialdemokraterna vill ha de fackanslutnas pengar. Både Nils Kjellgren och Hilding Johansson har i olika riksdagsdebatter erkänt att pengarna är skälet för att behålla kollektivanslutningen. För att behålla möjligheten att fortsätta att plocka av fackföreningsmedlemmarna pengar är alltså socialdemokraterna beredda att trampa på den enskildes rätt att själv besluta om sin partitillhörighet. Jag undrar vad de socialdemokratiska idealisterna från början av 1900-talet skulle säga om att det i särklass rikaste partiet i Sverige betar sig så.

I den utfrågning av den socialdemokratiska partisekreteraren som finns redovisad i betänkandet ger partisekreteraren Bo Toresson en glättad och delvis felaktig bild av verkligheten. Han säger att informationen skall vara korrekt och nå samtliga medlemmar. Så har hittills inte varit fallet, absolut inte. Det föreligger oerhört stora brister på denna punkt. En majoritet av fackets kollektivanslutna medlemmar har inte en aning om detta.

Informationen till ledningen inom det socialdemokratiska partiet tycks vara minimal, eftersom han inte känner till något om trakasserier.

Han erkänner vad vi alltid har hävdat, nämligen att det här inte är en facklig fråga, utan en fråga för det socialdemokratiska partiet. Han säger, att om riksdagen fattar beslut om förbud mot kollektivanslutning, skulle partiet få ändra sina stadgar. Det vill han av allt att döma inte vara med om.

Han säger sig också dela den förre socialdemokratiska partisekreteraren Sten Anderssons uttalanden om att den socialdemokratiska partikongressen tar över riksdagens uttalanden. Det är ett ytterst märkligt yttrande av en som förfäktar att han är demokrat, men det visar också nödvändigheten av lagstiftning på området.

Bo Toresson för ett egendomligt resonemang om inflytandet i partiet. Först säger han att den fackliga organisationen behöver ett politiskt inflytande, därför väljer man kollektivanslutningsformen. Senare säger han: "Det är inte möjligt för en lokalt ansluten facklig organisation att utse representanter i en lokal partiorganisations styrelse, utan man nominerar på vanligt sätt." Och senare i utfrågningen säger Bo Toresson: "Det är ändå genom medlemskapet som man får ett direkt politiskt inflytande. Om en lokal facklig avdelning ansluter sig, kan den tala med stor tyngd i den lokala partiorganisationen." Dessa uttalanden går tvärt emot varandra.

Hur skall för resten kollektivanslutna få mer politiskt inflytande i det socialdemokratiska partiet, när partiet inte ens vet vad de som blivit medlemmar genom kollektivanslutning heter? Partiet får ju bara veta antalet och inte namnen.

Han ger också ett ganska intressant svar på en fråga om vad som händer om en medlem som redan är ansluten till socialdemokraterna även blir kollektiv-

ansluten. Han svarar: "Sannolikt stryker man det enskilda medlemskapet, eftersom vederbörande blir kollektivt ansluten." Detta måste vara en ren osanning, eftersom det socialdemokratiska partiet inte vet vad de medlemmar heter som kommer in som medlemmar genom kollektivanslutning, och det har bedyrats att endast en enda inom facket skall veta vilka som har reserverat sig mot medlemskap.

Jag vill fråga: Vad är sanning?

Det är också intressant att Bo Toresson på en direkt fråga svarar att han inte kan ange vilka som sitter i den kommitté som socialdemokraterna har utsett för att se över kollektivanslutningen, trots att han själv är ordförande i kommittén.

Nej, låt den enskilde själv bestämma sin partitillhörighet. Vi behöver inga fackliga eller politiska förmyndare. Vi måste sätta stopp för socialdemokraternas profitbegär och utsugning av fackföreningsmedlemmar.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3 och 5 i betänkandet, där det finns moderater företrädde bland reservanterna.

Till sist: Kurt Ove Johansson sade att man för en ständig diskussion med de två tredjedelar av fackföreningsmedlemmarna som inte är kollektivanslutna om hur samarbetet skall fördjupas mellan socialdemokratiska partiet och facket. Då är det bara att vänta att vi tre moderater här i riksdagen som är LO-anslutna får en diskussion med Kurt Ove Johansson!

Anf. 45 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag tillhör den stora grupp människor i vårt land som är med i två politiska partier. Dels är jag frivillig medlem hos moderaterna, därför att jag tror att detta parti har de bästa möjligheterna att klara vårt lands problem, dels är jag via Metall 4 i Malmö kollektivansluten till SAP. Låt mig först som sist klargöra att jag anser att kollektivanslutning till ett politiskt parti är en förnedrande värvningsmetod.

Fru talman! Det går säkert mycket lätt att få en stor majoritet av det svenska folket att säga ja till uppfattningen att medlemskap i ett politiskt parti endast och enbart skall baseras på den enskildes eget fria initiativ. Det är beklämande att 700 000 LO-medlemmar via kollektivanslutning i dag är medlemmar i SAP. Det är lika beklämande att SAP i dag tar emot pengar i form av medlemsavgifter. Som jag ser det, måste detta baseras på en uppenbar nonchalans mot människors förmåga att själva tänka och handla. Varför vill man då inte sluta med denna verksamhet? Svaret på den frågan blir att det här handlar om stora pengar. Per medlem blir ju inte avgiften så stor, men sammantaget handlar det om många miljoner. Vad som gör saken ännu värre, om det nu är möjligt, är att många som är medlemmar i SAP via kollektivanslutning inte känner till sitt medlemskap. De har alltså ingen aning om detta.

Vad får man då som kollektivansluten till SAP? Får man medlemsinformation hemskickad på posten? Får man medlemstidningar hemskickade? Nej. Får man kallelse till SAP:s möte hemskickad i brevlådan? Svaret blir nej. Det enda man får är den i och för sig tvivelaktiga förmånen att betala

medlemsavgift till ett parti som man kanske inte vill vara med i och som man kanske inte känner till att man är medlem i. Det har ju sagts tidigare att namnen på medlemmar inte finns hos det lokala partiet.

Varför skulle man i stället inte prova den metod som alla andra politiska partier i vårt land tillämpar, nämligen att tänkbara medlemmar får chansen att frivilligt bestämma om de vill vara med eller ej? Låt facket gå ut med en informationskampanj, där man talar om sin syn på medlemskap i SAP. En sådan kampanj kan drivas dels på arbetsplatserna, dels via fackförbundstidningarna. Inbetalningskort för medlemsavgift kan ju delas ut på arbetsplatserna eller bifogas fackföreningstidningarna.

Fru talman! Är då risken stor att postverket kanske tvingas tillgripa övertidsarbete ute på postkontoren, därför att ett stort antal medlemmar i iveren att komma in i SAP skulle storma dessa kontor? Jag kan nog garantera att så inte kommer att bli fallet. Jag är starkt medveten om att SAP och facket delar min uppfattning i denna fråga. Man gjorde ett försök vid en avdelning nere i Småland, där man slutade med kollektivanslutningen. Det var bara 20 % som blev nya medlemmar, medan man tidigare hade haft en hundra-procentig anslutning.

Fru talman! Det behövs ingen högskoleexamen – det räcker mer än väl med min ”avbrutna folkskola” – för att begripa att denna utveckling har föregåtts av en mycket kraftig aktivitet från fackets sida. Ändå har resultatet blivit minst sagt magert. Och jag förstår att facket och SAP är mycket bekymrade när man ställs inför sådana resultat. Den yttersta konsekvensen kan ju innebära en starkt försämrad ekonomi – och det är det som det i själva verket handlar om.

Som jag tidigare sagt är det alltså min bestämda uppfattning att en stor majoritet av svenska folket – ja, t. o. m. bland LO:s medlemmar – menar att det är den enskilde själv som efter egen övertygelse skall bestämma om medlemskap i ett politiskt parti önskas eller ej. Det skall inte bestämmas på fackliga möten, där man ibland inte ens har rätt att votera.

Trots detta är det ganska få som reserverar sig. Varför? kan man då fråga sig. På den frågan finns det självfallet flera svar. Som jag tidigare sagt är det många som inte vet om att de är medlemmar, och i det fallet saknar de ju alla skäl att reservera sig. Vissa avdelningar godkänner bara användande av särskilda blanketter. Andra kräver att man skall göra ett personligt besök på avdelningen. Men det finns ytterligare besvärligheter. När man går till ett postkontor här i Stockholm eller någon annanstans här i landet möts man ofta av affischer om att ett brev betyder så mycket. Men om man skall avsäga sig medlemskapet i SAP, baserat på kollektivanslutning, så är ett brev med egen namnteckning oftast av noll och intet värde.

En annan orsak till det låga antalet reservanter är självfallet att det per individ gäller en liten summa per år. Det medför att det är många som inte vill sätta i gång den här cirkusen.

Fru talman! Hur otroligt det än låter så finns det faktiskt avdelningar som inte betalar tillbaka avgiften till dem som man har godkänt som reservanter efter alla turer som de nu måste genomgå. Man gör precis som många andra i

vårt samhälle – man skyller på datorn. Så säger man att de här pengarna i stället skall överföras till den fackliga studieverksamheten. Detta innebär ju att vissa medlemmar i fackförbunden får betala en högre avgift än andra. Vad jag egentligen tycker om den formen av verksamhet vågar jag inte delge kammarens ledamöter, för det är knappast tryckbart.

Jag håller fullständigt med dem som säger att lagstiftning måste tillgripas mot kollektivanslutning. Att påstå att kollektivanslutningen är en fråga om demokrati måste vara helt fel. Vad det i stället handlar om är det faktum att det är ett uppenbart missbruk av demokratin.

Fru talman! Till sist skulle jag vilja göra följande lilla utmaning. Jag jobbar från och till nere på Kockums. Jag är medlem av LO, och jag är medlem av Metallfyran. Inom parentes skall det väl sägas, att till några lokala fackliga potentaters förtvivlan har jag ett mycket gott förhållande till mina arbetskamrater och till många andra nere på Kockums. Den eller de som i denna kammare tycker att kollektivanslutningen är en demokratisk och bra metod att värva medlemmar kan följa med mig nere på Kockums på fredag. Jag skall med glädje begära permission. Sedan kan vi gå ut till mina arbetskamrater och till andra på Kockums och fråga dem vem de anser skall bestämma hur man skall bli medlem i ett parti – om det är facket eller om det är den enskilde. Vidare kan vi ställa frågan: Vet ni om att ni är medlemmar i ett politiskt parti? Jag tror att svaret på dessa frågor skulle bli en stor överraskning för många anhängare av kollektivanslutningen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (statsformen)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 15 för reservation 1 av Nils Berndtson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (den negativa föreningsfriheten)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 145 för reservation 2 av Anders Björck m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (egendomsrätten, närings- och yrkesfriheten)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 146 för reservation 3 av Anders Björck m. fl.

Mom. 4 (fri- och rättighetsreglernas tillämpning)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för reservation 4 av Nils Berndtson.

Mom. 5 (kollektivanslutning till politiskt parti)

Först biträdades reservation 5 av Anders Björck m. fl. med 146 röster mot 17 för reservation 6 av Nils Berndtson. 149 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 145 för reservation 5 av Anders Björck m. fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

7 § Åklagarväsendets regionala organisation

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1983/84:6 om åklagarväsendets regionala organisation m. m. (prop. 1982/83:158).

Anf. 46 GUNILLA ANDRÉ (c):

Fru talman! Centraliseringens vind blåser åter över vårt land. Koncentration och storskalighet är det centralt dikterade påbudet. Centralisering likställs med effektivitet. Ju större allting blir desto effektivare kan verksamheten bedrivas – tror man. Alla andra faktorer tycks vara helt ovidkommande. Missgreppen från 1960-talet upprepas. Makten koncentreras och verksamheter centraliseras.

I centern kämpar vi för en helt annan inriktning. Vi vill inte lämna någon möjlighet till decentralisering oprövad. Genom att sprida makt och verksamhet vinnas många fördelar. Exempelvis kan enskilda människors resurser tas till vara på ett bättre sätt. Besluten blir mer verklighetsförankrade, och genom nära obyråkratiska kontakter kan arbetet drivas effektivt.

Det går en ideologisk skiljelinje mellan centralister och decentralister. I centern är vi övertygade decentralister. Vi tror på maktspridning liksom vi tror på en spridning av olika funktioner.

Vår uppfattning vann i början av 1970-talet gehör hos många väljare. De insåg de klara fördelar som en decentraliserad samhällsutveckling innebär. Den stora uppslutningen kring centeridéerna oroade självfallet andra partier. Efter att först ha förlöjligat vår decentraliseringsfilosofi började de nu att i tal och skrift använda ordet decentralisering. Det skorrade onekligen ganska falskt ibland men många väljare trodde på deras ord.

Under de centerledda regeringarna togs många steg i decentraliserad riktning. Vissertligen tog det tid många gånger och långbänken fick tas fram, men centerns envetna arbete gav resultat. En trendändring var på väg.

Med en socialistisk regering är vi tillbaka till centraliseringstänkande och storskalighet igen. Beklagligt nog sluter moderater och folkpartister upp bakom den linjen. De har ingenting förstått och ingenting lärt av 1960-talets missgrepp.

Den verksamhet som vi nu skall fatta beslut om är länsåklagarna och deras organisation. Nuvarande 21 länsåklagarområden kommer att minskas till 13, vilket innebär att flera län fortsättningsvis inte kommer att ha någon egen länsåklagare.

De partier som är centraliseringsivrare tycker självfallet att det inte är något att bråka om. Det kommer att beröra så få arbetstillfällen, och vem älskar en länsåklagare? Regeringen räknade säkert kallt med att det inte skulle bli någon partipolitiskt besvärlig fråga. Förmodligen kom det stora antalet motioner som en överraskning.

Inte mindre än 26 motioner lämnades med anledning av regeringens förslag. Det är det största antalet i någon enskild fråga till justitieutskottet som jag kan erinra mig under mina tio år i utskottet. Motioner som undertecknats av representanter för samtliga partier går emot centraliseringen och omorganisationen. För hemmaopinionen är det tydligen viktigt. Återstår att se om det är lika viktigt att i handling fullfölja linjen här i riksdagen.

Jag ser frågan om länsåklagarnas organisation som en testfråga huruvida talet om decentralisering bara är en läpparnas bekännelse eller om det har reell innebörd. De sakliga argumenten för denna omorganisation är ytterst ihåliga. Det framgår klart av olika remissvar – inte minst från åklagarna själva. Föreningen Sveriges statsåklagare säger om den föreslagna ändringen bl. a. följande.

”Den antas leda till ökade kostnader, minskad effektivitet och betydande tidsspillan på grund av ökad reseverksamhet och försvarade utredningsförhållanden. Detta både på längre, men överblickbar sikt och än mer under några övergångsår, då åklagarorganisationen rivs upp i ett utomordentligt ansträngt verksamhetsskede.”

Det är alltså den syn på frågan som kommer från de människor som känner till verksamheten bäst. Jag tror på deras bedömning. Det är en centralistisk klåfingrighet att nu göra förändringar på regional nivå, då både central och lokal nivå är föremål för översyn. Samtidigt är det en politisk naivitet att tro att förändringen skall leda till minskade kostnader och ökad effektivitet. Som jag nämnde tidigare beklagar jag verkligen att moderater och folkpartister i utskottet ställer upp för förslaget.

Hela omorganisationskarusellen drogs upp i en utredning. Hur de olika sammanslagningarna skulle gå till tycks ha vållat åtskilligt huvudbry. Det märks på de hårresande argument som anförts. Jag vill ta exempel från mitt eget län, Skaraborgs län. Man har haft svårt att finna någon lämplig regionbildning som länet naturligt kan ingå i. Anledningen till att Skaraborg är svårplacerat är bl. a. att delar av länet graviterar mot Jönköpings län, medan länet i övrigt har sin inriktning mot i första hand Vänersborg och i andra hand Göteborg.

Vad kan nu detta betyda på vanlig svenska? Jo, genom studium i uppslagsverk har jag kommit fram till att gravitera är lika med underkastad gravitation i överförd betydelse, dras, röra sig. Med andra ord är Skaraborg ute och rör på sig än mot det ena, än mot det andra hållet. Att en enhällig länsstyrelse i Skaraborg motsatte sig att bli av med länsåklagarorganisationen liksom att Jönköpings länsstyrelse inte vill ha denna förändring har inte regeringen tagit någon hänsyn till.

Helt lakoniskt anför departementschefen: ”Några egentliga skäl emot den föreslagna regionbildningen kan jag inte finna.” Således skall länsåklagaren i Mariestad försvinna till Jönköping.

Det får räcka med detta som exempel på halsbrytande argumentation. Vad vill då vi i centern? Anser vi att allt är gott och väl med nuvarande verksamhet? I en reservation har vi närmare utvecklat vår uppfattning. Med

en förändrad samhällsutveckling och brottslighet kan det finnas skäl att överväga både organisatoriska förändringar och resursförstärkningar. Men vid en sådan översyn måste hänsyn tas till värdet av en väl decentraliserad organisation. För regionalt verksamma åklagare är det viktigt att hålla kontakter med övriga regionala myndigheter, att kunna verka som förundersökningsledare och att utöva tillsynen över åklagarna i distriktet. Det gäller i särskilt hög grad bekämpningen av den ekonomiska och organiserade brottsligheten.

Från centerns sida har vi visat på vägar att samtidigt som den decentraliserade regionala organisationen bevaras förstärka länsåklagarmyndigheten. Vi har nämnt en samförläggning av länsåklagarmyndigheterna med distriktsåklagarmyndigheten på kansliorten och – beträffande de s. k. enmansmyndigheterna – en förening av tjänsten som chefsåklagare i distriktet där länsåklagarmyndigheten är förlagd med tjänst som biträdande länsåklagare.

Vi från centern vill således ha en samlad översyn av hela åklagarväsendet, och innan denna är klar skall det inte ske några förändringar. Jag yrkar bifall till centerreservationerna i detta betänkande.

Anf. 47 BERTIL LIDGARD (m):

Fru talman! Det här med centerns decentraliseringsfilosofi och talet om storskalighet och om folk som inte hade lärt sig någonting och därför inte hade glömt någonting lät så högtidligt, att jag tänkte att jag skulle börja med att lägga en synpunkt på det genom att tala om för kammaren vad det här rör sig om.

Centraliseringen är alltså att 21 länsåklagardistrikt förvandlas till 13. Det är inte någon särskilt stor centralisering. Man kan naturligtvis tala om storskalighet; om man räknar i procent och säger att det skall skapas organisationer där länsåklagarnas antal ökas med 100 %, dvs. från en till två, men jag tycker att inte heller det är särskilt storskaligt. Detta är vad saken gäller.

Låt mig nu erinra om att åklagarväsendet i vårt land förstatligades för nästan 20 år sedan. Det fick då den organisatoriska utformning som det fortfarande har. Dessförinnan var åklageriet väsentligen en kommunal uppgift, och man kan väl fortfarande säga att kommunindelningen i viss utsträckning präglar basorganisationen inom åklagarväsendet, även om inte alla kommuner utgör eget åklagardistrikt. Det regionala organet, den fasta länsåklagarorganisationen, var däremot liksom riksåklagaren en nyskapelse. Vi hade visserligen landsfogden tidigare på den regionala nivån, men han fördelade sig på olika arbetsuppgifter.

Nästan från början visade det sig att den nya regionala organisationen var behäftad med vissa svagheter. Länsåklageriet var i princip länsanknutet i geografiskt hänseende, men de tre minsta länen ansågs ändå vara för små för att kunna utgöra underlag för en egen myndighet, och de lades därför samman med angränsande län. Vi fick därmed de 21 länsåklagarmyndigheter som jag har talat om. Av dessa 21 är 13 enmansmyndigheter. Där finns alltså bara en befattningshavare med länsåklagarbefogenhet, medan övriga åtta

myndigheter har två eller flera med sådan behörighet. I båda fallen tillkommer naturligtvis den kringpersonal som behövs på ett sådant kansli.

Länsåklagaren eller, om det finns mer än en, den som är chef för myndigheten har att tillse, att åklagarna i åklagardistriktet fullgör sina skyldigheter, och han skall varje år inspektera underställda myndigheter. Han skall också verka för att bestämmelserna om åtalsunderlåtelse, om annan särskild åtalsprövning samt om strafföreläggande tillämpas riktigt och enhetligt på det lokala planet. Vidare skall – naturligtvis – länsåklagaren bistå underställda åklagare med råd och upplysningar i deras verksamhet. Möjligen kan man säga att detta, när organisationen tillkom, var tänkt som länsåklagarens huvuduppgift. Därutöver skulle länsåklagaren fullgöra åklagaruppgiften i mål där denna uppgift är särskilt krävande eller då den av annat skäl bör fullgöras av statsåklagare.

När denna senare arbetsuppgift, dvs. åklagaruppgiften, för 20 år sedan lades på länsåklagaren såg brottsligheten, framför allt den som föranledde särskilt krävande insatser från åklagarens sida, ut på ett helt annat sätt än i dag.

Den beskrivning jag nu har gett av länsåklagarens arbetsuppgifter – som endels består av administrativ verksamhet samt tillsyn och ledning och endels av åklagarverksamhet – är enligt min uppfattning tillräcklig för att förklara varför en myndighet som bara har en enda befattningshavare med behörighet att fullgöra dessa uppgifter är mycket sårbar. Utryckningar från länsåklagaren för att hjälpa till med lokala frågor eller för att utföra inspektionsverksamhet ställer, i varje fall temporärt, myndigheten utan en befattningshavare med behörighet att besluta eller ge råd i ärenden, som kan vara brinnande aktuella – på annat håll inom länet; för att inte tala om de komplikationer som uppkommer vid sjukdomsfall, semesterar eller annan ledighet.

Sedan organisationen tillkom har, som jag redan sagt, brottsligheten förändrats, liksom också brottmålen karaktär. Ekonomisk brottslighet liksom de ofta vittförgrenade narkotikamålen ställer helt nya krav på länsåklagarnas insatser. Jag skall inte uttala mig mer om den kvalitativa insatsen än att säga att den ekonomiska brottsligheten ställer stora krav på kunskaper inom områden som åklagarna normalt inte är hemmastadda i. Hanteringen på åklagarsidan av ekonomisk brottslighet kräver specialutbildade åklagare, och våra resurser här i landet för att förmedla och utveckla sådana kunskaper är tämligen begränsade. Målen är dessutom tidskrävande och ställer under lång tidsrymd krav på heltidsinsatser från åklagarens sida.

Med den ändrade situation vi har fått i dessa avseenden är en del av länsåklagarmyndigheterna inte bara sårbara, utan direkt nödlidande. Det kan kanske parentetiskt nämnas att medan andra organ inom rättsvärdet, som sysslar med att utreda och döma i mål som rör ekonomisk brottslighet eller i narkotikamål, under årens lopp har fått en viss förstärkning är länsåklagarorganisationen i stort sett densamma som för 20 år sedan. Ytterligare personal till åklagarorganisationen skulle vara motiverad. Men vem, fru talman, vågar i dagens situation föreslå att de medel som erfordras för en nödvändig personalförstärkning skall ställas till förfogande? Man

måste alltså söka sig fram till andra metoder för att förstärka länsåklagarorganisationens effektivitet och flexibilitet, så att den på ett rimligt sätt kan svara mot de arbetsuppgifter som åvilar länsåklagarna.

Jag har redan talat om att de små länen inte ansågs kunna bära upp en egen länsåklagarmyndighet utan sammanfördes med andra, angränsande län. Vi har alltså erfarenhet av att en sådan typ av organisation fungerar, och t. o. m. fungerar väl. Vi har vittnesmål från dessa län av innebörd att det inte innebär några olägenheter av nämnvärd betydelse att åklagardistrikt har sin överordnade myndighet i en annan länsresidensstad än den egna.

När regeringen nu föreslår att enmansdistrikten i princip skall avvecklas och sammanföras på sådant sätt till en region att man får två eller flera länsåklagare på samma tjänsteställe, har utskottet funnit att detta är ett godtagbart sätt att lösa de mest akuta problemen på. Man skapar möjligheter för behöriga befattningshavare att utan konflikter i fråga om prioritering fullgöra de arbetsuppgifter som bör ligga på länsåklagarnivå.

Man har anfört att denna s. k. centralisering skulle försvåra för allmänheten att besöka myndigheten och att den skulle försvåra kontakten mellan länsåklagaren och andra myndigheter, och det finns de som vill göra gällande att den föreslagna organisationen blir dyrare än den nuvarande, med tanke på resor och spiltid som kommer att äta upp eventuella besparingar. Jag tror att talet om att det blir svårare för allmänheten att besöka länsåklagarmyndigheten är väsentligt överdrivet. Jag har försökt ta reda på hur många besök från den s. k. vanliga allmänheten som förekommer, och det är förvisso inte överdrivet många.

Fru talman! Jag tror att jag på grund av hostanfallet måste avbryta mig här och inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 48 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Fru talman! Bertil Lidgard tog inledningsvis litet raljant upp vad jag sade i mitt anförande angående centerns decentraliseringsfilosofi och sade att det inte är fråga om någon stor sak. Nej, men vad jag har vänt mig emot är utvecklingen på många områden mot centralisering, som ur min synvinkel är mycket illavarslande. Om det vore en så liten fråga som Bertil Lidgard vill hävda att det är, hur kan det då komma sig att så många riksdagsledamöter från samtliga partier har motionerat i frågan?

Den här omorganisationen kommer, såvitt jag kan förstå, att innebära en hel del merarbete. En fråga som man har anledning att ställa sig i sammanhanget är: Kommer inte den föreslagna omorganisationen att innebära att arbetet allvarligt störs vid länsåklagarmyndigheterna? Vi vet att arbetsbelastningen på de regionala åklagarna är mycket stor. Kommer inte den här omorganisationen att betyda men för arbetets behöriga gång?

Anf. 49 BERTIL LIDGARD (m) replik:

Fru talman! I all korthet vill jag säga att det kan hända att jag raljerade litet grand med decentraliserings-centraliserings-filosofin, när den tog sig uttryck på det här området. Jag kan verkligen försäkra Gunilla André att ingen av

dem som har deltagit i det här resonemanget och tillstyrkt att vi skulle få 13 länsåklagarregioner över huvud taget har haft någon fundering på decentralisering eller centralisering, utan syftet har varit att skapa en organisation med tillfredsställande flexibilitet, så att de som arbetar där verkligen skall kunna fullgöra de funktioner som vi väntar oss av dem.

Anf. 50 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Fru talman! Jag kan då bara konstatera att frågan om centralisering och decentralisering i alla fall i mycket hög grad tycks intressera enskilda riksdagsledamöter från samtliga partier. Det är jag glad över.

Anf. 51 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Fru talman! När riksdagen i dag behandlar frågan om åklagarväsendets regionala organisation, skall den också fatta beslut om lokaliseringen av länsåklagarkansliet i den region som skall omfatta Blekinge-Kronobergs och Kalmar län.

Karlskrona är i dag kansliort i den största av de båda regioner som föreslås skall bilda en ny gemensam region, nämligen i den nuvarande Blekinge-Kronobergs-regionen. Det är f. ö. en av de regioner som Bertil Lidgard hänvisade till i sitt inledningsanförande och som enligt honom fungerar väl. Det faktum att Karlskrona redan är kansliort i den största av de båda regionerna vore kanske argument nog för att behålla Karlskrona som kansliort. Men så enkla och självklara argument räcker naturligtvis inte i det här sammanhanget.

I proposition 1982/83:158 om åklagarväsendets regionala organisation m. m. förordas i stället Kalmar som kansliort. De skäl som ligger bakom anges vara geografiska förhållanden. Till detta förslag ansluter sig nu utskottet.

Vi har i motion 1982/83:2394 klart visat att den geografiska belägenheten inte har någon relevans när det gäller placeringen av regionkansliet i det här fallet. Avståndet från Karlskrona och Kalmar till samtliga inom regionen befintliga åklagarmyndigheter är praktiskt taget identiskt. Skillnaden uppgår faktiskt till en enda kilometer.

Eftersom det sålunda inte finns några geografiska skäl för att välja Kalmar, måste valet grundas på andra kriterier. Vi hävdar för vår del att det finns tungt vägande regionalpolitiska skäl för att inte flytta bort ytterligare statlig verksamhet från Karlskrona. Jag skall här ange några av de skälen.

Ser vi bakåt kan vi exempelvis finna att staten under de senaste 30 åren inom den militära sektorn i Karlskrona har dragit in arbetstillfällena som motsvarar ett infanteriregemente eller en flygflottilj vart femte år.

Mellan 1975 och 1980 har sysselsättningen vid statliga myndigheter i Karlskrona minskat med 4 %, medan den i riket i övrigt har ökat kraftigt.

Inom den statliga affärsdrivande verksamheten har under samma tidsperiod över en tredjedel av arbetstillfällena flyttats bort från Karlskrona. Under samma period har sysselsättningen i dessa verksamheter ökat i riket,

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Åklagarväsendets
regionala organisation*

Onsdagen den
30 november 1983

*Åklagarväsendets
regionala organisa-
tion*

och den har ökat kraftigt i alla kommuner av jämförbar storlek i södra Sverige.

Faktum är att Karlskrona är unikt i landet. Det är nämligen så att inget annat primärt centrum eller ingen residensstad – vilket man vill – har utsatts för en så omfattande nedskärning av den statliga sysselsättningen. I samtliga andra primära centra och residensstäder har den statliga sysselsättningen ökat. Kommunen är också ensam om att ha haft en vikande befolkningsutveckling under perioden 1950–1982.

Bland de nedskärningar som nyligen har skett eller aktualiserats kan nämnas personalminskningar vid Karlskronavarvet – vilket som bekant tillhör Svenska Varv –, indragning av riksbankens avdelningskontor i Karlskrona – det beslöt riksdagen om så sent som i våras –, nedläggning av Sveriges Televisions Blekingeredaktion, nedläggning av statens provningsanstalts filial, flyttning av kustbevakningens sambandscentral till Malmö, nedläggning av Trivab – ett företag inom Eiserkoncernen där drygt 60 sömmerskor fick gå –, personalminskningar inom lotsväsendet och personalindragningar vid Uddcomb, som tillhör Statsföretag. Det allra senaste förslaget i den här riktningen gäller Samhällsföretag och skulle, om det genomförs, innebära en förlust på ca 30 arbetstillfällen och dessutom en helt orimlig delning av länet.

Ser vi till vad 1980-talet kan föra med sig, innebär enligt de beräkningar som har gjorts av Karlskrona kommun alla de bäckar små som har flutit och kommer att flyta enbart inom försvaret sammantaget en förlust av 1 117 årsarbeten i denna kommun. Det är en minskning som motsvarar en nedläggningstakt av ett regemente vart tredje eller fjärde år.

Trots de omfattande nedskärningarna av statlig verksamhet har inte någon ny verksamhet flyttats till Karlskrona i samband med utlokaliseringarna av statlig verksamhet i början av 1970-talet. Inte heller statlig verksamhet som har nytillkommit sedan den tiden har förlagts till Karlskrona. Det enda undantaget är Stiftelsen Statshälsan, som har tillfört Karlskrona 15 nya anställningar. Inte heller vid högskoleutbyggnaden har Karlskrona kommit i fråga. Därmed utgör Karlskrona ett av de två länscentra och residensstäder i landet som saknar egen högskola.

Jag vill också påpeka att Karlskrona är residensstad i ett län med mycket stora problem i form av arbetslöshet och att folkmängden som följd därav har minskat sju år i följd.

Mycket stora ansträngningar görs av kommunerna, länsstyrelsen m. fl. för att vända utvecklingen. Just därför måste det med skarpa understrykas att staten genom att i oroväckande takt flytta bort statlig sysselsättning allvarligt undergräver dessa ansträngningar. Statens agerande påverkar ju också enskilda företag, organisationer m. fl. när det gäller att etablera sig i Blekinge.

Varje län har ett primärt centrum, en residensstad, som i större eller mindre omfattning har resurser att ta emot utflyttningsströmmarna, så att de arbetslösa i länens mest utsatta delar inte skall behöva flytta till företrädesvis storstadsområdena. Blekinges primära centrum saknar dessa förutsättning-

ar, och det är, i första hand en följd av nedskärningarna inom den statliga verksamheten.

Fru talman! Frågan om lokaliseringsort för länsåklagarkansliet i den sydöstra regionen kan naturligtvis i det stora perspektivet, när vi talar om organisationen för hela landet, tyckas vara en liten och obetydlig fråga. Jag är ledsen att behöva säga att den för oss blekingar dess värre inte är det. Vi ser tyvärr alltför tydligt hur även denna fråga passar in i ett mönster av händelser, som i samtliga fall lett till att verksamheter flyttats bort från vårt län.

I den här frågan har det dessutom inte presenterats några som helst sakliga argument till stöd för vad som nu föreslås. Några sådana argument kan man inte heller återfinna i justitieutskottets betänkande. Nu får man väl ändå förutsätta att utskottet seriöst har prövat de motioner som har väckts med anledning av propositionen om åklagarväsendets regionala organisation. En seriös prövning måste rimligtvis ha inneburit att utskottet vägt olika sakliga argument mot varandra, innan det tog ställning. Mot den bakgrunden vill jag ställa en fråga till utskottets talesman här i dag. Den frågan lyder: Vilka sakliga skäl grundar utskottet sitt ställningstagande på, när det nu föreslår att vår motion om att Karlskrona skall vara kansliort i den nya länsåklagarorganisationen skall avslås?

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motion 1982/83:2394.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Ralf Lindström, Christer Skoog och Mats Olsson (alla s).

Anf. 52 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Organisationsförändringar inom statsförvaltningen är och kommer att vara nödvändiga för att vi på bästa sätt skall kunna utnyttja och effektivisera befintliga resurser, såväl personellt som materiellt. Åklagarväsendet utgör härvidlag inget undantag.

I justitieutskottets betänkande om åklagarväsendets regionala organisation, liksom i propositionen, föreslås att Kopparbergs och Gävleborgs län skall bilda en region med Gävle som kansliort.

Björn Körlof och jag har i en motion, nr 1982/83:2389, förordat att kansliet för denna region skall förläggas till Falun. Det finns enligt vår mening flera saker som talar för en lokalisering av regionkansliet till Falun.

I Kopparbergs län finns fem åklagardistrikt, i Gävleborgs län fyra. För Falun talar också det mer centrala läget i regionen. Falun har dessutom sedan den 1 juli 1983 en väl fungerande Eko-rotel.

Att Gävle från ekonomiska eller rationella utgångspunkter eller ur lokaliseringssynvinkel skulle vara bättre än Falun som kansliort finns inte dokumenterat, vare sig i propositionen eller i betänkandet. Därför synes det mig något märkligt att utskottet inte beaktat våra synpunkter i motionen.

Eftersom utskottet enhälligt godtagit Gävle som kansliort ser jag ingen

*Åklagarväsendets
regionala organisation*

möjlighet att här i kammaren få till stånd någon ändring av utskottets ställningstagande. Jag kan endast, herr talman, beklaga att vi inte fått gehör för våra synpunkter i utskottet.

Anf. 53 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Mot bakgrund av det stora antalet motioner som har väckts med anledning av propositionen om åklagarväsendets regionala organisation finns det tydligen en mycket stor tveksamhet inför förslaget. Såvitt jag förstår har också utskottet haft lång tid på sig för att bli klart med sitt ställningstagande. Genom sammanläggningen av åklagardistrikt får man, enligt förslaget, en bredare bas och större flexibilitet för att bedriva sitt arbete, men jag kan inte finna att man ökar nämnvärt i slagkraft. Genom en organisationsförändring av detta slag kan jag inte finna att man får en bättre organisation.

Det råder allmän enighet om att stärka bekämpningen av i första hand den ekonomiska brottsligheten och narkotikabrottsligheten, och det sker bäst, tror jag, om man utgår från den nuvarande organisationen.

Det faktamaterial som finns i åklagarutredningen och som har legat till grund för propositionen talar inte för att man får den lämligaste organisationen genom att minska antalet regioner.

Organisationen inom andra verksamhetsområden – som åklagarna i det praktiska arbetet och i synnerhet de regionala åklagarna är nära beroende av – såsom polisen, bl. a. länspolischefen och Eko-grupper, beskattningsväsendet och konkurstillsynen inom exekutionsväsendet, ligger numera fast och har en regional indelning som är byggd på länsindelningen. Att frikoppla frågan om den regionala indelningen av åklagarväsendet från de närliggande verksamhetsområdena synes olämpligt och i hög grad effektivitetshindrande.

Till detta kommer också att större enheter i regel kräver mer administrativt arbete, vilket skall utföras av en i stort sett oförändrad personalstyrka.

När det sedan gäller själva indelningen i regioner skall Skåne enligt förslaget utgöra en region, med Malmö som kansliort. Det innebär att Skåne blir en stor region, med tio lokala åklagarmyndigheter.

När man har stannat för Malmö som kansliort har man gått alltför enkelt till väga. Att Malmö är stort befolkningsmässigt får inte vara avgörande vid lokalisering dit av statlig myndighet. Det finns ju andra synpunkter som man bör väga in när man väljer kansliort. Enligt propositionen är de geografiska avstånden korta och kommunikationerna goda i Skåne, vilket gör att myndigheter mycket väl kan placeras i andra delar av landskapet.

När man gör sådana här förändringar måste man se till hur det fungerar i dag och i framtiden. Inom samhällssektorn genomför man just nu sektorsvisa förändringar av den regionala förvaltningen. I våras behandlades här riksbanken, i dag är det åklagarväsendet, och man håller också på med en förändring av Samhällsföretag.

Vi har märkt att när det gäller regionala förändringar i Skåne väljer man nästan alltid Malmö som centralort. Om detta fortsätter får det naturligtvis mycket allvarliga konsekvenser, genom att det rubbar den regionalpolitiska balansen i landskapet. Jag tror att det upplevs på samma sätt i andra delar av

landet, där man går till väga på samma sätt. Jag kan alltså inte acceptera denna utveckling, som naturligtvis skapar oro och mycket stora problem i framtiden.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till motion 2390, vilket innebär att riksdagen avslår propositionens förslag om ändrad regional indelning av åklagarväsendet i vad avser Skåne.

Anf. 54 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! När vi nu debatterar åklagarväsendets regionala organisation sägs det bl. a. att det skall ske effektiva förstärkningar på det regionala planet. De regionala åklagarmyndigheterna föreslås få en bredare bas och större flexibilitet för att kunna bemästra de ökade problemen med omfattande, komplicerade och tidskrävande mål. Man vill särskilt komma åt mål om ekonomisk brottslighet.

Utskottet menar att den nuvarande organisationen skulle vara sårbar och att det skulle råda brist på flexibilitet.

Jag har en känsla av att man skapar nya problem och nya tidskrävande aktiviteter – kanske t. o. m. en inte förutsedd sårbarhet genom de stora avstånd som nu skapas.

Som vi framhållit i motion 1982/83:2392 har våra erfarenheter av små myndigheter visat att de som har skötts väl har varit till stor nytta för både allmänhet och samhälle. Korta avstånd från allmänheten till myndigheter är en viktig angelägenhet – en faktor som inte skall underskattas i ett demokratiskt system. Det finns stor risk för att de avstånd som nu skapas i Kopparbergs och Gävleborgs län med Gävle som kansliort medför isolering och svårigheter att bedriva ett effektivt arbete. Långa avstånd medför – såvitt jag kan förstå – mycket restid, vilket knappast kan förbättra effektiviteten.

Finns det nu tillräckliga skäl för en sammanslagning av åklagarväsendet på det regionala planet i Kopparbergs och Gävleborgs län – vilket jag ifrågasätter, bl. a. med tanke på de stora avstånden – borde Falun vara den naturliga kansliorten. Jag hoppas verkligen att regeringen tar hänsyn till de praktiska omständigheterna, där avstånden och möjligheterna att placera den nya länsåklagarmyndigheten mitt i en tänkt region får väga tungt. Att placera en myndighet i regionens ytterområden måste vara fel, när möjligheten till en placering mera centralt för hela området finns – vi har i motionen anvisat att det skulle vara till fördel för det framtida arbetet.

Herr talman! Jag hoppas att regeringen tar denna hänsyn när de framtida kansliorterna skall läggas fast. Falun bör bli kansliort för åklagarväsendets framtida regionala organisation när det gäller Gävleborgs och Kopparbergs län.

Anf. 55 RUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är inte ofta som enskilda motionskrav tillstyrks i utskottet, så att man får anledning att ge utskottet en eloge. Speciellt tillfredsställande känns det när utskottet har tagit hänsyn till vårt förslag att låta Älvsborgs län vara kvar som egen åklagarregion. Jag noterar också att

det råder total enighet bland samtliga riksdagsledamöter från norra Älvsborg på denna punkt.

Det är inget tvivel om att Älvsborgs län med sina 4 lokala myndigheter och 22 åklagare redan i dag har underlag för 2 länsåklagare och därmed väl fyller kraven för denna nya regionindelning.

Herr talman! Jag delar helt utskottets uppfattning att den i propositionen föreslagna Göteborgsregionen hade blivit alldeles för stor och otymplig. Därför kommer jag självfallet att vid voteringen stödja utskottets förslag.

Anf. 56 LISA MATTSON (s):

Herr talman! Jag tror att det förtjänar att påpekas att 26 motioner, ofta återopade i denna debatt, har väckts med anledning av propositionen om länsåklagarväsendet. De allra flesta motionerna, och samtliga från socialdemokratiskt håll, har accepterat propositionen som sådan. Det enda man från olika regioner och länsdelar har motionerat om är lokaliseringssorten. Vi har full förståelse för att man kan ha varierande synpunkter på detta.

Jag tror att en del av det som står i det särskilda yttrandet av Björn Körlof förtjänar att läsas upp. Han hör till dem som delar den uppfattning som tidigare förts fram om Falun som lämplig kansliort, och han säger i det särskilda yttrande som är fogat till justitieutskottets betänkande nr 6 bl. a. följande: "Den övergripande synpunkten att inte rubba kompetensfördelningen mellan riksdag och regering får dock anses väga tungt -- --."

Jag tror att det behöver påpekas för kammaren att vi har en vedertagen kompetensfördelning mellan regering och riksdag. Riksdagen brukar acceptera de lokaliseringssorter som regeringen föreslår. Därför har vi i vårt arbete i utskottet mest lagt effektivitetssynpunkter på det framlagda förslaget.

Man bör kanske peka på att sedan åklagarväsendet hade förstatligats fäste riksåklagaren efter endast några år statsmakternas uppmärksamhet på svagheter i den organisation som hade skapats. Vi är övertygade om att man nu får ett bättre underlag för den regionala verksamheten, och det är alldeles nödvändigt på grund av den ökade måltillströmningen och med hänsyn till att brotten har blivit grövre och allt svårare att utreda.

Vi har som sagt granskat förslaget ur effektivitetssynpunkt, och vi har inom majoriteten i utskottet funnit att vi vill tillstyrka förslaget med ett, men ett ganska väsentligt, undantag. Där har vi också lagt vikt vid effektivitetssynpunkten. Vi tycker att den stora svagheten i det framlagda förslaget var att man i en region med över 900 000 invånare, Göteborgsregionen, ville slå ihop Hallands län, Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län till ett regionalt område. Vi sade oss att det skulle bli ett alltför stort verksamhetsområde både geografiskt och med tanke på arbetsunderlaget. Vi har alltså föreslagit en uppdelning, som vi tror bättre kommer att tillgodose kraven på effektivisering av länsåklagarmyndigheternas arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 57 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Jag måste be Lisa Mattson om ett förtydligande. Jag uppfattade nämligen hennes inlägg på det sättet att hon ansåg att det inte var några socialdemokrater som hade gått emot regeringens förslag beträffande den regionala indelningen. Men både motion 2382 av Jan Fransson m. fl. socialdemokrater från Skaraborgs län och motion 2390 av Börje Nilsson m. fl. socialdemokrater – den motion som Börje Nilsson här har yrkat bifall till – går ju ut på att man önskar avslå propositionens förslag i vad gäller ändrad regional indelning. De som tidigare har varit uppe här i talarstolen, Börje Nilsson undantagen, har inte yrkat bifall till sina motioner, men man kan göra konstaterandet att om de vill få sina önskemål tillgodosedda har de bara att rösta på centerreservationerna.

Jag kan alltså konstatera att det inte är några talare som har yrkat bifall till sina motioner, förutom Börje Nilsson. Jag utgår från att detta inte kan tolkas på annat sätt än att de vill verka i det tysta och sedan i omröstningen lägga sina röster på centerreservationerna. Det är i så fall ett rakryggt och konsekvent handlande.

Anf. 58 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att den medgivna repliken avsåg Lisa Mattsons anförande.

Anf. 59 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Jag reagerar litet när Lisa Mattson talar om formuleringarna i det särskilda yttrandet, om lokaliseringsorter, och hänvisar till den kompetensfördelning hon anser bör råda mellan riksdag och regering i de här fallen. Det måste väl ändå vara så, Lisa Mattson, att om det väcks en motion här i kammaren skall denna motion behandlas lika seriöst som alla andra förslag, och utskottet skall kunna presentera en motivering till att det inte är berett att följa de förslag som förs fram i motionen.

Lisa Mattson nämnde också någonting om att utskottet skulle ha lagt effektivitetsskäl till grund för bedömningarna i det här fallet. Jag skulle då vilja fråga Lisa Mattson vad det är som säger att länsåklagarkansliet skulle fungera effektivare i Kalmar än i Karlskrona.

Anf. 60 LISA MATTSON (s) replik:

Herr talman! Gunilla André hörde tydligen inte tillräckligt noggrant på vad jag sade. Jag konstaterade att åtskilliga av de motioner som har väckts, och samtliga från socialdemokratiskt håll, har varit kritiska till regionindelningen och till lokaliseringsorterna, men ingen har tagit avstånd från de tankegångar som ändå finns i propositionen, nämligen att man måste effektivisera länsåklagarverksamheten och alltså komma ifrån det tidigare förhållandet med enmansmyndigheter. Inte någon talare, och ytterst få av motionärerna, har yrkat avslag på propositionen som sådan, endast när det gäller detaljer.

När det gäller Yvonne Sandberg-Fries motion har vi från utskottets sida

haft tillfälle att väga den inte bara en gång utan två gånger, eftersom den har varit aktuell i annat sammanhang. Vi har mycket noggrant tagit del av samtliga motioner. Vi har emellertid också funnit att det har varit mycket svårt att nå enighet om olika orter, och då har vi tyckt att det har varit bättre att följa den praxis som utarbetats – den kompetensfördelning mellan regering och riksdag som vi brukar följa – och pröva det hela ur effektivitetssynpunkt.

Anf. 61 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! När Lisa Mattson säger att den socialdemokratiska motionen från Skaraborg gäller en detalj, kan jag hålla med om detta. Skaraborg är ju en detalj i landet som helhet, men för oss som bor och verkar där är det en ganska viktig detalj.

Anf. 62 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Om jag förstår Lisa Mattson rätt, innebär hennes resonemang, att även om vi i sak har rätt i vår argumentation, kan utskottet icke biträda det förslag som vi har väckt i vår motion. Jag måste verkligen beklaga att det inte finns möjlighet att här i riksdagen påverka i en sådan fråga, som för vår kommun och vårt län faktiskt är ganska viktig.

Huruvida Lisa Mattsons inlägg skall tolkas så, att utskottet väntar sig att regeringen skall göra en förnyad bedömning av vilka orter som är lämpliga i det här sammanhanget, har jag inte riktigt klart för mig. Det vore naturligtvis mycket angenämt om så vore fallet.

Anf. 63 LISA MATTSON (s) replik:

Herr talman! Gunilla André kan vara övertygad om att jag som gammal skaraborgsbo inte anser att synpunkter från Skaraborg är oväsentliga. Men jag menade att Skaraborg trots allt är en detalj i mönstret. Vi har sett frågan ur en mer övergripande synvinkel.

Till Yvonne Sandberg-Fries: När utskottet har accepterat propositionens förslag har vi också efter prövning accepterat att det blir Kalmar och inte Karlskrona.

Tredje vice talmannen anmälde att Yvonne Sandberg-Fries anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 64 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Med tillfredsställelse kan vi motionärer bakom motion 2388, som berör Älvsborgs län, konstatera att utskottet gått emot regeringens ursprungliga förslag. Vi yrkade avslag på propositionen, med motiveringen att den föreslagna storregionen skulle bli alltför omfattande både befolkningsmässigt och till ytan. Utskottet konstaterade samma sak.

Rune Johansson sade tidigare här att man inom länsdelen är ganska överens om vår motion. Det är tillfredsställande att man ibland kan få igenom en motion. Vi ansåg det i alla fall helt onödigt att skapa en sådan

region, som dessutom skulle bidra till en minskning av effektiviteten. Jag tror att samtliga motionärer pekade på detta med effektiviteten. Genom den här storregionen skulle kontakterna mellan länsåklagaren och myndigheterna i länet försvåras. Förslaget om Älvsborgs län kanske var litet extremt, därför att det skulle ha blivit allra störst som region. Förmodligen tyckte utskottsmajoriteten också så, även om man nu inte vill erkänna det.

Lyckligtvis genomförs inte det ursprungliga förslaget, utan utskottet har annan syn än vad regeringen har.

Herr talman! Jag tackar utskottet för detta initiativ.

Anf. 65 RUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hoppas för Ingvar Karlssons i Bengtsfors egen del att reservation 2 inte vinner kammarens bifall, för där yrkas avslag på den motion som Ingvar Karlsson står bakom.

Anf. 66 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Om reservation 2 skulle vinna, skulle det inte innebära någon förändring. Så det har ingen betydelse, Rune Johansson.

Anf. 67 RUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Om reservation har någon betydelse eller ej får väl reservanterna avgöra. Låt mig bara citera de tre sista raderna i reservation 1:

”Utskottets ställningstagande innebär att något särskilt uttalande inte påkallas med anledning av de motionsyrkanden som går ut på andra regionindelningar eller andra kansliorter än vad regeringen föreslagit.”

Anf. 68 KARL BOO (c):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i vad Gunilla André sade, nämligen att nu sveper en centraliseringsvåg över landet. Den fråga som vi nu diskuterar är en av de många som kommer in i bilden i det avseendet.

Jag vill erinra om att när utredningen på sin tid lade fram sitt förslag om en förändrad åklagarorganisation, bildades enligt förslaget en region av Västmanland och Dalarna i Kopparbergs län. I propositionen föreslås en annan indelning, som i en senare bedömning tydligen ansetts innebära en bättre planering.

Det är ju ändå så, att Kopparbergs län till den geografiska strukturen har varit – och kommer att förbli – de stora avståndens län. Det finns nu två länsåklagare och fem lokala myndigheter med 15 åklagare. Det råder inget tvivel om att det förslag som nu föreligger innebär en betydligt försämrad service- och kontaktorganisation. Därutöver vill jag framhålla att det första förslaget rönt stort motstånd från länets samtliga myndigheter med länsstyrelsen i spetsen. Likadant har det blivit med de senare förslagen. Det betyder att den här reformen genomförs mot en opinion i Kopparbergs län som är mycket starkt kritisk till den förändring som nu föreslås.

Vi menar att Kopparbergs län också i fortsättningen borde vara en region –

och det är det som föreslås i den motion som vi har väckt från centerhåll i detta ärende.

När det nu föreslås en region med Gävle som huvudort, så medför det självfallet ytterligare en förändring av den bild som jag här tidigare har försökt redovisa. När mina länskolleger Margareta Gard och Ove Karlsson här pläderar för Falun som huvudort, så har de ju redan därmed låtit tåget gå ifrån sig – i och med att de går med på att det skall bli en storregion. Ove Karlsson var för sin del kritisk, men han ställde ändå inte något yrkande. Det anförande som hölls här innebär, Ove Karlsson, ett självklart biträdande av reservation nr 1. Det kan annars bli så, att även i den här frågan går tåget ifrån Ove Karlsson. Det har det bokstavligen gjort i en annan fråga som hade direkt med tåg att göra – på Västerdalsbanan.

Det går inte, Ove Karlsson, att här i riksdagen gå med på en centralisering och sedan åka hem till länet och säga att man är emot en centralisering. Det håller inte.

Jag vill gärna, herr talman, säga att det är viktigt att vi har klart för oss vilka beslut som i princip fattas här och hur de kommer att tillämpas och utfalla i den praktiska verklighet som de ändå skall fungera i.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1.

Anf. 69 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara kort säga till Karl Boo, att jag förordar Falun som kansliort för den nya organisationen. Med detta har jag inte tänkt ta upp någon tågdebatt i den här frågan.

Anf. 70 KARL BOO (c):

Herr talman! Jag ville bara erinra Ove Karlsson om att det inte går att tala med två tungor – en i riksdagen och en hemma i länet. Det här blir i så fall den andra frågan på mycket kort tid där sådant förekommer. Det var alltså det, herr talman, som jag ville klarlägga här i kammaren, så att vi kan ha en ren debatt tills vi kommer hem i länet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (riktlinjer för åklagarväsendets regionala organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 52 för reservation 1 av Gunilla André och Elving Andersson. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (kansliort i Kalmarregionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 1982/83:2394 av Yvonne Sandberg-Fries m. fl. – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna 1982/83:2365 av Bo Lundgren m. fl., 1982/83:2390 av Börje Nilsson m. fl. samt 1982/83:2393 av Karl Erik Olsson och Einar Larsson – bifölls med åklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1983/84:5 Ändrade regler för god mans förvaltning av fast egendom

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Begreppet lagligen undertecknad originalhandling i datasammanhang

Föredrogs lagutskottets betänkande 1983/84:6 om vissa avtalsrättsliga frågor.

Anf. 71 KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Detta är ett begravningstal, så ingen behöver höra på!

Folkpartiet är inte representerat i lagutskottet, och jag vill därför ta till orda bara ett ögonblick för att kommentera behandlingen av vår partimotion om data, nr 513. Den handlar i den punkt som här är i fråga om hur svårt det är att i elektronisk penningöverföring veta om en handling som motsvarar en check, växel eller annat värdepapper verkligen är signerad av den som har rätt att signera handlingen.

Vi motionärer har krävt en utredning om detta. Utskottet avstyrker inte precis hundra procentigt motionen men anser att den inte kräver någon åtgärd, därför att vissa praktiska problem som ligger nära det som behandlas i motionen håller på att utredas på internationell nivå.

Jag vill till detta bara säga att jag inte tror att det ärade lagutskottet riktigt har förstått hela problemet. Om jag undertecknar en check med min namnteckning, så är den värd summan som står på checken – förutsatt att jag har summan på mitt konto. Om jag i stället tar fram en stämpel med min namnteckning eller ritar en krumelur vilken som helst på checken, så är den inget värd alls. På samma sätt är det naturligtvis om någon annan undertecknar checken. Skillnaden är lätt att se. Men det är mycket svårt att upptäcka och kontrollera detta, om summan i stället överförs elektroniskt.

Därför är det ingalunda särskilt svårt för en dataoperatör, som inte ens behöver vara särskilt avancerad i sin teknik, att bryta sig in på en datalinje till en bank och förvirra dess elektroniska utbetalningssystem, så att pengarna kommer in på hans eget konto. År 1980 var det en hittills okänd person som lyckades lura Morgen Guaranty Bank i New York att acceptera ett falskt

telex som beordrade banken att skicka 21 miljoner dollar till en annan bank. Boven i det här dråmat lyckades aldrig få ut pengarna, därför att han skickade dem från bank till bank ett slag, och till slut var det någon som anade oråd. Men det finns andra som har varit duktigare. Mörkertalet när det gäller databrott anses som bekant vara uppåt 90 %, så de flesta av dessa brott får vi aldrig höra talas om.

En säker teknik för att identifiera utställaren av en värdehandling via datanät finns ännu inte, men arbete är på gång, och en vacker dag kanske det lyckas. Jag anser fortfarande att de i Sverige som ägnar sig åt frågan om vår ekonomiska brottslighet och vår sårbarhet borde se närmare på detta.

Jag accepterar utskottets skrivning för denna gång, även om den utredning om mångfaldigade checkar som omnämns i betänkandet egentligen inte kommer till pudelns kärna. Men jag lovar, herr talman, att återkomma. Databovarna återkommer också. Det kan vi alla lita på.

Anf. 72 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Eftersom Kerstin Anér inte ställde något yrkande vill jag bara säga att det var en intressant motion och att det var intressant att få den vidareutvecklad här i kammaren; allt det som sades här framgår icke av motionen.

Jag är glad över att Kerstin Anér ändå är nöjd med utskottets hemställan, och jag yrkar bifall till den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Sjunktimmer

Föredrogs lagutskottets betänkande 1983/84:7 om sjunktimmer.

Anf. 73 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag har inget yrkande när det gäller detta betänkande utan vill bara göra några kommentarer.

Vi har från vårt parti under många år tagit upp frågan om sjunkvirket i landets vattendrag. Det handlar om många miljoner stockar som finns på älv- och sjöbottnar och som kunde tas till vara. Om så skedde skulle det betyda en hel del arbetstillfällen, råvarutillskott till industrin och en bättre vattenmiljö. Det finns alltså, enligt vad vi kan se, bara fördelar att vinna på att något händer på detta område.

Det här motionskravet har beretts i två utskott, eftersom det enligt vår mening behövs både en lagreglering och en organiserad verksamhet för bärning av detta virke. Det senare får jag anledning att återkomma till när betänkandet från jordbruksutskottet skall behandlas.

Vi har i vår motion föreslagit en lagregel som skulle innebära att detta virke

skulle anses ha övergått i statlig ägo. Nu har fyndlagstiftningsutredningen föreslagit en ändring i lagen om allmän flottled så att det skulle stå var och en fritt att ta upp sådant virke.

Det betyder att vårt motionskrav inte till 100 % har tillmötesgåtts, men att en rättslig reglering nu kan ske, och det är vi mycket tillfredsställda med. Vi har under alla de år som vi motionerat i frågan ansett det mycket angeläget att något händer på detta område, och det framgår av betänkandet att även utskottet har den uppfattningen. Man kan väl undra varför det skulle behöva ta så lång tid att få den här frågan löst och om inte detta skulle ha kunnat ske snabbare, men vi får väl stödja oss på det gamla ordspråket "bättre sent än aldrig".

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

11 § Föredrogs

trafikutskottets betänkanden

1983/84:1 om trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m. m.,

1983/84:4 om godkännande av överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB (prop. 1983/84:15) samt

1983/84:5 om godkännande av vissa delar av ett avtal mellan staten och Rederiaktiebolaget Gotland m. m. (prop. 1983/84:14).

Anf. 74 TREDJE VICE TALMANNEN:

Trafikutskottets betänkanden 1, 4 och 5 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang.

Först upptas trafikutskottets betänkande 1 om trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m. m.

Trafiksäkerhet och trafikföreskrifter m. m.

Anf. 75 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! När riksdagen i fjol hade att behandla en trafiksäkerhetspolitisk proposition som mittenregeringen hade framlagt uttalade riksdagen bl. a. att målsättningen för det framtida trafiksäkerhetsarbetet skall vara att få ned antalet dödade och skadade i trafiken. Det är en stor uppgift, mycket stor. Alla känner till de tragedier som följer i spåren av trafikolyckorna, vilka dess värre har ökat i antal under senare tid.

Det är naturligtvis flera komponenter som samverkar när det gäller att få till stånd en ökad trafiksäkerhet – vägarna och deras beskaffenhet, fordonens beskaffenhet och sist men inte minst föraren och dennes ansvar samt skicklighet.

Man talar ofta om utbildning och information, och det är naturligtvis viktiga delar i detta sammanhang. Vi har också som en följd av propositionen

i följd lagt över en hel del av informationsverksamheten i trafiksäkerhetsfrågor på NTF, en i Folkrörelsesverige väl förankrad organisation.

Antalet offer i motorcykelolyckor har ökat dramatiskt under senare tid. I år har hittills 70 motorcyklister omkommit, vilket nästan är en fördubbling jämfört med förra året. Av dessa 70 var nästan samtliga förare av tunga motorcyklar.

För att motverka en utveckling i denna ödesdiga riktning – och den utvecklingen har varit påtaglig inte bara i år utan under de senaste åren – föreslog mittenregeringen våren 1982 att innehavare av körkort för lätt motorcykel skulle genomgå praktisk vidareutbildning som avslutades med särskilt förarprov för att de skulle få köra med tung motorcykel. Som de flesta känner till efter den debatt som förevarit får den som klarat körkort för lätt motorcykel vid 16 års ålder automatiskt flytta över till en tung motorcykel som helst vid 18 års ålder. Vederbörande behöver inte på minsta sätt redovisa om han eller hon är i stånd att föra en så tung och stor maskin.

Vårt förslag avslogs emellertid i följd av en riksdagsmajoritet bestående av moderater och socialdemokrater. Jag hade ett intryck av att man var medveten om utvecklingen men att man ändå ville fälla förslaget i propositionen på den punkten. I debatten sades det t. o. m. att regeringen i propositionen hade lagt fram förslag om körkort och annat krångel. Jag har faktiskt litet svårt att förstå det resonemanget.

I vår trafikpolitiska motion i januari i år upprepade vi vårt krav. Jag hade förhoppningar om, med hänsyn till den utveckling som har varit, att en riksdagsmajoritet ville ta tag i dessa för trafiksäkerheten så viktiga frågor. Men även nu i höst avvisar samma riksdagsmajoritet förslaget i vår motion. Det är således identiskt med förslaget i propositionen i följd, nämligen att den som fyllt 18 år skall genomgå ett förarprov för att kunna gå över från lätt till tung motorcykel.

Utskottsmajoriteten talar fortfarande om att det behövs information och utbildning, och det är bra. Ingen motsäger det. Men det gäller ju att nå alla motorcykelförare, och tydligen når man inte alla tillräckligt kraftfullt med enbart information och utbildning. Det måste till något slag av avslutning på detta i form av körkortsprov eller förarbevis. Det handlar ju inte enbart om motorcyklister själva utan i stor utsträckning också om alla medtrafikanter på vägarna. De har också rätt att känna största möjliga säkerhet. Och vi har inget bättre instrument att öka säkerheten än utbildning. Men det vore som sagt önskvärt att den avslutades med ett körkortsprov som ett bevis på körskicklighet.

Med hänsyn till de rapporter som har kommit under de senaste dagarna har kommunikationsdepartementet för avsikt att samla olika berörda intressenter. Så har också skett. Det är naturligtvis ett steg i rätt riktning. Jag hoppas att det ger ett ordentligt resultat.

Det är bra att kommunikationsdepartementet nu är berett att ta tag i detta ärende igen. Snabbast skulle man nå resultat, om en majoritet här i riksdagen i dag stödde den reservation som vi har fogat till detta betänkande. Vi föreslår att man redan nu skall ta det steg som man säkerligen kommer att få

ta. Jag förstår inte den tvekan som majoriteten här visar. Vad väntar man ytterligare på, innan man vill fatta beslut om införande av körkort för tung motorcykel. Det gäller ju att rädda människoliv. Med tanke på olycksfallsstatistikens utveckling under det senaste året och de senaste månaderna förstår jag inte vad som måste till ytterligare för att man skall vidta de åtgärder som jag anser vara helt nödvändiga. Jag hoppas innerligt att det inte är fråga om några prestigehänsyn med tanke på att denna fråga har ventilerats tidigare.

Jag yrkar bifall till den reservation som vi har fogat till detta betänkande.

Anf. 76 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Av de 23 punkter som riksdagen nu har att ta ställning till i samband med behandlingen av trafikutskottets betänkande nr 1 är det bara en enda som har blivit föremål för omröstning i utskottet. För den som hastigt tar del av utskottsbetänkandet kan det synas som om utskottet har ägnat sig åt s. k. motionslakt. Men jag vill gärna framhålla att alla de motioner och förslag som har behandlats i detta trafiksäkerhetsbetänkande har blivit föremål för mycket noggrann behandling i utskottet. I 14 punkter har visserligen förslagen blivit avstyrkta utan reservationer och i 7 punkter har de lämnats utan åtgärd. Bara en enda punkt har lett till tillkännagivande.

Trafiksäkerhetsarbetet är mycket uppmärksammat av riksdagens ledamöter och har också blivit föremål för ett stort antal motioner, som berör det mesta från gångtrafikanter till bussar och från reflexer till väggupp. I motion nr 1942 har jag föreslagit att en obligatorisk mopedförarutbildning skall införas. Den enda formella bestämmelse som nu finns för att man skall få framföra moped är att föraren har fyllt 15 år. Flera organisationer har påtalat att detta är en brist, och denna utbildning är naturligtvis fortfarande lika angelägen.

Utskottet konstaterar emellertid att regeringen har uppdragit åt trafiksäkerhetsverket att i samverkan med skolöverstyrelsen, Svenska kommunförbundet, trafikskolornas organisationer och berörda frivilligorganisationer klarlägga lämpliga former för mopedförarutbildning. Sedan man har inhämtat denna uppgift skriver utskottet att man f. n. inte kan förorda någon obligatorisk utbildning för mopedförare. Jag har i utskottet nöjt mig med denna skrivning men vill gärna här i kammaren understryka vikten av att arbetet för en mopedförarutbildning inte får avstanna. Det ankommer nu på trafiksäkerhetsverket att fullgöra sitt uppdrag.

I en annan motion, nr 1943, har jag tillsammans med Hugo Bergdahl tagit upp frågan om mopedskyltar. Riksdagen beslöt våren 1982, på förslag av mittenregeringen, att en allmän mopedregistrering skulle ske. Vi har i motionen särskilt betonat vikten av att undvika byråkrati och stora extra kostnader i samband med denna registrering, vilket också förutsattes i beslutet.

Regeringen uppdrog i juni 1982 åt trafiksäkerhetsverket att överväga vad som erfordras för att genomföra det nämnda riksdagsbeslutet. I uppdraget ingick att utreda bl. a. registreringsskyltarnas utformning samt kostnader och finansiering för genomförandet. Enkla lösningar skulle eftersträvas.

Onsdagen den
30 november 1983

*Trafiksäkerhet och
trafikföreskrifter
m. m.*

Efter vad utskottet erfarit har verket numera redovisat sitt uppdrag. Verkets förslag, som f. n. prövas inom regeringskansliet, innebär bl. a. att en avgift på 55 kr. skall tas ut för registreringsskyltarna och att en årlig registerhållningsavgift skall utgå med 40 kr.

Utskottet finner det naturligt att kostnaderna för registrering av mopeder betalas av mopedägarna. Jag har heller inte funnit anledning att motsätta mig en sådan princip, om jag än i någon mån tvivlar på att verket löst uppdraget på det för mopedägarna billigaste sättet.

Utskottet har emellertid förutsatt att regeringen ser till, att dess intentioner i fråga om enkla lösningar blir tillgodosedda. Det är min förhoppning att regeringen, om det är möjligt, vidtar de förenklingar som är nödvändiga för att frågan skall få en sådan lösning, att förutsättningarna i fråga om enkelhet och den för mopedägarna billigaste lösningen förverkligas.

Herr talman! Det skulle naturligtvis finnas anledning att betona andra för trafiksäkerheten viktiga frågor i denna debatt, men jag skall med tanke på kammarens arbetssituation avstå från detta och nöjer mig med att, utan att särskilt kommentera frågan, yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Anf. 77 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Trafiksäkerheten angår oss alla. I vårt land skadas närmare 20 000 människor i trafiken varje år, och ca 700 personer omkommer i trafikolyckor.

Förutom att alla trafikolyckor innebär tragedier för de drabbade och deras anhöriga, kostar de samhället stora summor varje år – enligt en uppgift, hämtad ur trafiksäkerhetsutredningen, ca 5 miljarder per år. I dessa sparsamhetens tider är det ytterligare ett skäl att ägna stort utrymme åt trafiksäkerhetsfrågornas samhällsekonomiska betydelse.

Inom ramen för det nordiska trafiksäkerhetsåret och de aktiviteter som ägt rum över hela landet i år har också allt fler människor börjat intressera sig för frågor som berör trafiksäkerheten. Ett exempel på detta är de aktiviteter som anordnas i folkparkerna på omkring 25 orter. Dessa trafikdagar lockade ca 100 000 besökande. Inom folkparkerna diskuteras nu en uppföljning av årets trafiksäkerhetsdagar, och det är min förhoppning att den skall bli av. Visserligen är 100 000 besökande en stor siffra, men med tanke på den ökning av antalet trafikolyckor som skett under året är det angeläget att alla krafter hjälps åt att informera om riskerna i trafiken och om hur man kan undvika olyckor.

Till de mest positiva erfarenheterna av trafiksäkerhetsåret hör att myndigheter och organisationer som deltagit i de olika aktiviteterna nu har lärt sig att samarbeta på ett betydligt bättre sätt än tidigare, såväl lokalt som regionalt. Det är en erfarenhet som är viktig att bygga vidare på.

Till det negativa hör naturligtvis att vi, sedan vi i riksdagen senast debatterade trafiksäkerhetsfrågorna, har kunnat notera en ökning av antalet olyckor, främst bland cyklisterna och motorcyklisterna. Under de första nio månaderna i år har antalet dödade i trafiken ökat med 28 personer jämfört

med föregående år. Dock har antalet motorcykelåkande och cyklister ökat i antal under senare år, och detta kan ge utslag i olycksstatistiken. Men självfallet får detta faktum inte bli något argument för att statsmakterna bara skall avvakta utvecklingens gång i förhoppningen att den f. n. negativa trenden automatiskt skall vändas till det bättre. Vi har ju här i riksdagen slagit fast att antalet dödade och skadade i trafiken fortlöpande skall minska.

Mot bakgrund av det ökade antalet olyckor bland motorcyklisterna är det kanske förstäligt att ledamöter i den lagstiftande församlingen vill gå snabbt fram med nya lagar och förordningar såsom nya körkortsklasser för motorcykel, ändrade åldersgränser och andra restriktioner, för att därigenom försöka pressa tillbaka den negativa olyckstrenden i denna trafikantgrupp. Men det är inte alls säkert att så blir fallet. I stället löper man en stor risk att skapa en förbudsdjungel av regler och förordningar på trafikområdet, som kommer att bli svåröverskådlig och bland människorna upplevas som krånglig och byråkratisk, utan att man därigenom uppnår den effekt som eftersträvas, dvs. en ökad trafiksäkerhet.

Vi behöver helt enkelt ökade kunskaper för att med kraft kunna angripa problemet med det ökade antalet motorcykelolyckor. Det är därför oerhört viktigt att noga diskutera igenom nya förslag till åtgärder med de organisationer och myndigheter som verkar på trafiksäkerhetsområdet innan man tillgriper lagstiftning eller skapar nya regler, så att reglerna också får en verklig effekt i trafiksäkerhetsarbetet.

En öppen dialog med t. ex. SMC och andra motorcykelorganisationer ger oss värdefulla synpunkter på trafiksäkerhetsfrågorna. SMC har som sin främsta målsättning slagit fast att trafiksäkerheten skall sättas främst i organisationens arbete. Och mot bakgrund av att den organisationen har ca 35 000 motorcyklister som medlemmar kan den säkerligen bidra med värdefulla erfarenheter om hur mc-olyckorna skall kunna begränsas.

Genom att motororganisationerna och myndigheterna gemensamt får noggrant överväga förslag skapas en god grund till förbättringar, vilket i sin tur ger bättre effekt i form av en ökad trafiksäkerhet.

Nyligen har kommunikationsdepartementet startat överläggningar mellan parterna kring frågor som berör förarutbildning, förarprov och fortbildning av mc-förare, men även frågor om skyddsklädsel m. m. I det fortsatta arbetet, som sker i mindre arbetsgrupper, kommer bl. a. behörighetskraven att prövas och riktlinjer att tas fram för hur fortbildningen skall organiseras och genomföras. Detta skall ske under vintern. För att snabbt få i gång fortbildningen och extra informationsinsatser har kommunikationsministern lovat att ta upp frågan i den kommande budgetpropositionen.

Det pågår alltså ett brett upplagt arbete för att minska olyckorna bland de främst drabbade trafikantgrupperna.

I det utskottsbetänkande vi nu behandlar här det rätt stor enighet vid motionsbehandlingen. Endast en reservation har lämnats, och det har skett med anledning av en centermotion som bl. a. kräver särskilt förarprov för behörighet att framföra tung motorcykel. Med andra ord: Reservanterna vill införa ett nytt körkort för att man skall få köra tung motorcykel.

Utskottsmajoriteten vill inte gå lika drastiskt fram, utan avvaktar resultatet av de överläggningar som startas av kommunikationsministern mellan berörda intressorganisationer och myndigheter. Vi förutsätter att man skall finna praktiska lösningar på bl. a. utbildningsfrågorna. Vi vet också att man i dessa arbetsgrupper diskuterar behörighetsfrågorna, och det är bl. a. dessa frågor som reservanterna anser det viktigt att diskutera. Samtidigt markerar utskottsmajoriteten i sin skrivning att om inte förbättringar sker genom dessa åtgärder, måste ytterligare åtgärder vidtas.

Mot den bakgrunden har jag svårt att förstå reservanternas inställning. De organisationer och myndigheter som deltar i de nämnda överläggningarna besitter ju ett stort kunnande. Det är därför angeläget att vänta på resultatet av överläggningarna innan vi eventuellt tillgriper nya restriktioner eller speciella körkort för tung motorcykel.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 78 CLAES.ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Först vill jag gärna säga att jag har den största respekt för motorcykelorganisationernas arbete. Jag har också sagt att utbildningen med fördel kan ske i samarbete med eller under överinseende av dessa organisationer – den kan också arrangeras av dem. På den punkten är det inga meningsskiljaktigheter.

Nästan exakt detsamma som Sten-Ove Sundström nu anförde sades för ett och ett halvt år sedan, när vi i fjol våras diskuterade propositionen. Enda skillnaden är att man nu hänvisar till att det i kommunikationsdepartementet görs vissa överväganden efter det att departementet har haft dessa kontakter. Annars är det exakt samma besked: vi skall vänta och se vad som kommer att hända.

Det hjälper alltså inte att antalet döda i motorcykeltrafiken på ett år i det närmaste har fördubblats. När inte det argumentet biter förstår jag inte, herr talman, vilka argument som måste till för att man skall ta steget från mer allmänt resonemang till handling. Att i detta sammanhang tala om krångel och byråkrati är att resonera konstigt. Jag skall inte säga att det är cyniskt, men det är på gränsen.

Vad det här handlar om är att på allmänna vägar få regler som skall stärka trafiksäkerheten, till gagn för många, framför allt yngre människor, som det här ofta är fråga om, men också för andra som trafikerar vägarna. Jag har som sagt svårt att förstå vilka ytterligare argument som skall kunna tas fram, när inte denna statistik hjälper.

Anf. 79 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Även om vi under de senaste åren har märkt ett starkt ökat intresse för motorcykelåkning, är det egentligen inte förrän under det allra senaste året som vi har fått denna mycket beklagliga olycksutveckling.

Det är naturligtvis mycket lätt att tala om praktisk utbildning och att man skall ta körkort i anslutning till en sådan, men vi vet att det har funnits vissa

problem med att klara av en riktig utbildning i körskolorna. Organisationerna och myndigheterna har inte alltid varit överens om vilka grepp som måste tas för att man skall kunna få till stånd en effektiv utbildning. Det är t. ex. dessa saker som skall diskuteras i de överläggningar som nu sker med bl. a. MC-förarnas organisationer och myndigheterna. Mig veterligt är det första gången som man har tagit ett ordentligt initiativ på detta område. Målsättningen är också att man relativt snabbt skall komma till skott i olika frågor.

Problemet är alltså inte så lätt som Claes Elmstedt här försöker göra gällande. Det är mycket viktigt att man noga överväger de åtgärder som skall sättas in för framtiden för att på så sätt få till stånd rätt åtgärder. Det är angeläget att de åtgärder som man kommer överens om verkligen ger effekt i form av ökad trafiksäkerhet.

Anf. 80 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga denna diskussion. Jag vill bara ställa en fråga till Sten-Ove Sundström: Hur mycket skall antalet olyckor öka för att man, enligt Sten-Ove Sundströms mening, skall vara framme vid den nivå i olycksstatistiken då man bör ta ett sådant här rejält grepp för att pressa ned antalet olyckor?

Anf. 81 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Man har från kommunikationsdepartementets sida verkligen tagit ett nytt grepp genom att man har samlat de berörda intressena.

Om Claes Elmstedt verkligen står för det som han alldeles nyss sade från talarstolen, nämligen att han har respekt för organisationernas arbete, bör han också vara beredd att avvakta de resultat som man i dessa överläggningar kommer fram till. Överläggningarna är viktiga för att vi skall få till stånd riktiga åtgärder, som kan ge effekt i form av ökad trafiksäkerhet.

Anf. 82 STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! Behandlingen av min motion 1982/83:1424 i trafikutskottets betänkande nr 1 ger anledning till vissa reflexioner rörande prioriteringsordningens utarbetande och fastläggande.

Först vill jag till trafikutskottet framföra min uppskattning av att min motion blivit föremål för utskottets grundliga och allsidiga bedömning.

Utskottet finner att motionen behandlar frågor som är "av mycket stor betydelse för trafiksäkerheten". Det gäller trafiksäkerhetskrav, som enligt utskottets bestämda mening icke ger utrymme för avkall på skötsamhet i nykterhetskänseende för innehav av körkort.

Uppfattningen att nu gällande bestämmelser försvårar kontrollen av exempelvis en körkortssökandes nykterhetsförhållanden delar utskottet med mig som motionär. En uppfattning av samma innebörd uttrycks av företrädare för rikspolisstyrelsen och trafiksäkerhetsverket, då de vid hearings inför utskottet hävdade att "informationen om körkortssökandes och körkortshavares nykterhetsförhållanden nu är sämre än förr".

Min motion har även blivit föremål för ett socialutskottets yttrande,

1983/84:1 y. Socialutskottet uttalar att man "har i och för sig stor förståelse för att det från trafiksäkerhetssynpunkt är av vikt att personer som är opålitliga i nykterhetskänseende upptäcks och fråntas rätten att föra körkortspliktigt fordon".

Med uttrycket "i och för sig" signaleras att någon annan faktor än trafiksäkerheten kan komma in i bilden och ges högre prioritet. Två sådana faktorer pekar socialutskottet på, nämligen dels att "innehav av körkort ofta uppfattas som mycket betydelsefullt av den enskilde", dels att "personer med drogproblem drar sig för att söka hjälp av rädsla för att missbruket skall rapporteras till körkortmyndigheten".

De sociala aspekterna vägs här mot trafiksäkerheten, och de förra kommer att väga tyngre genom socialutskottets avstyrkande av min motion.

Trafikutskottet hamnar slutligen på avslagslinjen – f. n., som utskottet uttrycker det – om än med den tveksamhet som kan uttolkas i hänvisningen till socialberedningens delbetänkande, Ds S 1983:16, och förutsätter att den vidare behandlingen av detta betänkande "leder till förnyade, allsidiga överväganden av de spörsmål som motionären aktualiserar".

Ett sådant spörsmål är prioriteringsordningen med avseende på å ena sidan sociala hänsyn till enskild individ och å andra sidan säkerhet till liv och lem för de många ute i trafiken. Här står valet ytterst mellan ett liv med missbruksproblem för en individ och inget liv alls för en eller flera andra individer. Det borde inte föreligga särskilda svårigheter att här fastställa prioriteringsordningen.

Anf. 83 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Under mer än ett årtionde har vi, trots en fortgående ökning av motorfordonsparken, kunnat glädja oss åt ständigt sjunkande olyckstal i trafiken. Bidragande orsaker härtill har varit en rad trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder. Det har gällt bilbälten, motorcykel- och mopedhjälm, varselljus, fartgränser m. m. och ett allt effektivare trafiksäkerhetsarbete med starkt frivilligt inslag. Dess värre har vi, herr talman, under den senaste tiden nödgats notera en viss negativ förändring.

Det totala antalet skadade i trafiken ökade nämligen från 1981 till 1982. Ökningen hänförde sig dock helt till lindriga personskador. Antalet dödade minskade något mellan 1981 och 1982. Första halvåret 1983 har vi dock noterat en ökning även av dödsolyckorna. Ökningen uppgår till hela 27 %.

Man kan emellertid anmärka att en jämförelse mellan första halvåret 1982 och 1983 inte är riktigt rättvisande, eftersom den extremt kalla vintern 1982 ledde till ett ovanligt lågt olyckstal. En jämförelse med ett femårsgenomsnitt ger en mindre dyster bild.

Faktum kvarstår dock att vi har en utveckling när det gäller trafikolyckor som kräver ökad uppmärksamhet och vidgade trafiksäkerhetsinsatser.

Av den aktuella statistiken framgår att antalet dödade förare och passagerare i personbilar alltjämt minskar. Det är två trafikantgrupper – motorcyklisterna och cyklisterna – som nästan ensamma svarar för olycksfallsökningen. Det finns därför goda skäl att ägna dessa grupper speciell

uppmärksamhet, och jag vill hävda att det också görs i trafiksäkerhetssammanhang.

Beträffande motorcyklarna, som redan har varit uppe till diskussion, har antalet ökat påtagligt under senare år. Efter att det har varit ungefär detsamma under hela 1970-talet, knappt 50 000, är det nu uppe i över 100 000.

Det är tio gånger farligare att köra motorcykel än att köra bil. Vetskapen om detta har gjort att frågan om åtgärder för att öka säkerheten vid motorcykelkörning diskuterats i skilda sammanhang. I propositionen hösten 1981 om riktlinjer för det framtida trafiksäkerhetsarbetet m. m., vilken Claes Elmstedt omnämnde, föreslogs bl. a. förarprov för rätten att från 18 år få köra medeltung motorcykel. Vid 20 års ålder skulle rätten utsträckas – utan särskilt prov – att gälla även de tyngsta motorcyklarna.

Riksdagen avvisade den del i propositionsförslaget som gällde ändrade åldersgränser och nya körkortstyper. Sedan vi behandlade denna proposition har utbildningsinsatser gjorts, bl. a. av motorcykelorganisationerna.

Den bistra verkligheten är emellertid att olycksbilden här utvecklats betydligt värre än jag tror någon kunnat ana. Mellan 1982 och 1983 steg, vilket har sagts här tidigare, antalet registrerade motorcyklar med 16 %. Men hittills i år har ett sjuttioal motorcyklister dödats, en ökning med 85 % i jämförelse med föregående år. En klar förändring är också att det i allt högre grad är förare av tyngre motorcyklar som förolyckas. Av 70 dödade var det inte mindre än 63 som åkte på tunga motorcyklar.

Den här alarmerande ökningen av motorcykelolyckorna accentuerar behovet av motåtgärder – inte genom att förbjuda tunga motorcyklar, som en del ansett, utan genom bättre utbildning, både grundutbildning och fortbildning. Kontakter med trafiksäkerhetsverket, rikspolisstyrelsen och NTF visar att man nu breddar sina insatser. Verket utbildar MC-instruktörer, vilka sedan i sina klubbar kan svara för fortbildning. Rikspolisstyrelsen och NTF håller på att ta fram ett lämpligt studiematerial för studiecirklar och självstudier. NTF kommer under 1984 att få informationsmaterial, som riktas till målgruppen MC-förare, och självfallet också till bilister, för att förklara MC-förarnas problem.

Eftersom den tunga MC-trafiken numera är det i särklass största problemet, påkallar den speciella åtgärder. De som överväger att gå över från lätt till tung motorcykel måste nås med information om att skillnaderna mellan att föra en lätt motorcykel och att föra en tung motorcykel är så stora att det är nödvändigt att under sakkunnig ledning skaffa sig särskild utbildning för tung motorcykel. Information av detta slag bör vara en angelägen uppgift för frivilligsidan, inte minst för motorcykelorganisationerna.

Parentetiskt vill jag framhålla att jag gärna ser att motorcykelbranschen tar sitt ansvar i informationssammanhang, bl. a. genom en mer seriös reklam, där framhävandet av toppfarter och accelerationsresurser inte blir det dominerande inslaget.

Jag vill nämna någonting om cyklarna. Det är bara att konstatera att cyklandet har blivit allt populärare och att detta lett till en påtaglig ökning av

antalet olyckor. Problemet har ventilerats en hel del i massmedia under sommaren. Extra kol på brasan blev det när en forskare lät förstå att personer över 55 år av säkerhetsskäl borde avstå från cykelåkning. Skulle vi som råkat ha nått en smula mogen ålder följa förståsigpåarnas alla propåer, blir det väl inte så mycket man får göra. Man får väl se förslaget från den här s. k. experten som en varning att vara försiktig i trafiken. Det är en berättigad varning, som gäller för alla cyklister oavsett ålder.

Det är förklarligt att cykelåkandet ökar. Cykeln är smidig och miljövänlig. Det finns ingen anledning att sätta käppar i hjulet för våra cyklister. Möjligen skulle jag vilja säga till cyklisterna att sätta en stingpinne på cykeln.

Eftersom cykelåkandet ökar är det angeläget att medverka till att det sker i säkrare former. Ett sätt är att separera trafiken genom att bygga särskilda cykelleder. Från statsmakternas sida försöker man genom särskilda investeringsbidrag stimulera kommunerna till fortsatt byggande av cykelleder. För en tid sedan beslöt regeringen om fördelning av 10 milj. kr. för cykelleder och mindre investeringar för kollektivtrafikändamål till de kommuner som inte är egna väghållare.

De kommuner som är egna väghållare kan inom ramen för det generella byggnadsbidraget, schablonbidraget, investera i bl. a. cykelleder i den egna kommunen. Schablonbidraget uppgår till 70 milj. kr. för år 1984.

En bred information om var farorna finns och hur man skall uppträda i trafiken är av stor betydelse. Merparten av cyklisterna är nämligen vuxna personer och svåra att nå med utbildningsinsatser av annat slag. Även om informationen i första hand riktar sig till cyklisterna, måste också andra trafikantgrupper, främst bilisterna, informeras om hur man umgås i trafiken med cyklister.

Herr talman! Låt mig sluta med att säga att vi måste inrikta alla våra ansträngningar på att bryta den trend som vi noterat de senaste två åren när det gäller trafikolycksfallsutvecklingen. Ingen möda får sparas när det gäller att minska riskerna i trafiken.

Till Claes Elmstedt vill jag gärna säga att det inte får vara på det sättet att några prestigeskäl hindrar oss att ta ställning till olika förslag. Jag tycker att den överläggning som ägde rum i förra veckan med representanter för motorcykelorganisationer och cykelorganisationer, där man diskuterade de här frågorna, är ett utomordentligt bra led i det aktiva trafiksäkerhetsarbetet. Under dessa båda dagar kunde man konstatera att det fanns både intresse och vilja att vända den nuvarande olyckstrenden på motorcykelområdet och cykelområdet. Diskussionerna gällde förarutbildningen, förarproven och fortbildningen för cyklisterna. Även andra rent tekniska frågor var uppe till behandling. Detta arbete skall nu fortsätta och bedrivas i mindre arbetsgrupper. I dessa grupper kommer behörighetskraven att prövas. Vidare kommer riktlinjer att tas fram för hur fortbildningen skall organiseras och genomföras. Detta kommer att ske under vintern. Det är viktigt att snabbt få i gång fortbildningen, och det är viktigt att vi får resurser för de informationsinsatser som behövs. Som Sten-Ove Sundström sade i sitt anförande har

kommunikationsministern aviserat att sådana resurser skall ställas till förfogande.

Låt mig säga att om vi vore helt på det klara med att det förslag som lagts fram från centrens sida vore ett universalmedel som ledde till målet – det mål som vi allihop, oavsett om vi är centerpartister eller socialdemokrater, vill nå – att få ner olycksfallsfrekvensen, skulle vi naturligtvis acceptera det.

Vi behöver mer kunskaper. Man arbetar vidare med dessa frågor, och det är min förhoppning att man skall finna förslag som leder till ökad trafiksäkerhet för de oskyddade trafikanterna och att vi skall kunna vända kurvan nedåt i den fina riktning den hade tidigare, så att vi successivt kan minska olycksfallsriskerna i trafiken.

Anf. 84 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! I det trafikutskottsbetänkande som vi nu diskuterar behandlas tre motioner som jag har lämnat in. Det gäller för det första en motion där jag begär att alla generella hastighetsbegränsningar, som visar mer än 50 km i timmen som högsta tillåtna hastighet – på vägar utanför tätorter – skall omvandlas till rekommenderade hastigheter och att straff vid överträdelse endast skall utdömas, om det har skett en olyckshändelse i samband med att hastighetsbestämmelserna har överskridits.

En likartad motion har jag lämnat under många år och utskottet är som tidigare kallsinnigt, men jag hoppas att motionen – om jag får tillfälle att lämna in den under ett antal år framöver – till slut skall ge resultat. För sanningen måste väl segra även i det här fallet.

Utskottet skriver att det skulle medföra ett ökat antal risktaganden och därmed menliga följder för trafikanterna, utan att utskottet har något som helst bevis för detta.

Vi har i varje fall i år ett särskilt yttrande från de moderata ledamöterna, där de har varit så försiktiga att de endast har begärt att trafiksäkerhetsverket skall påminnas om det beslut som riksdagen fattade för fem år sedan. Då anfördes att trafiksäkerhetsverket hade förordat ytterligare undersökningar om rekommenderade farter.

De moderata ledamöterna säger att detta borde trafiksäkerhetsverket påminnas om. Inte ens det har de övriga ledamöterna gått med på. Jag tycker det är svagt, men jag återkommer med motionen.

För det andra har jag en motion om förbud mot s. k. väggupp. I den menar jag att detta är ett exempel på att man genom att anlägga väggupp förorsakar större skador än de vinster som kanske görs. Jag tycker att det är orimligt att man skall anlägga väggupp, eftersom de i vissa fall kan leda till allvarliga olyckor.

Jag skriver i motionen att det är en betydligt bättre och dessutom ofarlig metod att måla upprepade längsgående streck över vägbanan. Sådana finns på flera ställen i landet, och jag vill rekommendera dem som inte har sett sådana att åka till Uppsalarondellen. Där finns sådana streck i stort antal, och de får mycket stor positiv effekt. De är helt ofarliga och de förorsakar bara en lätt skakning i bilen, men man märker dem.

Nr 36

Ondsdagen den
30 november 1983

---

*Trafiksäkerhet och
trafikföreskrifter
m. m.*

Jag tycker att det är fel att anlägga dyrbara och dessutom farliga trafik hinder i form av gupp, när det finns ofarliga möjligheter. Trafikutskottet säger bara att det förutsätter att kommunerna ser till att guppen anläggs så, att de av de insiktsfulla och normalt uppmärksamma fordonsförarna inte uppfattas som omotiverade eller riskabla. Vilka fordonsförare som ingår i den ena och den andra gruppen har man inte uttalat sig om. Utskottet uttalar sig inte heller om hur man skall få människor att inte uppfatta guppen som omotiverade eller riskabla.

Jag kan tala om för kammarens ledamöter att under mina 18 år i riksdagen har jag tidigare bara lämnat en motion som väckt större gensvar från allmänheten i form av brev och telefonsamtal än denna motion. Det är många människor som har hört av sig i den här frågan, och jag har lärt mig väldigt mycket om vad som händer på grund av väggupp när det gäller både lastbilar, motorcyklar, flakmopeder och andra fordon. Människor har talat om vilka problem de har.

Det var en person som frågade mig om jag visste hur fort man med motorcykel skall köra över ett väggupp för att inte känna någonting. Han sade att svaret var 110 km. Det säger åtskilligt!

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 625.

För det tredje har jag en motion som handlar om de lokala trafikföreskrifterna. Jag påpekar att det i vissa fall är mycket svårt att få reda på de lokala trafikföreskrifterna, eftersom de är så omfattande.

Som jag skriver i min motion har enligt uppgifterna en kommun sagts inte ens ha resurser för att mångfaldiga sina trafikföreskrifter. De lär vara i 12, eller om det var 14, pärmar, och man har inte heller möjligheter att kopiera dem. Ändå skall trafikanterna kunna de här föreskrifterna, som man inte ens kan lämna ut. Det har t. o. m. påståtts att det finns kommuner, där man inte har sina föreskrifter samlade någonstans. Om detta säger utskottet:

”Bättre rutiner än f. n. när det gäller att föra trafikliggare och att utfärda parkeringsanmärkningar synes också ägnade att i viss mån tillgodose kraven i motion 1982/83:1437 (m) på lättöverskådliga lokala trafikföreskrifter.” Helt fantastiskt! Sedan säger utskottet: ”Utskottet vill dock erinra om att skiftande trafikförhållanden — — gör det nödvändigt för kommunerna att tämligen ofta ändra eller komplettera de lokala trafikföreskrifterna. Dessa får därmed i stora kommuner med nödvändighet en så stor omfattning att det skulle bli orimligt dyrt för dem att tillhandahålla samtliga föreskrifter i ständigt aktuella publikationer till ett för den enskilde rimligt pris.”

Detta kan jag hålla med om, om man skall ha med alla småsaker som händer från en vecka till en annan. Men de föreskrifter som gäller kontinuerligt, fränsett tillfälliga saker, skulle man rimligen kunna sammanställa. Det måste man kunna göra om man skall kräva att trafikanterna skall kunna dem. Trafikanterna skall åtminstone kunna ta reda på dem. Det är ett minimikrav.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till motion 1437.

Anf. 85 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Allan Åkerlind har ju i fråga om rekommenderade hastigheter blivit något av en kändis i trafikutskottet. Som han nämnde själv har han återkommit med motioner av ungefär likalydande innehåll år efter år. Det har inte ändrat utskottets inställning till frågan. Allt talar för att olycksfallrisken i trafiken enligt Åkerlinds förslag skulle bli betydligt större än vad den är i dag. Det är en av anledningarna till att utskottet avstyrker motionen.

När det gäller vägguppen kan man i korthet säga att de inte utgör någon fara, under förutsättning att man håller den begränsade hastigheten, som i regel är 30 km/tim. Nu tycker Allan Åkerlind att man i stället skulle måla streck i vägbanorna, att det skulle vara ett betydligt skonsammare sätt. Låt mig påpeka att vi nu går fram mot vinter, och det kanske kan vara en fördel med gupp, inte minst mot bakgrund av att strecken lätt försvinner under vintertid.

När det sedan gäller Allan Åkerlinds krav på lättöverskådliga trafikföreskrifter och information kan jag säga att det förekommer mängder av gatuarbeten och arrangemang, framför allt i de större kommunerna. Det skulle bli oerhört svårt att tillhandahålla informationer för allmänheten till ett rimligt pris. Det är det avgörande argumentet för att man inte kan gå fram på det sätt som Allan Åkerlind föreslår. Även om man skulle undanta de mest kortvariga arrangemangen, skulle det ändå bli oerhört svårt att hålla föreskrifterna aktuella på det sätt som Allan Åkerlind vill.

Anf. 86 ALLAN ÅKERLIND (m) replik:

Herr talman! Det skulle kunna sägas mycket om Sten-Ove Sundströms replik. Den gav inte någonting nytt, men den gav rätt mycket när det gällde synen i utskottet på de här frågorna – t. ex. frågan om vägguppen. Sten-Ove Sundström säger att de normalt inte innebär någon risk. Det gör de visst. Jag åker själv varje vecka över ett väggupp här i Stockholm, och kör jag fortare än 20 km/tim. riskerar jag både bilen och min hälsa – den saken är helt klar.

Men jag har också lärt mig av de människor som har ringt mig i den här frågan; det har påståtts att kör man en Simca eller en Citroën, då är det annorlunda förhållanden – särskilt när det gäller Citroën. Med dessa bilar lär man kunna köra betydligt fortare över vägguppen utan att känna någonting.

Det finns också en annan sak att tänka på i det här sammanhanget. SL i Stockholm lär inte vilja köra sina bussar över sådana här väggupp. Polisen är motståndare till dessa väggupp, enligt vad jag har fått uppgifter om.

Varför, Sten-Ove Sundström och trafikutskottet i övrigt, är det helt omöjligt att rekommendera målade streck, som jag har talat om och som finns i stor omfattning bl. a. i Uppsala och även på andra håll? Det är ett mycket bättre alternativ. Det accepterar alla bilister – och alla trafikanter i övrigt, tror jag. Det förorsakar inga skador och ger samma effekt.

Anf. 87 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Beträffande trafiksäkerheten kan sägas att det under årens lopp, i riksdagen och på andra ställen, sagts mycket, gjorts en hel del, och att

vi har kunnat utläsa goda och förbättrade resultat i trafiksäkerhetens intresse.

När det gäller antalet dödade i trafiken har det blivit klart lägre siffror under senare år. Ser vi till den senaste femårsperioden, finner vi att det 1978 var över 700 dödade i trafiken. Sedan sjönk siffran år från år, och under fjolåret, 1982, var det under 500 omkomna i trafiken. I år har det skett ett olyckligt trendbrott. Siffran är på väg uppåt igen, och t. o. m. oktober i år har vi en ca 10-procentig ökning av antalet dödade människor i trafiken.

Särskilt allvarligt är det på mc-sidan, något som utskottet särskilt uppmärksammar. Även om det har skett en mycket kraftig ökning av antalet motorcyklister så är andelen som blir offer för trafikolyckor alltför stor för att kunna accepteras.

År 1983 har även varit Nordiska trafiksäkerhetsåret, som på nordisk basis har haft ambitionen att främja trafiksäkerheten. Även om trafiksäkerhetsinsatser inte kan direkt relateras till dagsstatistiken, så är det något av ett ödets grymma nyckfullhet att just detta trafiksäkerhetsår medförde ett olyckligt trendbrott när det gäller trafikolyckorna. Det gör inte saken bättre att riksdagen här i våras – något som jag f. ö. då påtalade i debatten – godkände regeringens neddragning av trafiksäkerhetsarbetet ute på vägarna, detta trots att riksdagen samtidigt framhöll det stora värdet av just trafikövervakande insatser.

När det gäller att främja trafiksäkerhet så är det ett tålmodigt arbete som krävs. Nordiska trafiksäkerhetsåret lyckades inte medföra den breda satsning och den folkligt förankrade aktivitet som hade varit önskvärd. Detta påstående står sig även efter det exempel som Sundström gav beträffande aktiviteten i folkparkerna. Jag skulle vilja säga att Nordiska trafiksäkerhetsåret inte får ses som en epok utan som en liten enkel episod i en verksamhet där vi bara har börjat. Den utvärdering som nu sker från dem som står ansvariga borde leda till konkreta förslag om hur vi skall gå vidare. Det har här sagts att samarbetet har arbetats upp, och det är naturligtvis positivt.

Den enda punkt där utskottet redovisar skilda uppfattningar gäller det särskilda förarprovet för behörighet att föra tung motorcykel. I reservationen sägs att de tunga motorcyklarna på senare år har blivit fler och allt tyngre. Därtill kommer att motorstyrkan har ökat kraftigt, vilket ställer särskilda krav på körskickligheten.

Reservanterna säger att när det gäller just den tunga motorcykeln är utbildningen särskilt viktig. Det är helt riktigt konstaterande. Men jag skulle vilja poängtera att en vidareutbildning förutsätter en grundutbildning, och därvidlag finns en hel del att önska. Jag tror att det finns ytterligare moment som behöver vara med i en sådan utbildning. Det kan t. ex. vara särskilda bromsövningar, körning i olika former av lätt terräng och övningskörning med passagerare. Man skulle dessutom kunna plocka en hel del från den förnämliga utbildning som t. ex. mc-poliserna genomgår. Därtill kommer att jag tror att det är nödvändigt att lärarna uppträder på motorcykel och inte på fjärravstånd i bakomvarande bil.

Självfallet har de frivilliga organisationerna sin stora och värdefulla andel i

den kompletterande fortbildningen. Jag tror att det är viktigt att säga att den aktiviteten måste följas upp av ett mera kraftfullt stöd från statsmakternas sida. Det räcker inte bara med en välvillig attityd, utan det behövs också mer av konkreta insatser och särskilda medel. Även om vi inte har att ta ställning till just budgetfrågor skulle jag, med tanke på att regeringen som bäst bereder sådana frågor, vilja säga att det ekonomiska stödet, som bör ökas, måste ses utifrån det faktum att det finns oerhörda samhällsekonomiska vinster att hämta hem med en ökning av resurserna för trafiksäkerhetsarbetet. Denna utgift för staten är även efter en uppräknig ytterst marginell.

Nu har talesmän för utskottet i positiva tongångar talat om värdet av det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet. Det skall bli intressant att se om de välvilliga omdömen som gavs om t. ex. SMC följs upp av trafikutskottet när vi har att ta ställning till anslagen till de frivilliga organisationerna, något som vi kommer att behandla om några månader.

Trafikutskottet hänvisar till att kommunikationsministern har haft överläggningar med organisationerna. Det är bra. Det har försports att detta skall följas upp med en kommande arbetsgrupp. Jag tror att det behövs en dialog mellan alla dem som sysslar med trafiksäkerhetsarbete och statens ansvariga organ.

På ett annat område finns det anledning att "skicka med" en uppfordran. Jag syftar på att dialogen också borde föras mellan de olika forskningsinstanserna. Vi har kvalificerad trafiksäkerhetsforskning på olika högskolor och vid väg- och trafikinstitutet. Därtill pågår arbete både inom polismyndigheterna och trafiksäkerhetsverket. I dag finns det ingen samlad trafiksäkerhetsforskning. Skulle man vilja söka sig till källorna får man gå till en rad olika institutioner, och en samordning vore en nåd att stilla bedja om. Jag tror att det skulle gå att koppla ett informationsflöde också till våra nordiska grannländer, vilket skulle komma att bli till stor glädje.

I trafikutskottets inte alltför tjocka betänkande ägnas en betydande del av diskussionen åt nykterhetsprövningen i körkortsärenden. Motion 1424 har tidigare kommenterats här, och jag skall inte upprepa det meningsutbytet. Trafikutskottet gör ett avstamp vid körkortsreformen från 1975/76, där det sägs att nykterhetsförhållandet särskilt måste uppmärksammas när det gäller prövningen av förare och vidare att avkall på skötsamheten i nykterhets-hänseende inte får göras.

Trafikutskottet ställer upp för att vidhålla denna mening. Men det som kan inge oro är en förment varsamhet som man kan spåra i socialutskottets yttrande, där man talar om försiktighet för att inte relationer i det socialvårdande arbetet skall raseras. Samtidigt som trafikutskottet bekänner sig till uppfattningen att trafiknykterheten är så angelägen att den måste upprätthållas, noterar utskottet att informationen om körkortshavares nykterhetsförhållanden är sämre än tidigare. Man hänvisar till det större avståndet till länsmyndigheten till skillnad från avståndet till den lokala polismyndigheten. Nu säger utskottet att man f. n. inte är beredd att göra någon omprövning, och man slutar sitt resonemang på den här punkten med att återigen säga att man f. n. inte föreslår någon riksdagens särskilda åtgärd.

Vill man tolka det positivt är trafikutskottet inte helt nöjt med tingens nuvarande ordning. Jag vill också uppfatta det som att man inte heller är beredd att acceptera ytterligare uttunning och försvagning av den redan klena rapporteringen till körkortsregistret.

För egen del hyser jag alltså stor tveksamhet till att följa upp ett utredningsförslag som säger att LOB-rapporteringen till körkortsregistret skulle slopas. Utgångspunkten där har tydligen varit att det har blivit något av en flopp efter det att fylleriet har avkriminaliserats. Jag går inte in i polemik på den punkten, men det är i sådana fall viktigt att den nödvändiga informationen kan hanteras i andra former. Respekt för lagar och förordningar måste ändå upprätthållas. Det är en förutsättning för att tryggheten till liv och lem skall klaras i trafiken.

Jag tror alltså att det är allvarligt om vi ger efter för tendenser som uppenbart får allvarliga återverkningar på trafiksäkerheten. Är det stadgat om lämplighetsprövning, att sökanden skall vara känd för ett nyktert levnadssätt, så måste den informationen nå körkortsmyndigheten. Annars blir det enbart döda bokstäver i lagen.

Så till sist, herr talman, ett par ord om min motion 1982/83:1949, där jag föreslår att riksdagen skall anmoda regeringen att se till att samma regler kommer att gälla för t. ex. brandmän vid utryckning till brådskande tjänstgöring som nu gäller exempelvis för läkare, veterinärer, barnmorskor och distriktssköterskor. Det har inträffat fall då en brandman mitt i natten på väg till en utryckning råkat ut för böter för fortkörning, detta trots att trafikförhållandena varit sådana att den uppmätta hastigheten kunnat anses helt ofarlig ur trafiksäkerhetssynpunkt. Jag är medveten om att det måste göras en gränsdragning, och den är kanske inte helt enkel. Men jag tycker att utskottet gör det alltför enkelt för sig då utskottet säger att den gränsdragning som finns i dag är väl avvägd och ändamålsenlig.

Jag har ingen anledning att betvivla vare sig veterinärers eller barnmorskors körkompetens eller deras behov av s. k. snabba utryckningar. Men visst framstår det som något märkligt att just den trafikantgrupp som torde kunna anses vara den mest yrkesskickliga beträffande bilkörning inte skulle kunna räknas in bland de yrkeskategorier för vilka det borde göras undantag från vissa trafikbestämmelser. De har förvisso brådskande uppdrag att utföra – det må sedan gälla för dem att släcka bränder eller att nå sin arbetsplats i ambulansbilen.

Trafikutskottet har avstyrkt min motion. Men i ett särskilt yttrande har ändå en av utskottets ledamöter tagit allvarligt på frågan genom att tillstå att frågan är av den vikten, att både regeringen och trafiksäkerhetsverket borde överväga den.

Anf. 88 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson efterlyste en medverkan från forskarnas sida i diskussionen om motorcykelolyckorna, om jag fattade honom rätt.

Låt mig då bara framhålla att i de aktuella överläggningarna kommer att delta företrädare för rikspolisstyrelsen, trafiksäkerhetsverket, vägverket,

statens väg- och trafikinstitut, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, skolöverstyrelsen, konsumentverket, Kommunförbundet, organisationer för motorcyklister och cyklister, Riksförbundet Hem och Skola m. fl. Som bekant pågår inom väg- och trafikinstitutet en ganska bred forskning kring bl. a. motorcyklarnas bromsegenskaper. Det finns alltså forskare och forskargrupper representerade i överläggningarna.

Vidare vill jag säga, när det gäller Elver Jonssons synpunkter på bestämmelserna för utryckningsfordon, att gränsen naturligtvis är väldigt svår att dra. Men det är faktiskt på det sättet att polisen kan, t. ex. vid svåra olyckor, ställa utryckningsfordon till förfogande som eskort åt bärgningsbilar eller åt andra fordon, eller annan personal som snabbt behöver komma fram till en olycksplats.

Anf. 89 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Låt mig säga några ord i anledning av motion 1982/83:1424.

Trafikutskottet utgår vid behandlingen av motionen från trafiksäkerhets-synpunkter. Man formulerar sig skarpt vad beträffar kravet på skötsamhet i nykterhetskänseende för innehav av körkort. Man menar att motionären har rätt i påståendet att nuvarande ordning beträffande uppgiftsskyldighet till körkortsmyndighet kan innebära att en effektiv kontroll av körkortsökandes nykterhetsförhållanden försvåras.

Vid den hearing som utskottet hade med företrädare för rikspolisstyrelsen och trafiksäkerhetsverket verifierades påståendena i motionen. Från rikspolisstyrelsen sade man att "motionären har rätt", och trafiksäkerhetsverkets representanter uttryckte samma sak med att säga att "motionären beskriver verkligheten". Det är i praktiken mycket svårt för körkortsmyndigheten att klara det krav som socialutskottet i sitt yttrande framhåller som angeläget. Socialutskottet säger nämligen att det är "angeläget att körkortsmyndigheten får kännedom om de fall då någon på grund av sina nykterhetsförhållanden är klart olämplig att köra bil".

Men det är ju det som är så omöjligt och som beskrivs så målande i motionen. Orsakerna till svårigheterna finns i sekretesslagstiftningen, i möjligheten för en LOB-anhållen att vägra legitimera sig – varvid han inte registreras – och i motvilja från läkare och socialvård att anmäla en patient eller en klient, av behandlingsskäl.

Socialutskottet säger också i sitt yttrande att körkort ofta uppfattas som mycket betydelsefullt av den enskilde. Och så säger man: "Ett alltför långtgående uppgiftslämnande från socialtjänst och läkare till körkortsmyndighet kan därför lätt få den effekten att personer med drogproblem drar sig för att söka hjälp av rädsla för att missbruket skall rapporteras till körkortsmyndigheten."

Jag tror att man kan vända på detta och påstå att risken för förlust av körkortet i stället verkar förhindrande på utvecklingen av ett missbruk. Det är ju inte ett dugg humant att medverka till att en olämplig förare utbildar sig, kostar på sig körkort och kanske bil, för att därefter begå trafiknykterhetsbrott, utgöra en fara för sig själv och sin omgivning, och sedan få körkortet

indraget. Det är humanare att förhindra en sådan utveckling, det är humanare mot den som har missbruksproblem och det är humanare mot medtrafikanter. Att risken för förlust av körkortet verkar preventivt anser också t. ex. justitiedepartementet i promemorian Trafiknykterhetsbrotten (Ds Ju 1983:6) s. 7: "Vidare har framhållits att det främst är andra faktorer än hotet om fängelsestraff – sådana som risken för trafikolycka och *upptäckt* samt för körkortsåterkallelse – som verkar *avhållande*."

En förutsättning för att lagstiftning och påföljd skall verka avhållande är då att polis och myndigheter har de redskap i form av bl. a. uppgifter om "opålitlighet i nykterhetshänseende" som socialutskottet säger att de har.

Slutsatsen borde rimligtvis bli att man av sociala skäl samt av trafiksäkerhetsskäl bör undanröja de hinder som uppenbarligen finns för körkortsmyndigheten att få tillförlitligt underlag för bedömning av körkortslämplighet.

Utskottet säger avslutningsvis att motionen f. n. bör lämnas utan någon riksdagens åtgärd men förutsätter att socialberedningen i sitt fortsatta arbete överväger också de spörsmål som aktualiserats i motion nr 1424.

Vi hade från moderat håll tänkt avge ett särskilt yttrande med anledning av den här motionen, men eftersom utskottets skrivning är så stark och dessutom förutsätter att *frågorna kommer upp på nytt nöjer vi oss med den här markeringen i kammaren.*

Anf. 90 INGVAR JOHANSSON (s):

Herr talman! I motion 1982/83:209 föreslog jag att riksdagen hos regeringen skall begära utredning om möjligheten att förse standardcykel med eldriven hjärpmotor. Anledningen till att jag skrev motionen var bl. a. att det finns en mycket enkel konstruktion, framtagen av en uppfinnare från Trollhättan: några batterier i en vanlig cykelväska, smidig att ta med sig in för laddning, och en liten elmotor med drivrulle som drar mot cykelns bakhjul. För många, främst människor med begränsad fysisk styrka, skulle en cykel med en sådan motor betyda väldigt mycket. Det enda problemet var att trafiksäkerhetsverkets regler inte passade för denna typ av fordon.

Det drivpaket som föreslås i motionen är alltså mycket enkelt, mycket lätt och eldrivet med en effekt på 150–200 watt. Då effekten är mycket mindre än i en mopedmotor och inte innebär några större påfrestningar på en cykel, kunde det vara möjligt att godkänna ett sådant drivpaket.

Nu menar trafikutskottet att önskemålet i motionen delvis tillgodoses genom att vi får en ny, lättare mopedtyp med mindre krav på utrustning. Jag hoppas att detta är riktigt och att de nya bestämmelserna gör det möjligt att konstruera och få använda så enkla fordon som avsågs i motionen. Om det *inte blir så, finns det anledning att återkomma senare i denna fråga. Jag är övertygad om att det finns ett behov av lätta, eldrivna hjärpmotorer för cykel vid sidan om de två mopedtyper som det nya förslaget i första hand avser.*

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av trafikutskottets betänkande 5.)

Anf. 91 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera trafikutskottets betänkande 4 om godkännande av överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB.

Godkännande av överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB

Anf. 92 GÖRAN RIEGNELL (m):

Herr talman! Av omsorg om kammarens pressade tidsschema och med tanke på att det här ärendet behandlades i sina väsentliga beståndsdelar i kammaren så sent som för ett år sedan på en dag när, skall jag begränsa mig till att hänvisa till den förträffliga moderata reservationen i trafikutskottets betänkande 4 och yrkar bifall till densamma.

Anf. 93 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag vill till fullo instämma i vad föregående talare sade i den första delen av anförandet. Däremot instämmer jag inte i den andra delen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av trafikutskottets betänkande 5.)

Anf. 94 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera trafikutskottets betänkande 5 om godkännande av vissa delar av ett avtal mellan staten och Rederiaktiebolaget Gotland m. m.

Godkännande av vissa delar av ett avtal mellan staten och Rederiaktiebolaget Gotland m. m.

Anf. 95 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I den reservation av Sven Henriesson som är infogad i det betänkande som vi nu behandlar aktualiseras problemet med det statliga stödet till olika rederibolag.

Vpk har i olika sammanhang och i tidigare motioner påtalat det olämpliga i att ge stöd och lån i skilda former till privatkapitalet. Vid flera tillfällen har också partiet gått emot förslag om ekonomiska subventioner till den privatägda rederinäringsen. Vi anser fortfarande att det är oriktigt att med skattemedel stödja en sådan näring så länge den är i privat ägo.

Frågan om stöd till Rederiaktiebolaget Gotland har vid flera tillfällen varit uppe till riksdagsbehandling. Avtalet från 1977 mellan staten och Gotlandsbolaget har bl. a. gett de privata ägarintressena i bolaget garanterade vinster.

Även om det nu föreliggande förslaget ter sig förmånligare för staten, så är det fortfarande rederiintressena som tjänar mest på det. Man har exempelvis

Nr 36

Ondsdagen den
30 november 1983

---

*Godkännande av
överenskommelse
mellan staten och
Broströms Rederi
AB*

*Godkännande av
vissa delar av ett
avtal mellan staten
och Rederiaktie-
bolaget Gotland
m. m.*

*Godkännande av
vissa delar av ett
avtal mellan staten
och Rederiaktie-
bolaget Gotland
m. m.*

gjort det möjligt att slopa en klausul i det tidigare avtalet som garanterar en viss årlig utdelning till bolagets aktieägare. Men det har skett till priset av att ett fartyg som f. n. är långtidsutchartrat samt restaurangen, resebyråverksamheten och viss del av finansförvaltningen lagts utanför det avtalsreglerade området. Det betyder att en eventuell vinst på detta område inte räknas av från transportstödet. I praktiken innebär det att ett privatföretag erhåller monopol inom en statsfinansierad verksamhet.

Även om vpk är överens med regeringen om att olika former av stöd erfordras för att bibehålla Gotlandstrafiken, har vi den bestämda uppfattningen att det bör ske genom en statlig rederiverksamhet. Ett delägarskap för Gotlands kommun kan exempelvis diskuteras. Härigenom skulle Gotlands trafikens fortsättning garanteras.

Utskottet avstyrker vår motion och kravet på ett förstatligande med motiveringen att ett förstatligande av Gotlandsbolaget skulle medföra en avsevärd ökning av statens kostnader för Gotlandstrafiken.

Vi anser att detta argument är helt gripet ur luften. Det förutsätter att Gotlandsbolaget nu går med avsevärda förluster och att det upprätthåller trafiken mest av humanitära skäl. Men vi vet ju att så inte är fallet.

Till Olle Östrand, som vid ett förstatligande av Gotlandsbolaget kommer att vara utskottets representant i dess styrelse, vill jag säga att ytterligare argument för kravet på ett förstatligande kan han få från sina partikamrater och särskilt från kollegan Per-Axel Nilsson i Visby. Han förefaller vara något av en expert i frågan om nödvändigheten av ett förstatligande av Gotlandsbolaget. Han har nämligen motionerat därom i riksdagen (motion 1973:1082), och han har tillsammans med den socialdemokratiska gruppen i Gotlands kommun upprepade gånger röstat för liknande motioner.

Det förefaller dock som om förutsättningen för att socialdemokraterna skall kunna ställa krav på ett förstatligande är att de antingen har garanterade möjligheter att inte yrka bifall till sina egna motioner eller att de befinner sig i en garanterad och trygg minoritet.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 96 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar är ett resultat av de uttalanden ett enigt trafikutskott tidigare gjort om angelägenheten av att det vidtas åtgärder, som innebär rationaliseringar i Gotlandstrafiken för att därmed begränsa transportstödet.

Gotlandstrafiken har ju under senare år varit en ständig källa till bekymmer. 1978 utbetalades ett transportstöd till Gotlandstrafiken på 19 milj. kr. Det stödet var 1981 uppe i över 80 milj. kr.

Det är också mot den bakgrunden man får se de rationaliseringsåtgärder som transportrådet har initierat och som genomförts utan att man för den skull har tummat på kravet på en tillfredsställande trafikförsörjning. Det är också en av anledningarna till att medelsbehovet för nästa budgetår har kunnat minskas till 62 milj. kr.

Utöver kravet på rationaliseringar har också utskottet tidigare funnit det

angeläget att avtalet mellan Gotlandsbolaget och staten skulle ses över. Det är resultatet av den översynen som vi nu har att behandla.

Huvudprincipen i det nya avtalet är då att staten tar det fulla ekonomiska ansvaret för den s. k. koncessionstrafiken, dvs. den trafik som med stöd av lagen om linjesjöfart på Gotland f. n. upprätthålls av Gotlandsbolaget. I avtalet anges också närmare vad som skall anses vara koncessionstrafikens intäkter och kostnader, vilka skall ligga till grund för transportstödet beräkning.

En strävan hos parterna har också denna gång varit att uppnå ett mera affärsmässigt förhållande mellan Gotlandsbolaget och staten i den här koncessionstrafiken. Detta tycker jag är bra. Av detta skäl har bl. a. Drotten, som f. n. är långtidsutchartrad, samt restaurationen, resebyråverksamheten och viss del av finansförvaltningen lagts utanför det avtalsreglerade området. På det här sättet har det också blivit möjligt att bl. a. slopa en mycket diskuterad klausul i det tidigare avtalet, som utöver täckning av kostnaderna även garanterar viss årlig utdelning på aktierna. Med andra ord: Aktieutdelningen har tidigare varit indexreglerad, men den indexregleringen tas nu bort.

När man beräknar de kostnader som skall utgöra underlag för transportstödet tillgodoräknas Gotlandsbolaget avskrivningar med en lägre procent-sats än vad som är gängse inom rederibranschen. För att täcka den likviditetsbrist som på det här sättet kan uppstå disponerar Gotlandsbolaget f. n. en statlig lånegaranti för fartygsfinansiering på högst 35 milj. kr. Det nya avtalet förutsätter att bolaget även i fortsättningen skall få disponera den här lånegarantin. Utöver detta skall staten garantera rörelsekrediter på sammanlagt 70 milj. kr. Av dessa 70 miljoner avses 30 miljoner utgöra krediter att användas inom koncessionstrafiken. Återstående 40 milj. kr. avser då säkerheter för krediter som rederiet kan använda för att finansiera verksamhet utanför koncessionstrafiken. Avsikten är att dessa medel skall utnyttjas för räntabla projekt ägnade att stärka bolagets ekonomi, men vid prioriteringen skall projekt med inriktning på gotländska intressen äga förtur.

Jag är övertygad om att med det här nya avtalet och med de åtgärder som tidigare har vidtagits kommer även gotlänningarna i fortsättningen att garanteras en tillfredsställande trafikförsörjning, både på godssidan och på persontransportsidan. Av detta följer att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

När det sedan gäller vpk-reservationen med krav på ett förstатligande av Gotlandsbolaget är jag inte alls lika övertygad som Chrisopoulos om att man därigenom skulle kunna uppnå en bättre servicenivå, vilket framhålls i reservationen. Jag har själv åkt med Gotlandsfärjorna och konstaterat att det är en tillfredsställande service ombord på dem. Man skall med andra ord inte förstатliga för förstатligandets egen skull, utan först skall det finnas ett bärande skäl för en sådan åtgärd. Det finns det f. n. enligt mitt sätt att se inte i det här avseendet. Viktigt att peka på är också att ett förstатligande skulle bli väsentligt dyrare än att driva trafiken på samma sätt som nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

Trafikuskottets betänkande 1

Mom. 1 (särskilt förarprov för behörighet att föra tung motorcykel)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 85 för reservationen av Claes Elmstedt m. fl.

Mom. 18 a (s. k. väggupp)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 19 för motion 1982/83:625 av Allan Åkerlind. 1 ledamot avstod från att rösta.

Nils Berndtson (vpk) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 19 b (lokala trafikföreskrifter)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 15 för motion 1982/83:1437 av Allan Åkerlind.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikuskottets betänkande 4

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 75 för reservationen av Rolf Clarkson m. fl.

Trafikuskottets betänkande 5

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 18 för reservationen av Sven Henricsson.

12 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

13 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1983/84:74 Vissa pensionsfrågor

14 § Anmäldes och bordlades

Motion

1983/84:264 av *Christer Eirefelt* och *Hugo Bergdahl*

En ny import- och exportreglering (prop. 1983/84:61)

15 § Meddelande om interpellation

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 30 november

Meddelande om
interpellation

1983/84:61 av *Tore Nilsson* (m) till justitieministern om innebörden av förbudet mot aga:

Sverige har lagstiftningsvägen kriminaliserat alla slag av aga.

Inför Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna har emellertid svenska föräldrar dragit frågan om familjens integritet och föräldrarnas rätt att själva fostra sina barn samt begärt en bedömning av den svenska lagstiftningen.

Vid behandlingen av detta mål gjordes från den svenska regeringens sida uttalanden som egentligen bestrider att aga är förbjuden, och ovisshet kan i dag sägas föreligga om vad den svenska lagstiftningen egentligen innebär.

Redan år 1966 diskuterades i Sveriges riksdag ett agaförbud. Trots många stämmor, som talade för ett direkt agaförbud, ville icke justitieministern gå med på något sådant. Mycket väl avvägt och modest kunde detta statsråd ännu vid denna tidpunkt våga formulera sig sålunda:

”Med hänsyn till de förpliktelser som vilar på vårdnadshavaren kan inte bortses från att vissa konfliktsituationer kan uppkomma även i det mest harmoniska familjeförhållande - - - barnets beteende (kan) inte alltid påverkas i önskvärd riktning utan någon form av kroppslig tillrättavisning - - - enligt min mening (bör) inte varje form av kroppslig tillrättavisning vara förbjuden i lag.” (jfr SOU 1978:10, s. 17)

Dessa måttfulla ord tillfredsställde emellertid inte alla riksdagsmän. Några fordrade redan vid denna tidpunkt ett regelrätt agaförbud. Lagutskottet kan sägas ha gått en mellanväg mellan dessa två positioner.

Lagutskottet ville ta bort tidigare stadganden i föräldrabalken om rätt att använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter fick anses lämpliga – den formulering varigenom agarätten tidigare utsagts. Klart underströk lagutskottet, att med borttagandet av denna agaparagraf ”inga andra stadganden än brottsbalkens skall äga tillämpning vid bedömning av om kroppssaga skall anses rättsenlig”. Vidare: ”Stadgandet bör nämligen utformas så att den straffrihetsgrund som aganderätten nu kan innebära helt utmönstras.” (jfr SOU 1978:10, s. 17) Summan av resonemanget, som godtogs av riksdagen, blev alltså att den tidigare agarätten ströks och att denna förändring skulle anses innebära att aga i vanlig mening var förbjuden och ställd under brottsbalken just i de fall då agan tidigare varit undantagen från brottsbalkens tillämpning. Vi måste alltså vara varse att man inte diskuterade tillåtligheten av misshandel av barn, vilken alltid varit förbjuden, utan sådana normala agahandlingar som tidigare varit tillåtliga mot den agandes egna barn men straffbara om de riktats mot någon annan person.

Egendomligt nog kom denna lagtolkning icke att slå igenom helt och hållet. Det kan antas att brottsbalkens icke-tillämplighet på vanlig normal aga i rättspraxis icke i första hand vilade på en i föräldrabalken medgiven rätt, utan på en i brottsbalken underförstådd reservation, att föräldrarätten och fostran icke kommer under dess domvärjo. Detta är en icke helt orimlig förklaring till att en tingsrätt så sent som år 1975, alltså nio år senare, frikände en fader som sades ha agat en treårig dotter. Tingsrätten förklarade att det icke fastställts att fadern genom utdelandet av ett slag "överskridit den rätt att aga, som en vårdnadshavare har mot barn i hans vårdnad". (SOU 1978:10, s. 19) Även detta ställningstagande är av vikt för att förstå den senare utvecklingen.

Just för att förhindra ett uppreparande av ett frikännande av denna typ har år 1979 ett uttryckligt agaförbud införts i föräldrabalken. Förbudet har följande lydelse: "Barnet får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling." (SFS 1979:12) Lagutskottets betänkande 1978/79:11, s. 5, fastslår härom:

"Bestämmelsen (om agaförbud) undanröjer således den osäkerhet som efter 1966 års lagändring rått om i vilken utsträckning lättare, handgripliga tillrättavisningar av barn är straffbara, när de företas av vårdnadsinnehavaren, och som kommit till uttryck bl. a. i den ovannämnda domen från år 1975."

De svenska föräldrar som gjorde anmälan till Europarådet hävdar att förbudet är oförenligt med 8 § och 9 § i konventionen för de mänskliga fri- och rättigheterna och med 2 § i första tilläggsprotokollet. 8 § skyddar familjens integritet, 9 § religionsfriheten och 2 § i tilläggsprotokollet familjens rätt att få sin hållning respekterad i det statliga skolväsendet. Föräldrarna pekar på justitiedepartementets angrepp på vissa Bibelord, och att de sociala myndigheterna hotat med specialingripanden mot samfund som framhärdat i lydnad mot dessa Bibelord. Föräldrarna framhäver uttryckligen följande: "Man har hävdad att ingen utvidgning av straffbarheten skett i samband med lagens antagande. Detta är helt felaktigt. Lagen har uttryckligen tillkommit för att förhindra att en frikännande dom av 1975, där agarätten medgavs och misshandelsåtal ogillades, skall kunna upprepas."

Svenska regeringen insände den 8 juli 1981 sina iakttagelser rörande målet. Regeringen bestrider att 8 § om familjens integritet skulle tillåta aga. Detsamma gäller 9 § om religionsfriheten och 2 § i tilläggsprotokollet om uppfostran. Vid sidan om dessa mer formella påståenden slår regeringen in på en argumentationslinje, som innebär att ännu ingen straffats på grund av den nya lagen. Misshandel enligt brottsbalken är enligt regeringen en allvarlig sak, t. ex. "sår", "brutna ben" etc. Det är däremot helt fritt att utstöta retsamma ljud, "annoying sound", eller ge en lätt knuff, "a slight push". Vi igenkänner här punkterna 2 och 4 i klagandes schema. Den heta punkten 3 behandlas genom att regeringen åberopar ett fall, där högsta domstolen sakerförklarar men icke straffat en person som dragit av hårtestar på en flicka, som dessförinnan spottat på vederbörande. Som summa meddelar regeringen: "Light corporal reprimands by a parent, such as a slap

in the face or a smack on the bottom in a way which causes no injury but merely minor temporary pain, would not be likely to give rise to criminal persecution." (s. 8)

Kommissionen noterar att regeringen hävdar att det generella agaförbudet egentligen tillkommit för att förhindra ett måhända oavsiktligt övergående från legitim, icke-brottslig, lätt kroppslig tillrättavisning till ett brottsligt misshandlande. "Although the legitimacy of non-criminal light corporal rebukes was not challenged in itself, the Government did not wish to such excesses." Summan blir att lagen icke är allvarligt menad i sin utvidgning och att aga av vanligt slag sakligt sett "in itself" fortfarande är legitim, icke-brottslig, fastän ett pedagogiskt skrämskott avfyrats. Man kan alltså säga att regeringen formellt men ej faktiskt erkänt agans kriminalisering.

Nu föreligger domar i Sverige som visar att lagen tolkas hårt och klart, samtidigt som regeringen hävdar att motsatsen är fallet.

Jag annehåller därför om ett förtydligande från den svenska regeringens sida.

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 29 november

1983/84:190 av *Tore Claeson* (vpk) till bostadsministern om de statliga ombyggnadslånen:

Det omfattande fusket med statliga ombyggnadslån som i somras uppmärksammades av länsbostadsnämnden i Göteborg och som ledde till polisanmälan mot ett antal fastighetsägare har med rätta väckt stor uppmärksamhet.

Bostadsministern meddelade för en månad sedan i riksdagen att regeringen övervägde vissa åtgärder, så att man i låneärenden inte ostraffat kan lämna felaktiga uppgifter som leder stor till ekonomisk vinning. Bostadsstyrelsen lär nyligen på regeringens uppdrag ha lämnat förslag till åtgärder för att förhindra sådana transaktioner.

Nu har det visat sig att man tydligen ostraffat kan lämna felaktiga uppgifter i låneansökan och erhålla för höga statliga lån mot förmånlig ränta. Undersökningen gällande sex fastighetsägare i Göteborg har lagts ned efter det att en åklagare ansett att man inte kan åtala för bedrägeri.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga bostadsministern:

Vilka åtgärder kommer regeringen nu att föreslå som kan förhindra liknande transaktioner och göra det möjligt att beivra dem genom rättsliga åtgärder?

Onsdagen den
30 november 1983

*Meddelande om
frågor*

1983/84:191 av *Andres Küng* (fp) till utbildningsministern om hemspråksundervisningen för barn från Jugoslavien:

I hemspråksundervisningen för barn från Jugoslavien används många läroböcker från det forna hemlandet. En del av dessa läroböcker och andra läromedel innehåller inslag av politisk indoktrinering.

Vilka åtgärder avser utbildningsministern vidta för att trygga att hemspråksundervisningen för barn från Jugoslavien bedrivs i samklang med kraven på saklighet och objektivitet i grundskolans läroplan?

1983/84:192 av *Andres Küng* (fp) till socialministern om hänsyn till etiska rättigheter vid sjukvårdsutbildning:

Två flickor som gått igenom barnmorskeutbildning vid vårdskolan i Göteborg har vägrats legitimation som barnmorskor, därför att de av etiska skäl vägrat att sätta in spiraler på patienter. Flickorna hotas nu av yrkesförbud som barnmorskor.

Tänker regeringen undanröja detta yrkesförbud?

Kan regeringen tänka sig att föreslå en lag som skulle slå fast den enskildes etiska rättigheter i sjukvård och sjukvårdsutbildning för att garantera rätten att följa sitt samvete i sådana situationer?

1983/84:193 av *Andres Küng* (fp) till utrikesministern om åtgärder för att främja svensk företagsetablering på Cuba:

Den kubanska regeringen beslöt i fjol våras att uppmana utländska företag att etablera sig i landet.

Den svenska kommittén för mänskliga rättigheter på Cuba anser det "skandalöst om svenska företag etablerar sig och drar ekonomiska fördelar i ett land, där fria fackföreningar är förbjudna, där man får betala med långa fängelsestraff eller med livet för att försöka bilda oberoende fackföreningar."

Är den svenska regeringen beredd att vädja till den kubanska regeringen om ett slut på det fackliga förtrycket, så att svenska företag med bättre samvete kan etablera sig på Cuba?

1983/84:194 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om en utredning rörande arbetsskadeförsäkringen:

Den 12 november 1981 beslutade riksdagen ge regeringen till känna vad socialföräkringsutskottet anfört om tillsättning av en utredning rörande arbetsskadeförsäkringen, som trädde i kraft den 1 juli 1977.

Någon utredning har ännu inte kommit till stånd.

Med anledning härav vill jag till socialministern ställa följande frågor:

Avser regeringen att tillsätta den av riksdagen förordade utredningen om arbetsskadeförsäkringen?

När beräknas i så fall utredningen påbörja sitt arbete?

1983/84:195 av *Ulla Ekelund* (c) till utbildningsministern om viss utbildning vid högskolan i Kristianstad:

Vid högskolan i Kristianstad startade den första delkursen på plastbearbetningsområdet inom den planerade YTH-utbildningen läsåret 1978/79. Innevarande läsår har en polymerteknisk utbildning på 60 p för ungdomsstuderande startat.

Högskolan i Kristianstad har alltså under flera år bedrivit den bearbetningstekniska utbildning inom plastområdet som näringslivet efterfrågar. Man har till sig knutit skickliga lärare, yrkesmän och forskare. Industrin ställer upp med praktikplatser och modern maskinell utrustning.

UHÄ har i sin anslagsframställning för 1984/85 föreslagit att en ny YTH-linje kallad Plast- och gummiindustrilinjen förläggs till Jönköping.

Är utbildningsministern mot denna bakgrund villig att redovisa sin syn på och sin inställning till den utbildning som redan finns i Kristianstad samt dess fortsatta utveckling?

1983/84:196 av *Ulla Ekelund* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om ansvaret för högspänningsledningarna, m. m.:

En kraftledning på 380 000 volt faller ner över en vanlig elledning. Ett hundratal hushåll hotas av katastrof. Elledningar bränns av, vattenledningar, diskbänkar och elektriska maskiner blir strömförande. I stallarna dör djur, som kommer i kontakt med strömförande vattenledningar.

Detta är olyckan som inte skulle kunna hända – men den inträffade en tidig söndagsmorgon i Klippans kommun i Nordvästskåne.

Det har konstaterats att ledningsrasen berodde på att elledningsstolpar varit utrustade med sprintar, som glidit ur sitt fäste. Då det är befogat att anta att samma fel på sprintar kan finnas på flera korsande högspänningsledningar är mina frågor till energiministern:

Avser energiministern att vidta några åtgärder med anledning av det inträffade?

Vilket ansvar har statens vattenfallsverk för befintliga högspänningsledningar?

Vilket ansvar har tillverkaren av 400 000-voltsledningen resp. ägaren till det lokala elverkets ledning?

1983/84:197 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om kontrollen över läkemedel:

Nyligen har åter en läkemedelsskandal avslöjats. Det är Ciba-Geigys läkemedel Tanderil och Butazolidin som förorsakat många människors död.

Det blir alltmer uppenbart att den samhälleliga kontrollen över läkemedlen måste förstärkas betydligt. Alla läkemedel bör kontinuerligt omprövas med hänsyn till biverkningar och farliga följdverkningar.

Med stöd av ovanstående vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att stärka den samhälleliga kontrollen över läkemedlen?

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Meddelande om
frågor*

Nr 36

Onsdagen den
30 november 1983

---

*Meddelande om
frågor*

1983/84:198 av *Bengt Wittbom* (m) till arbetsmarknadsministern om förstärkt skydd i arbetsrättslagstiftningen för enskilda och företag:

Debatten kring de fackliga organisationernas agerande gentemot enskilda och företag har intensifierats under senare tid. Många incidenter och händelser under det gångna året visar att det finns stor anledning att diskutera fackets roll och befogenheter i samhället. Den senaste uppmaningen från Svenska Elektrikerförbundet, avdelning 1, i Stockholm till olika fackliga organisationer på Gotland att urskillningslöst och grundat på generaliserade och obevisade anklagelser blockera enskilda företag är ännu ett exempel på hur facket försöker ta över statens uppgifter. Detta är ett hot mot rättssäkerheten och integriteten för enskilda individer och företag och riskerar också att undergräva medborgarnas respekt och förtroende för statsmakten.

1. Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta åtgärder inom ramen för arbetsrättslagstiftningen för att förstärka skyddet för enskilda och företag?

2. Var går, enligt arbetsmarknadsministerns mening, gränsen för de fackliga organisationernas övertagande av statens rättsutövande uppgifter?

17 § Kammaren åtskildes kl. 17.54.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert